

somuncubaba

AYLIK İLİM KÜLTÜR VE EDEBİYAT DERGİSİ YIL: 32 • SAYI: 299 • EYLÜL 2025 • ISSN:2791-9595

İlk Osmanlı
Şeyhülislamı Müfessir
Molla Fenârî

Ali AKPINAR

Osmanlı Sultanlarının
Medâr-ı İftiharı
Emîr Sultan

Kadir ÖZKÖSE

Emîr Sultan
Hazretleri'nin
Menkıbevî Hayatı

Resul KESENCİ

Oğluma
Birkaç Not

Bilal KEMİKLİ

Bursa'nın
Gönül Mekânları:
Emîr Sultan Camii

M. Nihat MALKOÇ

ISSN:2791-9595

DÎVÂN-I HULÛSÎ MOBİL UYGULAMASI YAYINLANDI!

20.Yüzyıl Mutasavvıf Dîvân Şâiri
Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi'nin
Dîvân-ı Hulûsî-i Dârendevî adlı eseri
Mobil Uygulamaya Aktarıldı!

Oku - İncele - Dinle

Fihrist - Arama

Sözlük - Kelimeler

Dîvân Radyo

Dîvândan Görseller

Android ve IOS
Platformlarından
Ücretsiz
İndirebilirsiniz.

ANDROID & IOS İNDİR

ES-SEYYİD OSMAN
HULÛSÎ EFENDİ VAKFI

Emîr Sultan ve Bursa

Tarih boyunca nice şehirler vardır ki, maddî ihtişamıyla değil, mânevî sultanlarıyla âbideleşmiştir. İşte Bursa, tam da böyle bir şehir... Osmanlı'nın ilk payitahtı olan bu kadim belde, sadece siyasî ve kültürel değil; aynı zamanda tasavvufî derinliğiyle de yüzyıllar boyu Anadolu'nun gönül merkezlerinden biri olmuştur. Bu derinlikte Emîr Sultan Hazretleri'nin ve onun irfan yolundaki dostu Şeyh Hâmid-i Veli/Somuncu Baba'nın yeri ise bambaşkadır.

Emîr Sultan Hazretleri, aslen Buhâra'dan Anadolu'ya hicret etmiş bir gönül sultanıdır. Bursa'ya gelişinin arkasında hem kaderin ince çizgileri hem de irfan ehlinin mânevî yönelişi vardır. Somuncu Baba/Şeyh Hâmid-i Velî ise Emîr Sultan'dan önce Bursa'ya gelip burada uzun yıllar fırıncılık yapmış, halk arasında mütevâzı bir derviş olarak tanınsa da hakîkatte devrin en büyük âriflerinden biri olmuştur. Onların yolu, Ulu Cami'nin açılış hutbesinde kesişir. Osmanlı Padişahı Yıldırım Bâyezîd Han, Ulu Cami'nin ilk hutbesini okutmak istediğinde herkes gözünü Emîr Sultan'a çevirirken, Emîr Sultan bu şerefi Somuncu Baba'ya lâyık görür. Ve işte o gün, Somuncu Baba'nın meşhur "Fâtiha Tefsiri" ile zâhirde bir fırıncı olan bu ulu velînin ilmî derinliği ortaya çıkar. Emîr Sultan'ın bu tevâzusu ve ârifçe ferâseti, onun tasavvuf anlayışını da en güzel şekilde yansıtır.

Emîr Sultan'ın tasavvufî anlayışı, klâsik Nakşibendî çizgiden çok Şems-i Tebrizî ve Mevlânâ geleneğine yakın bir aşk merkezli yaklaşımı içinde barındırır. Onun için hakîkate ulaşmak; ilim, amel ve aşk üçlüsünde kemâle ermeyi gerektirir. Emîr Sultan, sadece bir mürşid değil, aynı zamanda halkla iç içe, onların derdiyle hemhâl olan bir gönül doktorudur. Onun sohbetlerinde ilimden ziyâde hâl dili öne çıkar. Bursa halkı için Emîr Sultan, sığınılacak bir liman, bir nasihat kapısı olmuştur. Zira o, sadece anlatarak değil, yaşayarak irşad ederdi. Bugün Emîr Sultan'ın ismini taşıyan mahalle, cami ve türbe sadece birer mekân değil; şehrin mâneviyat damarlarını oluşturan müstesnâ mihraplardır. Emîr Sultan'ın Bursa'ya yerleşmesiyle birlikte bu şehir bir "gönül başkenti"ne dönüşmüştür. Somuncu Baba ile kurduğu dostluk ise bu mâneviyat halkasının en nadîde parçasıdır. Osmanlı padişahlarının ve âlimlerinin Emîr Sultan'a olan hürmeti, onun sadece halk nezdinde değil, devlet katında da nasıl bir yüce şahsiyet olduğunun göstergesidir.

Bugün Bursa, tarihiyle olduğu kadar Emîr Sultan'ın bıraktığı irfan mirâsıyla da yaşayan bir şehirdir. Her köşesinde duâ, her taşında bir velâyet izi saklıdır. Ve bu izler, bizlere hem geçmişini hem de hakîkati hatırlatır. Bu sayımızda, Emîr Sultan Hazretleri'nin kutlu yolculuğunu ve Somuncu Baba ile olan kardeşliğini saygıyla anarken; bize düşen, onların hikmet dolu izinden yürüyebilmek, mâneviyatı şehir hayatının ayrılmaz bir parçası kılabilmehtir. Bursa'nın yüzyıllardır sakladığı bu sırlı nefes, gönüllerimize ferahlık; kalplerimize yol, hayatlarımıza istikâmet olmaya devam etsin...

Kurucusu

A. Şemsettin ATEŞ

Yaygın Süreli - ISSN:2791-9595

Yıl: 32 Sayı: 299 - Eylül 2025

Yayın Tarihi: 01 Eylül 2025

Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi Vakfı Adına

İmtiyaz Sahibi ve Genel Yayın Yönetmeni

Dr. Kemal DEMİR

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü

M. Hulûsi ERDEMİR

Yayın Editörleri

M. Nazmi DEĞİRMENÇİ

Hulusi KESKİNTEPE

Yönetim Yeri: Çamlıca Basın Yayın Eğitim Sağlık

Turizm İnşaat San. ve Ticaret A.Ş

Zâviye Mahallesi Hacı Hulûsi Efendi Caddesi

No: 89

44700, Darende / MALATYA

Tel: (0422) 615 15 54 • Faks: (0422) 615 28 79

www.somuncubaba.net • bilgi@somuncubaba.net

Grafik Tasarım

Es- Seyyid Osman Hulûsi Efendi Vakfı

Dergimizi, Web Sayfamız ve Mobil

Uygulamalarımız Üzerinden Okuyabilirsiniz:

android

ios

06

İlk Osmanlı Şeyhülislamı Müfessir Molla Fenâî

 Ali AKPINAR

"İşârî tefsîr, yalnız sülûk erbâbına açılan ve zâhir mânâ ile bağdaştırılması mümkün olan bir takım gizli anlam ve işaretlere göre Kur'ân'ın tefsîridir. İlk anda akla gelmeyen, fakat âyetin işaretinden kalbe doğan mânâlar söz konusudur, bu çeşit tefsîrde."

16

Osmanlı Sultanlarının Medâr-ı İftiharı Emîr Sultan

 Kadir ÖZKÖSE

"Bütün kaynaklar Yıldırım Bâyezîd, Çelebi Mehmed ve II. Murad'ın Emîr Sultan'a saygı gösterdiklerini, sefere giderken onun eliyle kılıç kuşanıp duasını aldıklarını belirtir. Padişahlara kılıç kuşatma geleneği, Emîr Sultan'ın, Yıldırım Bâyezîd'de, kılıç kuşatmasıyla başlamıştır."

Somuncu Baba Dergisi'nin içeriğinde bulunan yazılar ile ilgili çıkabilecek hatalı bilgilerden dolayı dergi herhangi bir sorumluluk kabul etmemektedir. Yazıların sorumluluğu yazarlarına ilanların sorumluluğu ise reklam verenlere aittir. Dergimizde bulunan fotoğrafların ve görsellerin kullanılması ve kopyalanması yasaktır. Yazılar kaynak gösterilerek iktibas edilebilir. Somuncu Baba Dergisi'nin bütün telif hakları Çamlıca A.Ş.ne aittir.

Yayın Kurulu

Prof. Dr. Nihat ÖZTOPRAK / Prof. Dr. Ali YILMAZ

Prof. Dr. Sebahat DENİZ / Prof. Dr. Bilal KEMİKLİ

Prof. Dr. Abdullah KAHRAMAN / Prof. Dr. Ali AKPINAR

Danışma Kurulu

Prof. Dr. Mehmet AKKUŞ / Prof. Dr. Mehmet SOYSALDI

Prof. Dr. Ahmet ŞİMŞİRGİL / Prof. Dr. Kadir ÖZKÖSE

Prof. Dr. Mahmut YEŞİL / Prof. Dr. H. İbrahim ŞİMŞEK

52

Emîr Sultan Hazretleri'nin Menkıbevî Hayatı

✍️ Rasul KESENCELİ

"Yıldırım Bâyezîd 1396 Niğbolu Zaferi'nin bir nişânesi olarak Bursa Ulu Camii'nin inşâsını başlatmıştı. Ulu Camii 1399'da tamamlanmıştır. Hatta caminin inşâsı sırasında işçilerin ekmek ihtiyacını Şeyh Hâmid-i Velî karşılamış, kendi fırınında pişirmiş olduğu ekmekleri işçilere dağıtmıştır."

68

Oğluma Birkaç Not

✍️ Bilal KEMİKLİ

"Hiçbir zaman Hakla râbitanı kesme, Ona ilticâ et, her daim niyaz ve istiğfar hâlinde ol!"

46

Bursa'nın Gönül Mekânları: Emîr Sultan Camii

✍️ M. Nihat MALKOÇ

"Yeşil Bursa ve Emîr Sultan deyince devamında Emîr Sultan Camii gelmektedir akıllara. Bursa'nın kutlu mâbedi Emîr Sultan Camii aslında tek bir camiden ibaret değildir. Bu, caminin yanında türbe ve hamamın da yer aldığı bir tarikat külliyesi özelliği göstermektedir."

Emîr Sultan ve Bursa.....	1
Kemal DEMİR	
İlk Osmanlı Şeyhülislamı Müfessir Molla Fenârî.....	6
Ali AKPINAR	
Beri Gel Dostum!	11
Bestami YAZGAN	
İslâm'ın Hak Din Olmasının Delilleri	12
Ramazan ALTINTAŞ	
Osmanlı Sultanlarının Medâr-ı İftiharı Emîr Sultan.....	16
Kadir ÖZKÖSE	
Güle Dair.....	22
Mahmut KAPLAN	
Canımız Adanır Aşka	27
Yusuf DURSUN	
Eğitimci Cemalettin Turgut İle Röportaj.....	28
Musa TEKTAŞ	
Bugün Varız, Yarın Yokuz.....	37
Halil GÖKKAYA	
Ya Muhammed	38
Vedat Ali TOK	
Rubâîler.....	41
Bekir OĞUZBAŞARAN	
Camiye Cemaat Olmak	42
Enbiya YILDIRIM	
Bursa'nın Gönül Mekânları:	
Emîr Sultan Camii ve Türbesi	46
M. Nihat MALKOÇ	
Emîr Sultan Hazretleri'nin Menkıbevî Hayatı	52
Rasul KESENCELİ	
Geçti Ömür	57
Ramazan PAMUK	
Kenan Rifâî'nin Sünbül Sinan Türbesi'nde	
Bulunan Bir Şiiri	58
Fatih ÇINAR	
Ilgaz da	63
Satılmış ŞEN	
'Dünyanın En Uzun Yaşayan Adamı'	
Bitlisli Zaro Ağa	64
İsmail ÇOLAK	
Oğluma Birkaç Not.....	68
Bilal KEMİKLİ	
Hulûsi Efendi'nin "Nasîhat" Şiirinde	
Güneş Misali Şefkatli, Toprak Gibi Tevâzulu ve	
Su Gibi Cömert Olmak.....	70
Oğuzhan AYDIN	
Leyla Hanım'ın Rasûlullah'a Münacaatı	74
Hamit DEMİR	
Erkam'ın İzinde	78
Yusuf HALICI	
Ömür Boyu Camide: Emin Saraç Hoca	80
Aydın BAŞAR	
Gönül Ferman Dinlemez	83
Ahmet Sami BENLİ	
Karınca Huzura Varınca.....	84
Erol AFŞİN	
Ebediyete Doğru Yola Çıkanların Ardından	88
M. Nuri YARDIM	
Öğretmen Veli İlişkilerinde Nelere Dikkat Edilmeli?	92
Ali ÖZKANLI	

بگردن اسرارنا لطفدَن او عَلاخِ دَکَلَر
سَیِّمِز عَمَز گَی اِجْمَه بِنِی مَسْت اِنْمِز
عارفان شمری قویوب عَرَفَه نادر بودی
مَنه دَرَمان ایدِه هَلک یاز قَرِیب اللَه در
مِصْنَعِکَ اَیْنِه عِبایَنه ده مُحْتاج دَکَلَر
سَیِّمِز کِنَم ایدِه رز فَضْل ایلَه نازِج دَکَلَر
دیدیلر جِملَه سی بَر عِزْزَه فی نَسْأَج دَکَلَر
بوقسه لَعْمان حکیمه دمی مُحْتاج دَکَلَر

ای غلامی بَر او مِزَاتِ مَشُونِ ذاقی بَر
واقِفِز سَیِّبَه بَیْغَانَه مِغْرَاجِ دَکَلَر

Dîvân-ı Hulûsî-i Dârendevî

Es-Seyyid Osman Hulûsî Efendi (k.s.)

1. Geçdik esrâr-ı “Ene'l-Hak”dan o Hallâc değiliz
Hızr'ın âbına hayâtına da muhtâc değiliz
2. Sırrımız hamr gibi içmeyi mest etmez
Sırrımız ketm ederiz fasl ile târâc değiliz
3. Ârifân şimdi koyup hırka-i târ u pûdu
Dediler cümlesi biz hırkalı nessâc değiliz
4. Mene dermân edecek yâr Karîbu'llâh'dır
Yoksa Lokmân Hekim'e dahi muhtac değiliz
5. Ey Hulûsî biz o mir'ât-ı şuûn zâtıyız
Vâkîfız sırrına bigâne-i mi'râc değiliz

Nesre Çeviri

1. Biz “Ene'l-Hak” sırlarından geçtik ancak o Hallac gibi değiliz.
Hızr'ın ölümsüzleştiren âb-ı hayatına da muhtaç değiliz.

“Ene'l-Hak!” Hallac-ı Mansur'un “Ben hakkım!” anlamındaki sözüdür. Halk tarafından Allahlık iddiası kabul edilerek bu sözü yüzünden idam edilmiştir. Mutasavvıflar onun bu sözü söyleme makamına erişmiş bir veli olduğunu kabul ederler ve bu yüzden onu şehit sayarlar. Bk. Tasavvufî Kavramlar ve Terimler, “Ene'l-Hak” maddesi.

2. Bizim sırrımız şarap gibidir, içmeyi mest etmez. Bu nedenle sırrımızı gizleriz, açığa vurarak yağma etmeyiz.
3. Ârifler, dokuma hırkayı (maddî hırkayı) terk edip “Biz hırkalı yalancı değiliz.” dediler.
4. Bana derman olacak sevgili Karibullâh'tır. Yoksa biz hiç kimseye, Lokman Hekim'e dahi muhtaç değiliz.
5. Ey Hulûsî! Biz o hadiseler aynasının belirtileriyle ortaya çıkan zatız. Mirac'tan habersiz değiliz, onun sırrına vâkîfız.

Nesre Çeviren: Prof. Dr. Nihat Öztoprak

İlk Osmanlı Şeyhülislamı Müfessir Molla Fenârî

“İşârî tefsîr, yalnız sülûk erbâbına açılan ve zâhir mânâ ile bağdaştırılması mümkün olan bir takım gizli anlam ve işaretlere göre Kur’ân’ın tefsîridir. İlk anda akla gelmeyen, fakat âyetin işaretinden kalbe doğan mânâlar söz konusudur, bu çeşit tefsîrde.”

Şemsüddin Muhammed b. Hamza el-Fenârî 751/1350-834/1431 yılları arasında yaşamış bir Osmanlı âlimidir. Orhan Gazi (1281-1360), I. Murad (1360-1389), Yıldırım Bâyezîd, (1389-1402), Çelebi Mehmed (1413-1421) ve II. Murad (1421-1451) dönemlerini yaşamıştır. Tefsîr, hadis, fıkıh, kelâm, tasavvuf, felsefe, mantık, Arapça ilimlerinde mâhir çok yönlü bir âlimdir.

Bursa/Yenişehir/İnegöl-Fenar kasabasında dünyaya geldiği için yahut babası fenercilikle meşgul olduğu için yahut da dedesi Maverâünnehir bölgesinde Fener adlı bir köyde doğduğu için Fenârî nisbesini almıştır. Babası ve aynı zamanda hocası olan Hamza Bey, Sadrüddin Konevî'nin halîfelerindedir.

Bursa'da dünyaya gelen Fenârî, tahsil için Mısır'a gitmiş, Mısır dönüşü Bursa Kadısı, Mânâstır Medresesi Müderrisi olmuş (1415-1416), müftülük, kadılık ve müderrislik görevlerini birlikte yürütmüştür. II. Murad döneminde ilk Osmanlı şeyhülislamı olmuş ve bu görevi altı yıl sürmüştür. İki kez hac görevini îfâ etmiştir. Yıldırım Bâyezîd'in Niğbolu Zaferî'nden sonra yaptırdığı Bursa Ulu Camii'nin açılışında cuma hutbesini okuyan hocası Somuncu Baba'nın Fâtiha Sûresi tefsîrine dair hutbesinden etkilenip Fâtiha Sûresi tefsîri ile ilgili meşhûr eserini tamamlamıştır.

Fenârî, seksen üç yıllık bereketli bir ömür sürdükten sonra h. 834 senesi Recep ayının ilk günü Bursa'da vefât etmiş, kendi yaptırdığı medrese ve caminin ön tarafına defnedilmiştir. Vefâtına 'Cennetü'l-Firdevs' terkibi ile tarih düşülmüştür. Geride, içerisinde on bin ciltten fazla kitap bulunan zengin bir kütüphane ve yüzü aşkın eser bırakmıştır.

Gözde/Seçkinlerin Gözüyle Fâtiha Sûresi Tefsîri

Aynü'l-A'yân adlı Fâtiha Sûresi Tefsîri en meşhûr eserlerindedir. Gerçekten bu eser, ismiyle müsemmâ, gözde seçkin insanların

“Yıldırım Bâyezîd, Niğbolu Zaferî'nden sonra Bursa Ulu Camii'ni inşâ ettirmiş ve açılışında Cuma hutbesini Somuncu Baba nâmıyla meşhur Şeyh Hâmid-i Velî okumuştur.”

mahâretli ve basîretli gözleriyle Fâtiha Sûresi'nin tefsîrini yapmaktadır. Eser, bir iş'ârî tefsîrdir.

İş'ârî tefsîr, yalnız sülûk erbâbına açılan ve zâhir mânâ ile bağdaştırılması mümkün olan bir takım gizli anlam ve işaretlere göre Kur'ân'ın tefsîridir. İlk anda akla gelmeyen, fakat âyetin işaretinden kalbe doğan mânâlar söz konusudur, bu çeşit tefsîrde. Daha açık ifadeyle; Allahu Teâlâ'nın görüş ufuklarını aydınlatması ile Kur'ân'ın sırlarına vâkıf olan yahut Cenab-ı Hakk'ın ilham ve fetih yolu ile zihinlerine ince/dakîk mânâlar ilkâ ettiği sülûk ve mücâhede erbâbı ilim ehli kişilerin, zâhirine ters düşmeyecek şekilde, ama zâhirî mânâsının dışında Kur'ân'ı tefsîr etmesidir.¹

İş'ârî tefsîr Kur'ân âyetlerinde zâhirî mânânın ötesinde bâtinî mânâlar arama teşebbüsünden ortaya çıkmıştır. Yani o, Kur'ân'ın bâtinî mânâlar yönü ile tefsîridir.

İş'ârî tefsîr, Kur'ân'ın kendi özünde mevcut olan zühd, takvâ, ihlâs ve ihsan gibi kavramlar üzerine binâ edilmiş; çeşitli mizaç, meşrep ve seviyelerdeki ilim erbâbının Kur'ân lafız ve mânâlarında yoğunlaşmaları sonucu gelişmiş bir tefsîr ekolüdür.

Bir defasında Hz. Ali (r.a.), "yalnız Fâtiha Sûresi hakkında yetmiş deve yükü kitab yazabileceğini" söyleyince, yanında bulunan Ebu Cuhayfe, "Yanınızda Kur'ân'dan başka bir vahiy mi var?" diye sormuş, o da şöyle cevap vermiştir: "Hayır, ancak Allah bir kula, kitabı hakkında üstün bir anlayış verirse o başka."² Hz. Ali'nin bu sözü, biraz mubâlâğalı bir ifade olsa bile, onun Kur'ân âyetlerini son derece veciz ve anlamlı bularak, Kur'ân'ın kısa bir sûresinden bile pek çok şeyi anlayabildiğini söyleyebiliriz.

Büyük müfessir Fahrüddin er-Razî de tefsîrinin başında şunları söyler: "Bir zamanlar ben, şu Fâtiha Sûresi'nden on bin faydalı husus ve önemli mesele çıkartılabilir, demişim. Bazı hasetçi, câhil, geri zekâlılar bunu imkânsız görmüşler. Ben bu kitabı yazmaya başladığımda, yukarda bahsettiğimiz işin mümkün ve kolay olduğuna dikkat çeksin diye bu mukaddimeyi yaptım."³ Bu sözleri söyleyen büyük imam 32 ciltlik tefsîrinde bu sûreye tam bir cilt ayırmıştır.

1325'te Dersâadet Rifat Bey Matbaası'nda ilk baskısı yapılan Fenârî'nin Aynü'l-A'yân adlı bu eseri 376 sayfadır. İki bölümden oluşan eserin Birinci bölümünde, tefsîr ilmi, tanımı, tefsîre duyulan ihtiyaç, tefsîrin konusu, Kur'ân'ın tanımı, hükümleri, tesbiti, isimleri, sûreleri, âyetleri ve harfleri gibi konulardan oluşmuştur. İkinci bölüm ise Fâtiha Sûresi tefsîrine ayrılmıştır. Eser, Ali Akpınar tarafından özetlenerek tercüme edilmiş ve vakfımız yayınevi olan Nasihat yayınlarıca 2012 ve 2014'te iki defa basılmıştır.

Müellif, eserinde ele aldığı âyetleri de çok yönlü bir şekilde incelemiş ve âyetlerin zâhirî yorumları yanında iş'ârî yorumlarına da yer vermiştir. Tefsîrinde fikhî konulara

ve tartışmalara da yer verdiği görülür. Bu yorumlarında Kur'ân âyetleri ve hadislerden çokça istifade eder. Kendisi Hanefî mezhebine mensup olduğundan daha çok bu mezhebin görüşlerine öncelik verir. Ancak Şafiî mezhebi başta olmak üzere diğer mezheplerin görüşlerine ve delillerine de yer verdiği olur.

Onun Fâtiha Sûresi tefsîrini yazmayı düşündüğü sıralarda Bursa'da yaşadığı şu olay, tefsîrin özellik ve güzellikleri hakkında bilgi vermektedir:

Molla Fenârî, Bursa kadısıdır. Dönem Yıldırım Bâyezîd'in sultan olduğu devirdir. Sultan, Niğbolu Zaferî'nden (799/1396) sonra Bursa Ulu Camii'ni inşâ ettirmiş ve açılışında Cuma hutbesini Somuncu Baba nâmıyla meşhur Şeyh Hâmid-i Velî okumuştur. Fenârî'nin de hocası olan Somuncu Baba, hutbede Fâtiha Sûresi'ni tefsîr etmiştir. Onu dinleyen cemâatin arasında Fenârî de vardır. Fenârî izlenimlerini şöyle anlatır: "Somuncu Baba, öyle bir hutbe îrâd etti ki, herkes hayran kaldı. Fatiha Sûresi ile ilgili bizim de bir kısım müşküllerimizi hâletti. Sûrenin yedi türlü tefsîrini yaptı. Birinci tefsîrini bütün cemâat anladı, ikinci tefsîrini cemâatin bir kısmı anladı, üçüncü tefsîrini ise anlayanlar pek az kimselerdi. Dördüncü ve sonraki yorumlarını ise pek anlayan yok gibiydi!"

Fenârî'nin hazırladığı Fâtiha Sûresi tefsîrinde de sûre çok farklı açılardan ele alınmış olup bu açıklamaların bir kısmı ancak erbâbının anlayabileceği açıklamalardır. Müfessir, tefsîrinde önce sûre hakkında genel bilgiler verir. Sûrenin indiği yer, iniş sebebi, isimleri, fazîleti gibi konularda açıklamalar yapar. Ardından sûrenin her âyetini tek tek ele alır. Âyetle ilgili kırâat ve îrâb bilgilerini verir. Âyetteki kelime ve kavramların açıklamalarını yapar, Kur'ân'daki kullanımlarını örnekleriyle açıklar. Sonra bazı faydalı bilgiler, âyetle ilgili bazı hükümler, âyetin tefsîri, bazı hakikatler, mârifetler, hatırlatmalar, lâtifeler peş peşe gelir. Bunlar, çoğu zaman birbirinin içinde onlarca maddeyi bulabilir.

Fenârî'nin Fâtiha Sûresi tefsîri, bir bakıma Anadolu'da işârî tefsîrin büyük temsilcisi olan Sadrüddin Konevî'nin Fâtiha Sûresi tefsîrinin şerhi mesâbesindedir. Ancak Fenârî'nin tefsîri çok daha kapsamlı ve zengin muhtevâlıdır.

Müellif, tefsîrinde şöyle bir yöntem izler: Önce Kur'ân'ın nazım ve beyan konumunu özetler. Sonra şu başlıklar altında açıklamalar yapar. **Âyetin Kırâati:** Âyetle ilgili mütevâtir kırâatları açıklar. **Âyetin Lüğati:** Kelime bilgisi verir. **Âyetin İ'râbı:** Dilbilimsel açıklamalar yapar. **Âyetin Beyanı:** Edebî sanat ve nüktelere dikkat çeker. Bu bilgilerden sonra, rivâyet ve dirâyet yoluyla çıkarılan dinî yükümlülükleri açıklar. Ardından sûre hakkında genel bilgiler verir. Sûrenin diğer sûrelerle münâsebeti, âyet-harf-kelime sayısı ile ilgili bilgiler, âyet/sûrenin iniş sebebi ve iniş yeri, muhtevâsı, sûrede nâsih-mensûhla ilgili sözkonusu edilen açıklamalar, sûrenin isimleri, fazileti hakkında bilgiler. Bu giriş bilgilerinden sonra zâhirî ve bâtinî açıklamalar yapar, tefsîr ve te'vîl eder.

Eserinde o sûre ve âyeti şöyle tanımlar:

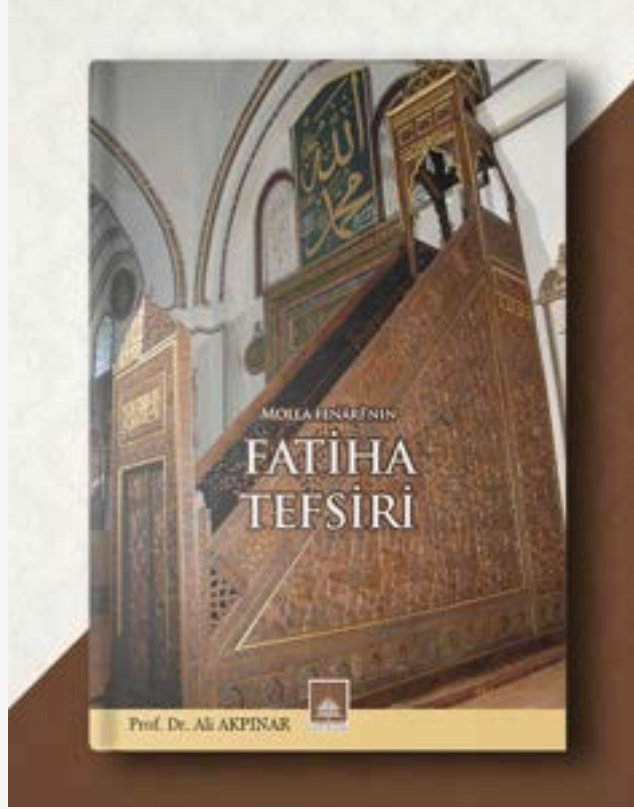
Sûre: Kuvvet, sur, mertebe, şeref, parça mânâlarına gelir. Kur'ân sûreleri, içerisinde âyetleri, kelimeleri, onların ihtivâ ettiği güçlü ilim ve irfan hakikatlerini çepeçevre kuşattığı ve okuyucusunu yüce mertebelere çıkardığı için bu ismi almıştır.

Âyet: Alâmet, cemâat mânâlarına gelir. Sözün bittiğine alâmet olduğu için yahut Kur'ân harflerinden bir cemâatten oluştuğu için Kur'ân cümlelerine bu isim verilmiştir.

İstiâze Tefsîrinden Seçmeler:

Onun istiâze/eûzü hakkındaki uzun tefsîrinden seçtiğimiz birkaç cümlesi şöyledir:

Eûzü, duâ ve talep mânâsına olup, "Ben Sana sığınırım, Sen koru beni." demektir. Vahiy

meleğinin Peygamberimiz'e indirdiği ilk iki cümle eûzü-besmele olmuştur. Eûzü ile bütün insan ve cin şeytanlarından, bütün îtikadî ve amelî şerlerden Allah'a sığınılmaktadır.

Kul, eûzü çekerek sanki şöyle demektedir: Rabb'im, beşerî zâfiyetlerimle ben kulluk ahdimi yerine getiriyor ve diyorum ki: "Eûzü billah v'estağfirullah/Allah'a sığınır ve Allah'tan af dilerim. Sense, kerem ve lütfunla Rubûbiyet ahdini yerine getirmeye çok daha lâyıksın!"

Şeytanı def için yapılması gerekenleri yapmak vâciptir, bu vecîbe eûzü ile tamamlanır. eûzünün hikmeti, Allah dışındaki bütün her şeyden ayrılıp Yüce Allah'a yönelmektir.

Dilin eûzüyü söylemesi sözün zâhirî, organların Allah'tan başkasından kurtulması ise sözün bâtinî mânâsıdır. Şeytandan sıyrılıp Allah'a sığınmak sözün zâhirî, nefisten sıyrılıp Allah'a sığınmak ise sözün bâtinî mânâsıdır. Artık bu makamda olan bir kimse her şeyden ve her şeyinden sıyrılmış Yüce Rabb'in olmuş, demektir. Sığınma dilde başlar, diğer

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الحمد لله رب العالمين الذي هدانا لهذا الذي كنا الضالين الميتمين

أياك نعبد وأياك نستعين اهتدنا الصراط المستقيم

صراط الذي أنعمت عليهم غير المغضوب عليهم

وَالضَّالِّينَ

organlarda son bulur. Artık Allah'ı unutmaktan, söz-fiil Allah'ın hoşlanmadığı bütün her şeyden sığınmış olur.

Eûzü çekmek, halktan Hakk'a yükselmektir. Nefsin muhtaçlığından kurtulup Hakk'ın zenginliğine başvurmaktır. Eûzü'de "Allah'a kaçın!"⁴ ilâhî emrinin sırrı vardır. Eûzü, Allah deyip gayriyi terk etmektir. Acziyet içerisinde Yüce Rabb'in huzurunda durmaktır. Nefsin acziyetini itiraf edip Rabb'inin erişilmez kudretini itiraf etmektir. Nefsini bütün yönleriyle tanıyan bir kimse, Rabb'ini lâıyığı ile tanımış olur.

Zaten nefsinin acziyetini bilen, Rabb'ini de kemâliyle bilmiş olur. Acziyeti bilmeden, huzurda kendinden geçmek mümkün değildir.

Yüce Yaratıcı'nın kâğıtlarda yazılı isimlerine temizlenmeden abdestsiz dokunmanın câiz olmadığı gibi, Allah'a iman ve O'nun sevgisinin yazılı olduğu âşıkların gönüllerine de dokunulamaz. Bu yüzden hevâ ve heves necâsetinden temizlenmek için ise istiâze ile abdest almak gereklidir. İstiâze, şeytandan kaçıp Rabb'e itaat etmekle gerçekleşir.

Mevlâ, Osmanlı'nın ilk Şeyhülislamı Müfessir Molla Fenârî'ye gani gani rahmet etsin.

Dipnot

*Prof. Dr. Ali AKPINAR, Necmettin Erbakan Üniversitesi.

1. Zehebî, et-Tefsîr ve'l-Müfessirûn, III,18.

2. Gazzâlî, İhyâü Ulûmi'd-Dîn, II, 301-302; Zehebî, et-Tefsîr ve'l-Müfessirûn, I, 59 ve III, 39

3. Razî, et-Tefsîrü'l-Kebîr/Mefâtihu'l-Gayb, I, 3.

4.51/Zâriyât, 50.

Beri Gel Dostum!

Gitme fazla uzaklara,
Beri gel dostum, beri gel!
Düşmeyelim tuzaklara,
Beri gel dostum, beri gel!

Âdem, Havva atamızdır,
İnsaniyet rotamızdır,
Ayrı düşmek hatamızdır,
Beri gel dostum, beri gel!

Sevgi kursun egemenlik,
Candan öte bu yârenlik,
Hiç olur mu senlik benlik?
Beri gel dostum, beri gel!

Muhabbetin şallarıyız,
Bir peteğin ballarıyız,
Aynı kökün dallarıyız,
Beri gel dostum, beri gel!

Sen olmazsan ben olamam,
Yarım kalınca dolamam,
Karanlıkta yol bulamam,
Beri gel dostum, beri gel!

Birleşince yüreğimiz,
Boşa gitmez emeğimiz,
Kabul olur dileğimiz,
Beri gel dostum, beri gel!

Kaderimiz bir yazılmış,
Kederimiz bir yazılmış,
Sevgi nimettir yazılmış,
Beri gel dostum, beri gel!

Bestami YAZGAN

İslâm'ın Hak Din Olmasının Delilleri

“Bir dinin hak din olabilmesi için, vâzı, Allah olmalıdır. İlâhî vahye dayanan bu dinin; bir peygamberi, Kitabı ve güçlü bir âhiret inancı da olmalıdır. Saydığımız bütün bu vasıflar, ilâhî çevrimin son halkasını oluşturan İslâm'da mevcuttur.”

Hak, "mutâbakat ve muvâfakat" anlamına gelir.¹ "Hak", vâkıya (realiteye) uygun olan hükümlerdir. Hak ihtivâ etmesi itibâriyle sözlere, inançlara, dinlere, mezheplere de hak adı verilir. Hak söz, hak din, hak mezhep ifadelerinin kullanımı buna örnektir. Hakkın karşıtı, bâtıldır. Hak geldiği zaman bâtil yok olmaya mahkûmdur. Hüküm vâkıya uygun ise, sıdk; vâkıya hükme uygun ise, hak adını alır. Aklın, inkâr edemeyeceği derecede sâbitliği ve mutlak varlığı kesin olan sadece Yüce Allah'tır. Bu mânâda, "Allah, haktır."² Ünlü dilbilimci Râgıb el-İsfehânî, Arapça'da Yüce Allah'ın bir vasfı olan el-Hakk isminin şu anlamlara geldiğini ifade etmiştir: "Şâni Yüce olan Allah (c.c.), hikmetinin gereğine göre eşyayı yaratmıştır. Allah hakkında, "O'dur hak." denildiği gibi. "İşte bu durumda velâyet, hak olan Allah'a mahsustur."³ Çünkü Allah, varlıkta her şeyi hak ve adâlet dengeleri üzerine inşâ etmiştir. Bütün bir varlık alanında da mutlak tasarruf, çekip çevirme ve yönetme yetkisi O'na aittir. Yaratan, yönetmeye de güç yetirir.⁴

Bir başka açıdan, dinde "hak" kavramı, hem ahlâkî hem de hukûkî anlamları içeren, oldukça geniş ve derin bir kavramdır. İslâm'da "hak", bir kimseye ait olan, korunması gereken ve ihlâl edilmemesi gereken şey demektir. Hak kavramı, Allah ile kul arasındaki ilişkiyi de, insanlar arasındaki ilişkileri de kapsar. Nihâî hakkın kendisi olan yüce Allah'ın, kullarının dünya ve âhiret saâdetlerini elde etmeleri için gönderdiği dinin adı da "hak"tır. Bir dinin hak din olabilmesi için, vâzıı, Allah olmalıdır.

İlâhî vahye dayanan bu dinin; bir peygamberi, Kitabı ve güçlü bir âhiret inancı da olmalıdır. Saydığımız bütün bu vasıflar, ilâhî çevrimin son halkasını oluşturan İslâm'da mevcuttur. "Müşrikler istemese de, bütün dinlerin üzerindeki yerini alsın diye rasûlünü, doğru yol rehberi ve hak din ile gönderen O'dur."⁵ Yüce Allah bütün peygamberleri İslâm ile gönderdi. Onlar, gönderildikleri kavimlerine sadece Allah'ın birliğine inanmalarını, sadece O'na kulluk etmelerini ve O'na hiç

"İslâm evrensel ölçekte bütün insanlığa hitap etmesine rağmen Yahudi ve Hıristiyanlardan ihtidâ edenler olduğu gibi, bu ilâhî çağrılı kulak ardı edenler de olmuştur."

kimseyi ortak koşmamalarını emretti. Nitekim bir âyette peygamberlerin gönderiliş amacı şöyle belirtilir: "Andolsun, her ümmete, 'Allah'a kulluk edin, tağuttan kaçının.' diyen peygamberler gönderdik."⁶ Peygamberlerin dini birdir; "Allah katında din ancak İslâm'dır."⁷ Sadece aralarında şerîat ve hükümlerde ayrılık vardı; "Sizden her biriniz için bir şerîat ve bir yol koyduk."⁸ Bir rivâyette de şöyle buyrulmuştur: "Peygamberler, anneleri ayrı, babaları bir kardeştiler, dinleri de birdir."⁹

Hz. Muhammed (s.a.v.)'a gönderilen şerîat, önceki bütün şerîatları neshetmiştir. İslâm evrensel ölçekte bütün insanlığa hitap etmesine rağmen Yahudi ve Hıristiyanlardan ihtidâ edenler olduğu gibi, bu ilâhî çağrılı kulak ardı edenler de olmuştur. Hatta her iki muharref dinin din adamları Tevrat ve İncil üzerinde hem lâfzî ve hem de mânevî tahrîfe ve tahrîbâta gitmişler-

Fatih Camii Yavuz Selim Camii Alami

dir. Onlar, Tevrat ve İncil'de hak peygamber olarak gelecek olan Hz. Muhammed (s.a.v.)'ın hak peygamber olduğu gerçeğini gizlemişlerdir.¹⁰

Öte yandan, Yüce Allah, Kur'ân'ı değiştirmekten ve tahrif edilmekten korumuştur. "Kur'ân'ı Biz indirdik ve şüphesiz onun koruyucusu da biziz."¹¹ Allah Aziz Kur'ân'ı koruduğu için yüzyıllar boyunca kâfirlerin Müslümanlara karşı şiddetli saldırılarına, Haçlıların ve Moğolların istilâlarına ve modern sömürgeciliğin ve oryantalistlerin girişimlerine rağmen tek bir harfi bile değiştirilmemiştir. Ancak onların bütün komploları boşa çıkmıştır ve bu da mucizelerden biridir. Peygamberimiz Hz. Muhammed (s.a.v.) bütün insanlığa o ebedî mucize olan Kur'ân ile meydana okumuş ve onlar onun bir benzerini ortaya

koyamamışlardır.¹² Bundan sonra da koymaları mümkün değildir. İslâm'ın hak din olduğunun delillerinden birisi hâlis imandır. Kâinatın tek hâkimi Allah'tır, yaratmada, yönetmede ve rızıkta O'nun ortağı yoktur, Onunla birlikte işleri yöneten kimse yoktur ve O'ndan başka hiç kimse ibâdet edilmeye lâyık değildir. O, bütün mükemmellik ile tavsif edilmiş ve bütün kusurlardan uzaktır. Hıristiyanlıkta ise Tanrı evlenir ve çocuk sahibi olur. (O, onların söylediklerinden yücedir). İslâm, Hıristiyanlar arasındaki teslis öğretisini, Hz. İsa ve annesinin ilâhlığını geçersiz kılar. Yüce Allah şöyle buyurmuştur: "Meryem oğlu Mesih, ancak bir elçidir. Ondan önce de elçiler gelip geçmiştir. Annesi de dosdoğru bir kadındır. Her ikisi de yemek yerlerdi."¹³ İlâh yemez, içmez, do-

ğurmaz ve doğmaz. Bilâkis, Kendisinden başka hiçbir şeye muhtaç değildir.¹⁴ Öyleyse Hz. İsa ve annesi nasıl tanrı olabilir?

İslâm'ın hak din olduğunun delilleri arasında onun gerçekçi hükümleri de vardır. Kadınlarla evlenmeye izin verir ve teşvik eder. Ruhbanlığı ve bekâreti emretmez, ancak zinâyı yasaklar. İslâm, insanlar arasında alışverişe izin verir, ancak fâizi yasaklar. Helâl yollardan para kazanmaya izin verir, ancak zenginlerden, fakirlerin hakkı olan zekâtın alınmasını şart koşar. Helâl olan yiyeceklere izin verir, ancak leş, domuz eti ve benzerlerini hâriç tutar. Ayrıca, insanların ihtiyaçlarına uygun ve onları kısıtlamayan başka gerçekçi hükümleri de içerir.

İslâm'ın hak din olduğunun bir diğer delili de, rûhun ihtiyaçları ile beden ihtiyaçları arasındaki dengedir. İslâm, din ve dünya konusunda dengeli bir dindir. İslâm ne mânevîyatı öne çıkararak dünyayı ihmal eder, ne de dini ihmal ederek dünyayı öne çıkarır. İkisi arasında ayırım yapmaz, her ikisine de ölçülü bir şekilde değer verir. İslâm'ın hak din olduğunun bir diğer delili de, inanç ve yasalarının insan fıtratı ve aklıyla çelişmemesidir. Aklın gösterdiği hiçbir hayır yoktur ki, İslâm onu emretmesin ve teşvik etmesin; insan fıtratının nefret ettiği ve aklın reddettiği hiçbir kötülük yoktur ki, İslâm onu yasaklamasın.

İslâm'ın hak din olduğunun delillerinden biri de Kur'ân'ın mûcizevî yapısıdır. Altı binden fazla âyet içermesine ve çeşitli konulara değinmesine rağmen, ifadeleri arasında hiçbir çelişki, birbirine zıt bir anlam veya birbirini çürüten bir hüküm bulamazsınız. Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "Eğer o, Allah'tan başkası tarafından gelmiş olsaydı, içinde birçok çelişki bulurlardı."¹⁵ Kur'ân'ın mûcizevî yapısının bir diğer yönü de âyetlerinin bilimin ortaya koyduğu bilimsel teorilere uygunluğudur. "Biz onlara âyetlerimizi hem ufuklarda, hem de kendi nefislerinde göstereceğiz; ta ki şüphesiz o, onlara hak olduğu açıkça belli olsun."¹⁶ Kur'ân'ın en açık delillerinden biri ceninin ana rahminde aşama aşama yaratılmasıdır; "Bir

damla su, sonra bir alaka, sonra bir çiğnem et parçası" vb.¹⁷ Kur'ân, bunu on dört asır önce ortaya koymuş olmasına rağmen, modern bilim, bugün hâlâ bu gerçeği tam olarak kanıtlayamamıştır.

Sonuç olarak, her din veya mezhep mensubu kendinin haklı olduğunu iddia eder, ancak şüphe götürmeyen gerçek, Allah'ın bizim için seçtiği tek din İslâm'dır. Yüce Allah şöyle buyurmuştur: "Bugün sizin için dininizi kemâle erdirdim, üzerinizdeki nimetimi tamamladım ve sizin için din olarak İslâm'ı beğendim."¹⁸ O hâlde: "Kim İslâm'dan başka bir din ararsa, o aslâ ondan kabul edilmeyecek ve o, âhirette kaybedenlerden olacaktır."¹⁹ Bütün insanlığa evrensel ölçekte gönderilen evrensel dinin evrensel mü'minlerine düşen sorumluluk bu dini hem teorik anlamda doğru bir şekilde ortaya koymak ve hem de pratik anlamda doğru bir şekilde temsil edip yaşamaktır. Bu iki özellik Müslümanlarda var olduğu sürece "Hak Din" olan İslâm dünyanın merkezine tam olarak oturacak ve İslâm her renkten, her dilden ve her ırktan insanların kalbini aydınlatmaya ve ısıtmaya kıyâmet sabahına kadar devam edecektir.

Dipnot

- * Prof. Dr. Ramazan ALTINTAŞ, Selçuk Üniversitesi
1. Râğib el-İsfehânî, el-Müfredât, İstanbul: Kahraman Yayınları, 1986, s. 179.
2.22/Hac, 6.
3.18/Kehf, 44.
4. Ramazan Altıntaş, Esmâ-i Hüsnâ, Ankara: Nasihat Yayınevi, 2016, s. 239.
5.61/Saf, 9.
6.16/Nahl, 36.
7.3/Âl-i İmrân, 19.
8.5/Maide, 48.
9. Buhârî "Enbiyâ" 48.
10.5/Maide, 13.
11.15/Hicr, 9.
12.2/Bakara, 23-24.
13.5/Maide 75.
14. İhlâs Sûresi.
15.4/Nisa, 82.
16.41/Fussilet, 53.
17.40/ Mü'minûn, 14; 39/Zümer, 6.
18.5/Maide, 3.
19.3/Âl-i İmrân, 85.

Osmanlı Sultanlarının Medâr-ı İftiharı Emîr Sultan

Emîr Sultan'ın asıl adı Şemseddin Muhammed'dir. Seyyid olduğu için "Emîr", çömlekçilik yaparak geçimini sağladığı için "Külâl" unvanları verilen ve "Emîr Külâl" diye tanınan babası Seyyid Ali, Buhârâ'nın tanınmış mutasavvıflarındandır. Emîr Sultan'ın 770/1368-69 yılı civarında Buhârâ'da doğduğu tahmin edilmektedir. Çocukluk yılları hakkında bilgi bulunmamakla birlikte iyi bir tahsil gördüğü söylenebilir.

On sekiz yaşlarında babası vefât eden Şemseddin Muhammed, muhtemelen bir süre çömlekçilik yaptıktan sonra Seyyid Usûl, Seyyid Nâsır, Seyyid Ni'metullah, Ali Dede, Baba Zâkir gibi mutasavvıflarla hacca gitmek üzere Buhârâ'dan ayrılır. Birkaç yıl Medine'de kaldıktan sonra Bağdat'a uğrayarak tezkire müellifi Âşık Çelebi'nin (ö. 979/1572) atası Seyyid Muhammed en-Nattâ'in (ö. 941/1535) misafiri olur. Ardından onunla birlikte Anadolu'ya geçer. Karaman, Niğde, Hamîd, Kütahya ve İnegöl yoluyla Bursa'ya gider. Kâfileye yol boyunca kandil şeklindeki bir nurun rehberlik ettiği, bu nurun söndüğü yere defnedileceğinin kendisine bildirildiği rivâyet edilir. Bursa'ya Yıldırım Bâyezîd (1389-1403) zamanında geldiği biliniyorsa da tarihi kesin olarak belli değildir. Menâkıbnâme müellifi Hüsâmeddin, Niğbolu Muhârebesi sırasında (798/1396) Bursa'da bulunduğu kesin olan Şemseddin Muhammed'in evlenmesinden bahsederken Yıldırım Bâyezîd'in bu sırada Eflak seferinde olduğunu söyler. Bu takdirde 1394'ten önce Bursa'ya gelmiş olmalıdır. Bursa'da ilk olarak Pınarbaşı'na veya Gökdere civarındaki bir sarmaaya yerleştiğine dair farklı Bâyezîdetler vardır. İlk ikâmet yerinin türbesinin bulunduğu mahal olduğu da söylenir. Bursa'da şöhreti kısa zamanda yayılan Şemseddin Muhammed giderek şehrin en çok saygı gören şahsiyetlerinden biri hâline gelir. Emîr Sultan veya Emîr Seyyid adlarıyla anılmaya, ulemâ ve meşâyih arasında da itibar görmeye başlar. Zâhir ilimleri sahasında kendisini imtihana çekmek isteyen Molla Fenârî (ö. 834/1431), Molla Yegân (ö. 865/1461

"Uzunboylu, güzel yüzlü, seyrek sakallı olarak tanıtan Emîr Sultan'ın onikiter klitaç üstüne yeşilimâmesardığı, ömrünü derin bir zühdet ve takvâi içinde ibâdet ve irşadla geçirmiştir."

civarı), Alî-yi Rûmî gibi âlimlerin onun mânevî gücü karşısında bir süre ağız açamadıkları ve onlarla giriştiği tartışmadan başarıyla çıktığı şeklindeki rivâyetlerden, onun bu âlimlerle yakın münâsebeti olduğu anlaşılmaktadır. Emîr Sultan bu yıllarda Molla Fenârî'den Sadreddin-i Konevî'nin (ö. 673/1274) Miftâhu'l-Gayb'ını okuyup istinsâh etmiş ve bu nüshaya Molla Fenârî bir icâzetnâme yazmıştır.

Yıldırım Bâyezîd'in kızı Hundi Hatun ile evlenen Emîr Sultan, Yıldırım Bâyezîd'in Timur tarafından gönderilen elçileri öldürtmesine engel olur. Ankara Savaşı'nın ardından Bursa'nın Timur ordusu tarafından işgali sırasında Molla Fenârî ve İbnü'l-Cezerî (ö. 833/1429) ile birlikte Emîr Sultan da Kütahya'da bulunan Timur'un huzuruna götürülür. Bir süre sonra serbest bırakılarak yine Molla Fenârî ile birlikte Bursa'ya döner. II. Murad'ın, amcası Mustafa Çelebi'ye karşı sürdürdüğü mücâdelede hükümdarın yanında yer alır. Mustafa Çelebi büyük bir kuvvetle Bursa'ya yaklaşırken Padişahın Emîr Sultan'a başvurup amcasına karşı yürüttüğü mücâdelede onun sözlerinden cesâret aldığı, olaydan sonra kendisine daha çok bağlandığı, huzurunda diz çöküp oturduğu rivâyet edilir.

II. Murad'ın 1422'de gerçekleştirdiği İstanbul kuşatmasına Emîr Sultan da katıldı. Bu kuşatmanın tarihini yazan Bizans tarihçisi Ioannec Kananoc, Emîr Sultan'ın 500 kadar dervişle birlikte büyük bir debdebeyle padişahın ordugâhına geldiğini söyler. Hücum vakti olarak tayin ettiği 24 Ağustos günü öğleden bir saat sonra dervişlerinin başında

at üstünde kılıç ve kalkarıyla surlara yaklaşıp kılıcını çekerek üç kere salladıktan sonra hücumu geçtiğini, bu işaret üzerine Osmanlı ordusunun taarruza kalktığını anlatır.

Emîr Sultan'ın vefât tarihi kesin olarak bilinmemektedir. Bu konuda 831, 832, 833 ve 837 yılları verilmekteyse de en kuvvetli ihtimal 833/1429 tarihidir. Bursa'lı Ahmed Paşa'ya (ö. 902/1496-97) ait olduğu söylenen;

İntikâl-i Emîr Sultân'a

Oldu târîh: intikâl-i Emîr

beytindeki "intikâl-i Emîr" terkibi 833/1429 yılını vermektedir. Ancak bu beyit Ahmed Paşa'ya ait ise Emîr Sultan'ın vefatından oldukça sonra yazılmış olacağından 833 yılının kesin olarak Emîr Sultan'ın vefat tarihini gösterdiği söylenemez. Emîr Sultan'ın vefât tarihi hakkında bilgi vermeyen eski kaynaklar onun Bursa'da çıkan bir veba salgınında öldüğünü kaydetmekle yetinirler. Cenaze namazı o sırada Bursa'da bulunan Hacı Bayrâm-ı Velî (ö.

833/1430) tarafından kıldırılan Emîr Sultan, bugün türbesinin bulunduğu yere defnedilir.

Bütün kaynaklar Yıldırım Bâyezîd, Çelebi Mehmed ve II. Murad'ın Emîr Sultan'a saygı gösterdiklerini, sefere giderken onun eliyle kılıç kuşanıp duasını aldıklarını belirtir. Padişahlara kılıç kuşatma geleneği, Emîr Sultan'ın, Hammer'e göre Yıldırım Bâyezîd'e, Atâ Bey'e göre ise II. Murad'a kılıç kuşatmasıyla başlamıştır. Osmanlı padişahları Emîr Sultan'ın vefâtından sonra da ona hürmet göstermeyi sürdürmüşler, Bursa'ya geldiklerinde türbesini mutlaka ziyâret etmişlerdir. II. Bâyezîd ile Yavuz Sultan Selim'in Emîr Sultan'ın sandukasının örtüsü altına girip uzun süre dua ettikleri bilinmektedir.

Bazı kaynaklarda Halvetiyye'nin, bazılarında da Nakşbendiyye'nin Nurbahşiyye koluna mensup olarak gösterilirse de Nakşbendiyye'nin Nurbahşiyye adlı bir kolu bulunmadığından son bilgi yanlıştır. Halvetiyyenin ise silsilesi Kübreviyye'ye ulaşan Nurbahşiyye adlı bir

şubesi vardır. Ancak bu şubenin kendisine nisbet edildiği Seyyid Muhammed Nurbahş'ın Emîr Sultan'ın vefatından yaklaşık otuz beş yıl sonra (869/1465) öldüğü bilindiğine göre ona mensup olması da çok uzak bir ihtimaldir. Atâî'nin Zeyl-i Şekâik'te kaydettiği silsileye göre Emîr Sultan'ın babası Seyyid Ali'den, o da Hâce İshak-ı Huttalânî'den (ö. 826/1423) tarîkatı almıştır. Tarîkatın Ali el-Hemedânî (ö. 786/1384), Muhammed Mazdekânî, Alâüddeve-i Simnânî (ö. 736/1336), Nûreddin İsferyânî, Ahmed Zâkir-i Curfânî, Ali Lala şeklinde yürüyerek Necmeddîn-i Kübrâ'ya (ö. 618/1221) ulaştığını ve dolayısıyla Emîr Sultan'ın Kübreviyye Tarîkatı'na mensup olduğunu söylemek mümkündür. Öte yandan halîfelerinden Hasan Efendi Müzîlü'ş-şükûk, Lutfullah Efendi de Cenâhu's-sâlikîn adlı eserlerinde, bizzat kendisinden işitmiş olduklarını söyleyerek şeyhin tarîkat silsilesini babadan oğula intikal ettirip on iki imam kanalıyla Hz. Ali'ye ulaştırırlar.

Kaynaklarda uzun boylu, güzel yüzlü, seyrek sakallı olarak tanıtılan Emîr Sultan'ın on iki

terkli taç üstüne yeşil imâme sardığı, ömrünü derin bir zühd ve takvâ içinde ibâdet ve irşadla geçirdiği rivâyet edilir. Şöhreti Bursa'dan sonra Osmanlı hâkimiyeti altındaki topraklarda giderek yayılmış ve hakkında birçok menkıbe teşekkül etmiştir. Bunların en meşhuru, Bursa'da Yıldırım Bâyezîd tarafından Emîr Sultan'ın tavsiyesiyle yaptırılan Ulu Cami ile ilgili olanıdır. İlk saltanat ve zafer yıllarında, perhizkâr, feragatli ve takvâ dolu bir hayat süren Yıldırım'ın hayatı, Sırp Kralı Lazar'ın kızı ile izdivacından sonra, sefâhat ve işretle yer değiştirmiş, bu lâubâli ve kontrolsüz gidişin cemiyette de yayılma istîdâdı gösterdiğini hisseden Emîr Sultan, bu duruma müdâhale mecbûriyetinde kalmıştır.

802/1400'de, Bursa Ulu Camii'nin inşâatı tamamlanınca kendisine fikrini soran Padişaha, "Bu camiinin her köşesine kendiniz için bir meyhane yaptırırsanız hiçbir eksiği kalmaz." deyince, hayretinden dona kalan Padişah, "Beytullah'ın etrafına nasıl olup da meyhane kurulacağını" sorunca, "Asıl Beytullah Allah'ın halkettiği insan vücududur. Sen onu meyhane

hâline getirmekten utanmıyorsun da, kendi yaptırdığın binanın etrafına meyhane dizmekten mi utanıyorsun?" diyebilmiş ve bu ürpertici sözler, Yıldırım Han'ın kendisini toparlamasına vesile olmuştur.

Yaptırılmış olduğu Bursa Ulu Cami'nin açılışında, ilk Cuma namazını kıldırması için Emîr Buharî'yi tensib eden Yıldırım Bâyezîd'e, "Gavs-ı A'zam Sultan Ekmekçi Hoca bu şehirde iken, bu hizmet bize düşmez." diyen Emîr Sultan, imâmet ve hitâbet vazifesinin "Somuncu Baba" nâmı ile meşhur olan Şeyh Hâmîd Hamîduddin-i

Velî'ye havâle buyurulmasının daha uygun olacağını izhâr etti. Namazı müteakip, Fâtîha Sûresi'nin tasavvufî bir tefsirini yapan Hâmîd Hamîduddin-i Velî, o sıralarda Fâtîha'yı tefsir emelinde olan Molla Fenârî (834/1431)'nin gönlünden geçenlere de böylece tercüman olmuş ve onu da kendisine cezbeylemişti.

Emîr Sultan'dan sonra Bursa'da makamına halîfesi Şeyh Hasan Hoca (ö.845/1441-42) geçmiş , ondan sonra on beşinci asrın sonlarına kadar silsile şöyle devam etmiştir:

Şeyh Bedreddin Efendi (ö. 864/1460)

Şeyh Lutfullah Efendi (ö. 894/1489)

Şeyh Dâvud Efendi (ö. 900/1495)

Şeyh Abdurrahman Efendi (ö. 930/1524).

On üçüncü halîfe İbrâhim Efendi'ye kadar (ö. 1178/1764-65) dergâhta Emîr Sultan'ın silsilesi devam etmiştir. İbrâhim Efendi'den sonra Emîr Sultan Dergâhı'nın şeyhliği Celvetiyye meşâyihinden Selâmi Ali Efendi'ye intikâl etmiştir. Dergâh 1225/1810 yılına kadar Celvetiyye dergâhı olarak faaliyet göstermiş, bu tarihte Hacı Ahmed Efendi'nin şeyh olmasıyla Nakşbendiyye dergâhına dönüşmüştür. Emîr Sultan'ın takip ettiği irşad usûlü bilinmemektedir. Kaynaklarda dergâhta "usûl-i Emîr" üzere âyin yapıldığı söylenmekteyse de bu âyinin uygulama tarzı hakkında bilgi verilmemiştir.

Emîr Sultan'ın halîfeleri daha şeyhînsağlığında Bursa, Balıkesir, Edremit ve Mihaliç'e, Karaman sınırlarına, Aydın ve Saruhan sancaklarına kadar yayılmışlardı. Kendisine mensup şeyh ve dervişler Rumeli yakasına geçip müridlerinin âdet ve menkıbelerini Gelibolu'dan başlayarak sınır boylarına kadar götürmüşlerdir. Osmanlı ordusunun bazı seferlerine bizzat katıldığı gibi müridlerini de gazâyâ teşvik eden Emîr Sultan'ın öldükten sonra da asırlarca Osmanlı ordusundan himmetini esirgemediğine inanılmıştır. Hakkında yazılan menâkıbnâmelerin çoğunda, sağlığında gösterdiği kerâmetler yanında vefâtından sonra da özellikle darda kalmış askerlere himmeti hakkında anlatılanlar geniş yer tutmaktadır. Bütün bunlar Emîr Sultan'ın Osmanlı halkı üzerindeki tesirini göstermesi bakımından önemlidir.

Türk edebiyatında Emîr Sultan hakkında yazılmış birçok manzûme bulunmaktadır. Bunlardan, şiirleri Yûnus Emre'nin (ö. 720/1320) şiirleriyle karıştırılan Yûnus adlı bir şairin manzûmeleri Emîr Sultan hakkındaki menâkıbnâmelerde yer almaktadır. Emîr Sultan'a dair yazılan şiirlerin en meşhuru Bursalı

Ahmed Paşa'nın;

Ey âlem-i velâyete sultân olan Emîr

Ey mülk-i Rûm'a rahmet-i Rahmân olan Emîr

mükerrer beytini ihtivâ eden tercî-i bendidir.

Emîr Sultan'ın sağlığında Bursa'dan uzak yerlerde oturan dervişler yılda bir defa kâfile hâlinde yola çıkarak müridlerini görüp duâsını almaya gelirlerdi. Bu ziyâretler ölümünden sonra bir gelenek hâlini alarak asırlarca devam etmiştir. Bursalılarca bir bereket vesilesi sayılan bu gelenek yirminci yüzyılın başlarında terk edilmişse de Ramazan ve Kurban Bayramlarının ikinci günlerinde Eşrefiyye şeyh ve dervişlerinin zikrederek Emîr Sultan Türbesine yaptıkları ziyâret ve Eşrefiyye usûlüne göre icrâ ettikleri âyin şeklindeki geleneği bir süre daha devam etmiştir. Emîr Sultan'la birlikte Anadolu'ya gelen sûfilerin bir kısmı Bursa'nın çeşitli yerlerinde zâviyeler açmışlardır. Bunlardan Seyyid Nâsır, Bursa Pınarbaşı'nda; Ali Dede, İncirli Hamamı civarında; Seyyid Usûl, Kuruçeşme mahallesinde; Seyyid Nattâ' da, Ebû İshak Kâzerûnî Zâviyesi'nde tarîkat faaliyeti göstermişlerdir.

Emîr Sultan hakkında çeşitli menâkıbnâmeler kaleme alınmıştır. Bunların ikisi, kendisinden sonra dergâhına şeyh olan Hasan Efendi'nin Müzîlü's-şükûk'u ile, üçüncü şeyh Lutfullah Efendi'nin Cenâhu's-sâlikîn adlı eserleridir. Diğer menâkıbnâmelerin önemlileri şunlardır:

İbrâhim b. Zeynüddin'in Vesîletü'l-metâlib fi cevâhiri'l-menâkıb'ı

Nimetullah'ın Menâkıb-ı Emîr Sultân'ı

Müdüddâmî'nin Dîvân-ı Müdüddâmî der Vâsf-ı Emîr Sultân'ı

Hüsâmeddin'in Târîh-i Emîr Sultân'ı

Senâî'nin Menâkıb-ı Emîr Sultân'ı.

Dipnot

* Prof. Dr. Kadir ÖZKÖSE, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi
Yazının geniş dip notlarını, wep sitemizde bulabilirsiniz.

Güle Dair

“Klâsik Türk şiiri estetiğinde gül, sevgiyi, aşkı, sevgiliyi anlatmak için gerçek ve mecâzî mânâlarıyla kullanılır. Gül, narınlığı ile sevgilinin tenini, rengi ile sevgilinin yüzü ve yanaklarını, nazlı yapısıyla da nazını temsil eder.”

Çiçeklerin en muhteşemi, gözü, gönlü açan çiçeklerin şâhididir. Klâsik şiirimizde, halk şiirimizde, modern şiirimizde de baş tâci edilen çiçektir... Neden mi söz ediyorum? Gülden tabii ki... Gül Türkçemize en yakışan çiçeklerden biri. Türkçe’de, içinde gül geçen “Dikensiz gül olmaz. Gülü seven dikenine katlanır, Çalıda gül bitmez, cahile söz yetmez. Ödünç güle güle gider, ağlaya ağlaya gelir. Ağlatan gülmez.” gibi birçok atasözü vardır. Gül, deyimlerimizi de süsleyen çiçeklerden biridir: “güldükçe yüzünde güller açılmak, yüzünde güller açmak, gül gibi geçinmek, üstüne gül koklamamak, gül gibi bakmak, gül gibi yaşamak, gül üstüne gül koklamamak.”

Klâsik şiirde, sevgili baştan ayağa “gül”, gül de baştan ayağa “sevgili”dir diye gülün sadece Klâsik Türk edebiyatında önemli olduğu izlenimi uyanmasın. Gül, modern Türk edebiyatında da önemini korumuştur. Tanzimat dönemi şair ve yazarı Recaizade Mahmut Ekrem hüznünü gülle ifade eder:

*Gül hazin sünbül perîşân bâğzârın şevki yok
Geldi amma neyleyim sensiz bahârın şevki yok*

Servet-i Fünûn hareketinin önemli şairi Cenâb Şahabeddin tablo çizer gibi bir tasvir yapar gül desenli:

*Etti ziyâ-yı sürh ile bir tâb-ı mu’tedil
Fağfûr ocaktan bir ol gül-i sîmîne in’ikâs*

Türkçe’nin en büyük şairlerinden Yahya Kemal, Hâfız’ın kabrini anlatırken gülle nefis bir tablo çizer:

*Hâfız’ın kabri olan bahçede bir gül varmış;
Yeniden her gün açarmış kanayan rengiyle.
Gece; bülbül ağaran vakte kadar ağlarmış
Eski Şiraz’ı hayal ettiren ahengiyle.*

Melâl, akşam ve hüznün şairi Ahmet Haşim bir seher vakti tasvirinde gül bülbül kıssasına telmih ederek duygularını şiire döker:

Bir gamlı hazânın seherinde,

“Mîrâc Gecesi Hz. Muhammed (s.a.v.) huzûr-ı İlâhîde duydukları heybet ve azametten Cebrâil ve Burak’la birlikte terler dökerler. Burak’ın terinden sarı gül, Cebrâil’in terinden beyaz gül ve Hz. Muhammed (s.a.v.)’in terinden de kırmızı gül meydana gelmiştir.”

*Isrâra ne hâcet yine bülbül?
Bil kalbimizin bahçelerinde,
Cân verdi senin söylediğin gül.
Savrulmada gül şimdi havada
Gün doğmada bir başka ziyâda...*

Bir hikâye atmosferi içinde Ahmet Hamdi Tanpınar gül penceresinden ömre bakar:

*Bir gün İcadiye’de veya Sultantepe’de,
Bir beste kanatlanır, birden olduğun yerde.
Bir kâinat açılır, geniş, sonsuz, büyülü,
Bu günün rüzgârında yıkanan mazi gülü,
Dağılır yaprak yaprak hayalindeki suya
Bir başka gözle bakarsın ömür deneni uykuya.*

Evin, evlerin şairi Behçet Necatigil de güle ilgisiz kalmayan şairlerimizden. Dokununca solan bir gül imgesiyle duygularını terennüm eder:

*Çoklarından düşüyor da bunca
Görmüyor gelip geçenler
Eğilip alıyorum
Solgun bir gül oluyor dokununca.*

Sezai Karakoç düşmanlarına bile gül açtığını söylerken bu muhteşem çiçeğin letafetine dikkat çeker:

*Yaratılışa dönmüşüm baharla ilk yaratılışa
gül saçarım düşmanıma bile
bir ilgi var ölenle bulut
doğanla güneş arasında
taş bile çiçeklenir baharda*

Edip Cansever, yalnızlıkları, umutsuzlukları bırakarak birlik ve beraberlik içinde gül kokarçasına mutlu olmaktan söz eder:

*Öyleyse dostlar bırakın bu yalnızlıkları
Bu umutsuzlukları bırakın kardeşler
Göreceksiniz nasıl
Güller güller güller dolusu
Nasıl gül kokacağız birlikte
Amansız, acımasız kokacağız
Dayanılmaz kokacağız nefes nefese.*

Bestami Yazgan, gülü incitmeyin diye feryat eder zira gül sevginin, kardeşliğin, dostluğun remzidir:

*Sevmekten geri kalma,
Yapan ol, yıkan olma,
Sevene diken olma,
Gülü incitme gönül.*

Bahçelerin olmazsa olmazıdır gül. Arif Nihat Asya'nın penceresinden güle şöyle bir bakalım; ne güzel söylemiş büyük şair:

*Koru koru, bahçe bahçe; kuşlar ses verir, ses alır
Parkında çiçek tarhları, halılarından ders alır.*

*Isparta'nın Erenleri; gül suyuyla abdest alır.
Çiçekten, yemiştten, aşktan, muradını herkes alır
Isparta'da göğüsler, gül kokusundan nefes alır.*

Gül yolculuğumuzu divan şiiri semtine varmadan şöyle bir Ümmî Sinan bahçesinde nefeslenelim. Mutasavvif şair gülün saltanatını şu duygulu mısralarla terennüm etmiş:

*Gül alırlar gül satarlar
Gül den terazi tutarlar
Gülü gül ile tartarlar
Çarşı pazar güldür gül*

Çiçeklerin şâhı, padişahı olan gülü çıkarın şiirimizden, şarkı ve türkülerimizden geriye pek bir şey kalmaz dersem abartmış olmam. Özellikle klâsik şiirimizde gülün çok müstesnâ bir yeri vardır. Şair sevgilisine "gülüm" diye hitap eder. Anadolu insanı da konuşurken muhâtabına "gülüm" diyerek sevgi ve samîmiyetini gösterir. Göl deyince kısaca kestirip atmaz değil mi?

Klâsik Türk şiiri estetiğinde gül, sevgiyi, aşkı, sevgiliyi anlatmak için gerçek ve mecâzî mânâlarıyla kullanılır. Gül, narinliği ile sevgilinin tenini, rengi ile sevgilinin yüzü ve yanaklarını, nazlı yapısıyla da nazını temsil eder. Bir de iki renkli gül-i rânâ vardır ki bambaşka bir anlamı çağırıştırır: Sevgilinin hem âşık hem de rakibe yüz vermesini, hafif meşrep oluşunu îmâ eder. Bahar mevsiminde gülün açmasıyla sevgilinin kırlarda gezintiye çıkması ifade edilir. Gülün üzerindeki çiğ damlaları sevgilinin inci küpelelerini, gülün dikenini ile rakip, yapraklarının kat kat olması ile de kulak arasında ilişki kurulur.

Gülle ilgili efsanelerden söz etmemek olmaz. Bu efsaneler eski Suriye ve Mısır'a kadar gider. Roma döneminde aşk ve neşe çiçeği sayılan gül, geniş çaplı ziyâfetlerde vazgeçilmez bir figür olarak dikkat çeker. Hristiyanlığın ilk çağlarında Hz. İsa'nın sembolüdür gül. Hz. Meryem'e de dikensiz gül denmiştir ki ne güzel yakışır o iffet âbidesine...

Gül deyip geçmemek lâzım, Türk, Arap, Fars ve Hint edebiyatlarında geniş bir yer tutar. Gül

konusunu Doğu'da ilk defa işleyen İran ve Hint edebiyatları olmuş. Birtakım eski Çin şiir ve minyatürlerinde görülen gül, Dîvân şiirinde bazen genç bir delikanlı şeklinde canlandırılır. Eski Roma ve Yunan şiirinde de sevgili veya "güzel" anlamında kullanılan gül, Türk edebiyatına Fars edebiyatından geçmiş, kısa ömürlü oluşu dolayısıyla bu dünyayı ve bu dünyadaki geçici aşkı yansıtmada alem olmuş.

İslâmiyet'in yerleştiği coğrafyalarda gülün, bahçe çiçeklerinin en sevilen en vazgeçilmezi olarak yer alması, rivâyete göre, Hazreti Muhammed (s.a.v.)'in onu "cennet çiçeklerinin ulusu" olarak nitelendirilmesinden dolayı olmalı. Gülün, "Cennet çiçeklerinin beyi" olduğu rivâyeti özellikle doğu edebiyatında güle ayrı bir önem kazandırmış, şiirlerin başköşesine oturmasını sağlamıştır. Gül bazen ilâhî cemâlin, bazen de Hz. Muhammed (s.a.v.)'in simgesidir.

İslâm kültüründe şöyle bir rivâyet vardır: Mirac Gecesi Hz. Muhammed (s.a.v.) huzûr-ı İlâhîde duydukları heybet ve azametten Cebrâil ve Burak'la birlikte terler döker. Burak'ın terinden sarı gül, Cebrâil'in terinden beyaz gül ve Hz. Muhammed (s.a.v.)'in terinden de kırmızı gül meydana gelmiştir. Bu inancın etkisiyle olsa gerek dinî günlerde, mevlit gibi törenlerde gül suyu ikram edilir. Klâsik Türk şiirinde na'tlerde gül, Hz. Muhammed (s.a.v.)'in saçına, yanağına; gül kokusu kokusuna, terine; gül goncası ağzına; gülfidanı boyuna müşebbehünbih (kendisine benzetilen) olmuştur.

Gelelim tasavvufta gülün önemine: Hz. Muhammed (s.a.v.)'e isnat edilen bir rivâyette şöyle buyurulmaktadır: Kırmızı gül, Allah'ın azametinin, görkeminin tezâhürü, ilâhî güzelliğin sembolüdür. İranlı mutasavvıf Ruzbihan Bakî Ahbâre'l-Âşîkîn adlı eserinde Tanrı'nın ilâhî bir varlık olan kırmızı gül gibi tecellî ettiğini bu yüzden rûh bülbülünün sonsuza kadar bu güle âşık olduğunu yazar. Tasavvufta gül goncası vahdet, açmış gül kesreti ifade eder. Goncanın, içinde tuttuğu kırmızı gül yapraklarının her birinin ezeli sırlar için birer işaret sayıldığı, bu işaretlerin tün-

münün cisimler âleminin yaratılışının temelinde yer alan tüm unsurların mazmûnunun aslında "Muhammedî bereket" diye de nitelendirilebilecek olan Hakikat-ı Muhammediye'yi gösterdiği ifade edilir. Güzel ve hafif kokusundan dolayı Hz. Muhammed (s.a.v.)'in terine de gül denildiğini ifade etmiştik. Türkler arasında gülün, isimden güzel kokuya, dinî törenlerden atasözlerine, deyimlere varıncaya kadar geniş bir kullanım alanı olduğunu yukarıda söylemiştik. Gül, yüzyıllar boyunca kitap, kumaş, işleme, taş, çini, keramik, duvar resmi ve benzeri pek çok eşya ve eserde işlenmiş. Bu güzel çiçeğin Türk sosyal hayatına çok yönlü yansımaları olmuştur. Bektaşîler, Hz. Ali'nin ölmeden evvel Selman'dan bir deste gül istediğini ve onu kokladıktan sonra vefât ettiği- ne inanırlar.

Klâsik edebiyatımızda rengi, şekli, yaprakları, kokusu, dikenleri ve kısa ömürlü oluşu gibi özellikleriyle sembol değeri kazanan gül, sık sık ateşe de benzetilir. Nemrut'un Hz. İbrahim'i mancınıkla içine attığı ateşin de Allah'ın emriyle gül bahçesine dönüştüğü inancı, bu sembol konusuna güç kazandırır. İsterseniz dîvân edebiyatımızdan örneklerle bu konuyu biraz daha açalım: Sinan Paşa: "Işkdur gülleri peyda iden, ışkdur gül yüzlüleri hüveyda iden." derken Yûnus Emre,

*Gül Muhammed deridür bülbül anun yaridür
Ol gül ile ezeli cihâna bile geldüm*

mısralarıyla gülün millî hafızadaki anlamına işaret eder. Aynı vurguyu Yavuz Sultan Selim'in veziri Tâci-zâde Cafer Çelebi'nin de vurguladığını görüyoruz:

*Verd-i ra'nâ Ahmed-i Muhtâr'dan virüp nişân
Râyet-i sebz olup üstinde turur servi- çemen*

(Gül-i ranâ Hz. Ahmed-i Muhtâr'dan nişan verip servi onun yeşil sancağı olarak çemenin üstünde durur.)

Fuzûlî, dünya bahçesinde bir daha Hz. Muhammed (s.a.v.) gibi bir gülün yetişmeyeceğini ilan eder:

*Suya virsün bâgbân gülzarı zahmet çekmesün
Bir gül açılmaz yüzün tek virse min gülzâre su*

(Bahçıvan gül bahçesini suya verin, boşuna zahmet çekmesin zira bin gül bahçesine su verse bile bir daha senin yüzün gibi bir gül açılmaz.)

Gül denildiğinde akla hemen gül-bülbül aşkı gelir. Klâsik Osmanlı şiirinin en önemli mazmunlarından biridir bu. Gül, sevgilidir, sevgili güldür dedik. Sevgili, peygamber, padişah, şehzade, paşa vb. olabilir. Bülbül ise ömrünü, sevgiliye kavuşma yolunda vakfeden, ona ulaşmak için canını feda etmekten çekinmeyen, ondan gelecek eziyetten bile lezzet alabilen dîvâne âşıktır. Doğrusu, -istisna kullanımlar bir kenara bırakılırsa- umulan kavuşma bir türlü gerçekleşmez, bu uğurda bülbül/âşık ölümler gider. Şairlere de, bu aşkı ölümsüzleştiren Bülbül-nâme, Bülbülüye ve çoğunlukla da Gül ü Bülbül adı verilen ve genellikle efsanelerin eşlik ettiği alegorik bir üslûpla kaleme alınan eserler yazmak kalır.

Bir efsaneye göre, kendisine yüz vermeyen güle dayanamayan bülbül bir gün gidip gülün gövdesine konunca dikenler göğsüne batmış, kalbinden akan kan gülün köklerinden damarlarına kadar yayılmış, eskiden kırmızı olmayan gülün rengi bu olaydan sonra kan kırmızısı hâlini almıştır.

Bu arada Şemseddin Samî ve Ahmet Talat Onay'dan bülbülle ilgili bütün efsaneleri yerle bir eden şu küçük notlarını ekleyelim de şair muhayyilesinin gül ve bülbül aşkını nasıl yücelttiklerini görelim: Şemseddin Sâmi, Kâmûs-ı Türkî'nin ilgili maddesine, şöyle bir not düşmüştür: "Güya güle taaşşukuyla eski şuarımıza sermaye olmuş ise de bülbül, gülden değil dikenden ve dikenli çalılıklardan hoşlanır." Ahmet Talat Onay da yukarıdaki açıklamayı destekleme mahiyetinde şunları söyler: "Bülbülün çalılıklarda yaşamasını yavrularını yılanlardan korumak istemesinden dolaydır. Çünkü yılanlar taze kuş etini çok severler ve yılanların ağaca sarılıp çıkması mümkündür fakat sık dallı ve yapraklı ağaçlara, gülfidanlarına çıkamazlar. Böylece bülbül ve yav-

rukları korunmuş olur, der ve Sâbit'in şu beytini örnek verir:

*Ef'î-i sermâ bulursa lânesin bülbüllerün
Sahn-ı gülşende komaz bir dânesin bülbüllerün*

(Kışı geçiren yılan, gül bahçesindeki bülbüllerin yuvasını bulursa bülbüllerin bir tanesini bile bırakmaz (hepsini yer))."

Gülün güzelliğini âleme duyuran bülbüldür. O olmasa, gülün güzelliklerinden bahsetmese kimsenin gülden haberi olmazdı. Dolayısıyla gül şöhretini bülbüle borçludur. Âşıkların ve sevgililerin durumu da böyledir. Âşıklar/şairler, sevgililerinden bahsetmeselerdi, onların güzelliklerini kim duyacaktı:

*Sen tuyurdun hüsnini dünyâya Yahyâ dilberün
Bülbül-i şûrîdenün 'aşkıyla meşhûr oldı gül*

(Şeyhülislam Yahyâ)

(Ey Yahya, çılgın bülbülün aşkıyla gül nasıl meşhur olduysa sen de sevgilinin güzelliğini dünyaya öyle duyurdun.)

İbn-i Kemâl'in şu beyti gerçekten çok anlamlı ve güzel:

*İkisinden bir gül-i ra'nâ görünürdi göze
Lâle ruhsârunla cem' olsa ruh-ı zerdüm benim*

(Lâle (pembe kızıl renkli) yüzünle benim sarı yanaklarım bir araya gelseydi ikisinden güzel bir gül-i ranâ göze görünürdü.)

Gül bülbül konusunu işleyen pek çok şiir var ama böyle bir yazının hepsini anlatmaya tahammülü yoktur. Merak edenler şiir kitaplarına, divanlara bakabilirler. Sözü bir beyitle noktalayalım:

*Bülbül güle gül gül dedi gül gülmeydi gitti
Bülbül güle gül bülbüle yâr olmadı gitti*

Dipnot

* Prof. Dr. Mahmut KAPLAN, İstanbul Beykent Üniversitesi

Canımız Adanır Aşka

Aşk ırmağı çeker bizi,
Denizlerle bir oluruz.
Okyanusa döker bizi,
Köle iken hür oluruz.

Kimseyle yoktur işimiz,
Menziledir gidişimiz.
Aşka doğar güneşimiz,
Nefsimize kör oluruz.

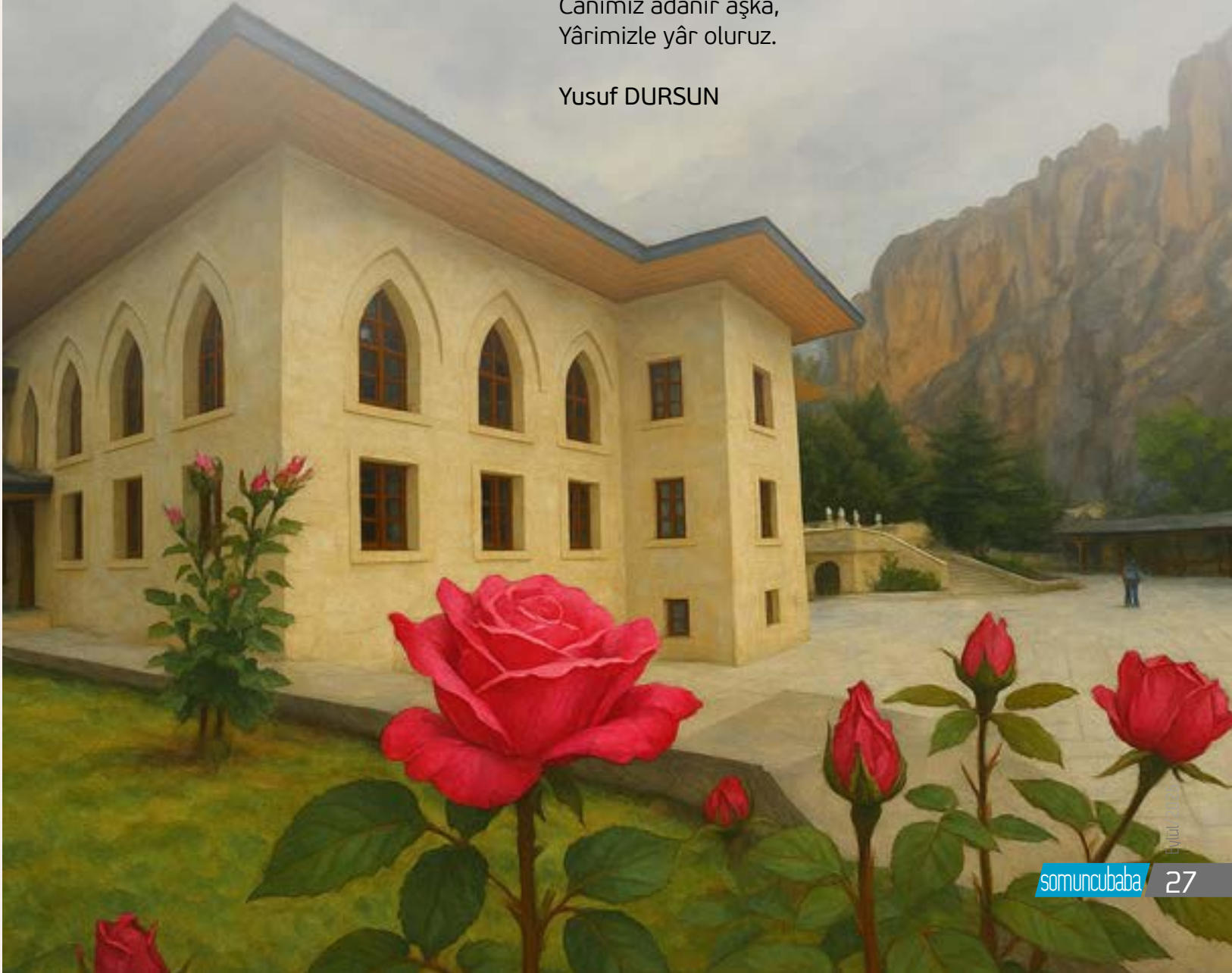
Buyruk verir Hanlar Hanı,
Davul inletir meydanı.
Cihanın tek pehlivanı
Yenilmeyen er oluruz.

Ten kafesi açarız biz,
Kanatlanır uçarız biz,
Hâlden hâle geçeriz biz,
Sır içinde sır oluruz.

Âşık olan gelir dize,
Hacet kalmaz artık söze.
Abıhayat derler bize,
Her damlada kor oluruz.

Kurulunca gülden köşke,
Nefesimiz gelir meşke.
Canımız adanır aşka,
Yârimizle yâr oluruz.

Yusuf DURSUN

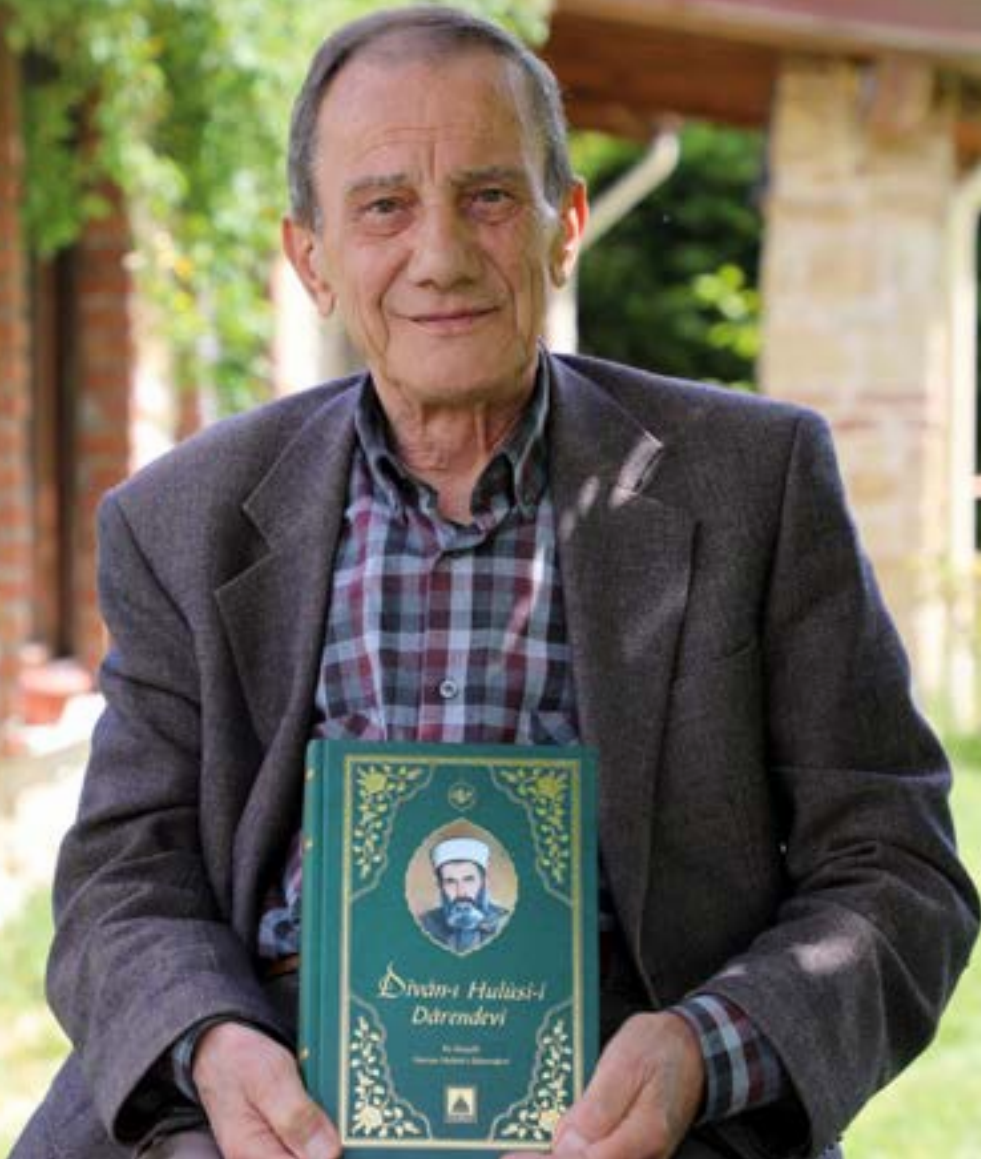

Eğitimci Cemalettin Turgut İle Röportaj

“Ülkemizin geçmiş olduğu bâdirede, yanlış yolların ÷lkemize vermiş olduğu zararları gördüğümüz zaman Hulûsi Efendi örneklğini belki daha iyi, çok daha iyi anlıyoruz. Yani bu açıdan, Hulûsi Efendi'nin istikametinin, ya da göstermiş olduğu yolun doğruluğunu, daha iyi tarif ve kıyaslayabiliyor, çok net görebiliyor.”

- Öncelikle Cemalettin Turgut kimdir, doğum tarihiniz ve Darende'ye kadar olan hayat serüveninizi kısaca özetleyebilir misiniz hocam?

- 1952 Bursa İli, Mustafakemalpaşa İlçesi, Yoncağaç Köyü doğumluyum. İlkokulu burada okudum, ortaokulu Bursa İmam-Hatip Okulu'nda ikmâl ettim. O zaman imam-hatip okulları 7 yıldır. 4 yıl orta kısım, 3 yıl lise kısmıydı. Ben 4 yıllık orta kısmı bitirdikten sonra Mustafakemalpaşa Sanat Enstitüsü'ne geldim, tesviye bölümüne kayıt yaptırıldı. Tesviye bölümünden mezun olduktan sonra Ankara Yüksek Teknik Öğretmen Okulu'na devam ettim. Mezuniyet sonrası, tabîî 1980 öncesi bizim zamanımızda hayli olaylar, şunlar bunlar derken 4 yıllık eğitim 5 yıl sürdü. Mezun olduktan sonra kur'a ile ilk görev yerim Kilis'e öğretmen olarak tayin oldum. O zaman Gaziantep'e bağlı Kilis Endüstri Meslek Lisesi'ne atandım. 1979-1983 arasında Kilis'te öğretmen olarak görev yaptım. Sonra tayinim 1983 yılında Malatya/Darende Endüstri Meslek Lisesi'ne müdür olarak yapıldı. Bakanlıkça önerildim, gittim, yerini gördüm, kabul edip etmediğimi sordular. Gittim, gördüm, dağlardan akan o Tohma Irmağı ile bizim köyümüze benzediği için beğendim ve 1983 yılında Darende'de okul müdürü olarak göreve başladım.

- Darende yıllarını hatıralarla dinleyelim. Yani 1983 yılında Darende'ye geldiniz. Tabîî, okulu yaptıran Es-Seyyid Hulûsi Efendi Hazretleri... Daha okul belki yeni kurulum aşamasında, inşâat hâlinde. O süreçlerden, Hulûsi Efendi Hazretleri ile ilk tanışmanızdan, okulun kuruluş sürecindeki gayretinizden, Hulûsi Efendi Hazretleri'nin mânevî himmetinden ve eğitime olan desteğinden başlayabiliriz.

- 1983 yılında müdür olarak göreve başladığımda, tabîî okul inşâat halinde, inşâat devam ediyor. Her taraf toz toprak, herhangi bir araç gereç, masa sandalye yok. Biz kayıtlara

“Vakıf Başkanı Hamideddin Ateş Efendi, 1990 yılından sonra hem vakıf hizmetlerinde hem külliye'nin bugünkü hâle gelmesine çok önemli gayretler göstermiş, Allah razı olsun tabîî. Benim görev yaptığım tarihler içinde bugünkü bu güzellikler ve gelişim söz konusu değildi.”

hükümet binasında, Halk Eğitim Müdürlüğü'nde, bize bir masa, bir sandalye verdiler orada göreve başladık. Kayıtları orada devam ettirdik. 45 öğrenci kayıt yaptık o yıl için. İlk metal işleri bölümüne. Tabîî bu aşamada Halk Eğitim Müdürü Yusuf Poyraz ve Darendeli dostlar, bizim okulun yapımına rahmetli Hacı Hulûsi Efendi'nin önyak olduğunu, onun girişimiyle gerçekleştiğini söylediler. Dolayısıyla öncelikle onu bir ziyâret etmemiz gerektiğini söylediler. Yusuf Poyraz ile birlikte gittik hocamın şu andaki evine, kendisini ziyâret ettik. İlk görüşte, hani elektrik alma diyorlar ya, günümüzde. Ben Hulûsi Efendi'yi ilk gördüğüm andan itibaren çok sevdim, o da beni çok sevdi. O zaman tabîî yer minderlerinde oturuyoruz, çaylar geliyor, kıtlama şekerle çay içiliyor. Ben kıtlama şekerle

“Ailesine eğitimci gözüyle de baktığımızda, yani kız-erkek ayrımı yoktu. Hulûsi Efendi, gençlerin, kız-erkek ayrımı yapmadan eğitimlerine çok büyük bir önem veriyordu. Çok önemliydi eğitim onun için.”

çay içmeyi bilmiyorum. Kıtlama şekeri benim önüme tabağa koyuyorlar, ben tabîi çayın içine atıyorum, şeker eriyor, gidiyor. Ya, çok espriliydi, Allah rahmet eylesin. Hocam dedi ki, “Ya Müdür Bey’e küp şeker getirin, bu kırılmış şekerleri bitirecek.”

Dolayısıyla böyle bir tanışmamız oldu. Bundan sonra da bu tanışmanın neticesinde çok güzel gelişmeler oldu, irtibatımız, diyalogumuz devam etti... Allah razı olsun onun sayesinde okulu, 4 yılda belki de 14 yıllık hâle getirdik. Koruma derneğini kurduk, o zaman için Hulûsi Efendi’yi fahrî başkan yaptık.

Okulumuz koruma derneğini, Hulûsi Efendi’nin rahmetli önderliğinde kurduk. Fahrî başkanlığı kendisine teklif ettik, fahrî başkanlığı kabul etti, Allah razı olsun. Dolayısıyla, tabîi ilk kuruluş aşamasında ihtiyaçlar çok fazlaydı. Genel bütçeden gönderilen ödenekle yapamayacağımız satın almaları dernek bütçesiyle gerçekleştirdik. Hatta salonumuza, yine Hulûsi Efendi’nin girişimleriyle büyük bir kuzine kondu, yemek çıkarmaya başladık. Sıcak yemek, ilk yıl çocuklara bakanlığın gönderdiği ödenekle hazır kumanya dağıttık. Ama sıcak yemek veremiyorduk, pek araç gereç yoktu. Bu vesileyle hem kendi okulumuz öğrencileriyle diğer öğrencilere ayrı gayrı yoktu. O zaman yemekler ikram edildi, yemek pişirildi. Okulun gelişimi, bu doğrultuda maddî olarak çok genişledi.

- Okula yardım maksatlı Adana’ya falan gidilmiş sanırım, siz de buldunuz mu? Adana’dan okula, bazı teberrularda, aynı yardımlarda bulunmuş. Bu süreçten biraz bahsedebilir misiniz?

- Hulûsi Efendi, Okul Koruma Derneği’nin geliri için Adana’ya gitmişti. O zaman Darende’den göç edenlerin büyük bir bölümü Adana’da ikâmet ediyordu. Bunlardan en önemli mahalle de Melegirmez Çarşısı’ydı, benim çok dikkatimi çektiği için o ismi hâlâ unutmadım. Çarşıdaki esnaflardan gerçekten çok güzel, büyük katkılar, bağışlar oldu. Allah razı olsun hayırsever vatandaşlarımızdan. Dolayısıyla, hocamın itibarıyla oraya gittik ve güzel bağışlar da topladık. Tabîi Hulûsi Efendi sayesinde bu hizmetler gerçekleşti.

- O zaman Darende’de bir İmam-Hatip Lisesi var, bir de Sanat Okulu var. Bugünkü ihtiyaçlara baktığımızda aslında sanat ve teknik alanda okul açmanın faydaları ortadadır. Üretime yönelik çok eleman yetiştirdiği ihtiyacı, şimdi yıllardır içinde bulunan bir eğitimci olarak seksenli yıllarda, Hulûsi Efendi Hazretleri’nin gördüğünü, onun ufkunu değerlendirecek olursanız, bir eğitimci gözüyle okulun veya ilçenin hatta Türkiye’nin gelişimi açısından nasıl değerlendiriyorsunuz?

- Hulûsi Efendi’ye, “Endüstri Meslek Lisesi’ne niye bu kadar çok destek oluyorsun?” diye soruluyor. Diğer tarafta tabîi biz yokken, bizim okulumuz yokken, İmam-Hatip Okulu’na büyük destek oluyordu her yönüyle, kıyâfet, vesâire yardımlarını gerçekleştiriyordu. O zaman hocamın bir ifadesi, yani söyledikleri, benim kulağımda küpedir: “Oğul memlekette komünist olan hiçbir esnaf sanatkâr gösteremezsiniz. Dolayısıyla, sanat okullarına, imam-hatip okulları kadar, hatta daha da fazla bu ülkenin, bu memleketin ihtiyacıdır.” buyurmuştu. Bu veciz söz, bu cümle benim çok dikkatimi çekmişti. Dolayısıyla, imam-hatipler de bizim,

sanat okulları da bizim, diğer liseler de bizim. Ama Avrupa ülkelerine baktığımızda, bilhassa Almanya'da, orada sanat okullarına çok büyük değer verildiğini, ülke kalkınmasında da bu okulların çok büyük rol aldığını gördüm. Avrupa Birliği projelerinden yurt dışına çok gittim, geldim, bizzat kendi gözlerimle de bunları gördüm. Türkiye için de, herkesin üniversite mezunu olmasından ziyade, sanat okullarının, bugünkü deyimimle meslek liselerinin geliştirilmesi daha önemli diye düşünüyorum.

- Darende İmam-Hatip Lisesi Müdürü Ömer Faruk Bey'den dinlemiştim, sanat okuluna da zannediyorum araç alınmış. Hulûsi Efendi Hazretleri'nin önderliğinde bir minibüs başışı yapılmış.

- Evet, okulun şehre uzak olması nedeniyle okula araç ihtiyacı hâsıl oldu. Almanya'da çalışan, şu anda adını tam hatırlayamayabilirim, Sivaslı Hulûsi Efendi'ye çok saygı duyan, seven bir hayırsever vardı. O Almanya'dan bir tane Ford minibüs okulumuza başışladı. Gürün'den Önder Özdeğer Ağabey tanışları vasıtasıyla temin

etmişti. Almanya'dan bir Ford minibüs geldi, Malatya'ya gelmiş araç, gittik oradan teslim aldık aracı. Ama nasıl bir sevinç, nasıl bir mutluluk, belki Darende'de de yoktur, yani o öylesine güzel bir araba. Ancak tabîi dizelmiş kışın Darende'nin kışı çok fazla zaman zaman tekledi ama çok işimizi gördü. O aracın okulumuza çok büyük hizmetleri oldu.

- 1984 yılında okul açılmış, 1987'de Darende'den ayrılmışsınız. Röportajı yaparken yıl 2025. 40 yıl geçmiş aradan ama o dört yıllık süreçte okulun gelişim süreci nasıl bir serüven izledi?

- Diğer bölümler açılmadan önce metal işleri ve elektrik bölümü açıldı. Benim zamanımda, metal işleri, elektrik, öğrenci sayısı çoğaldı. Hatta oradaki birçok imam arkadaşımız bile çocuklarını bizim okula verdi. Gerçekten güzel bir eğitim vardı, o ilk 45 öğrenciyle. Makinalar geldi, Darende'de o zaman vinç vesaire yok, makineyi kamyonundan indirmek bir sorun. Kum getirdik, traktör lastikleri getirdik, makineler kırılmasın diye onların üzerine yavaşça indirdik.

Bir yandan çocuklar, bir yandan ben, ben de gencim, ilk müdürlüğüm benim, ilk göz ağrım Darende. Bu yönüyle hepimizde bir çocukluk, bir câhillik var ama o câhillikle o câhil çocuklarla, bu câhil müdür, gerçekten güzel şeyler yaptı orada, bana göre. Benim düşünceme göre, o zaman Darendeliler de aynı şeyi söylüyordu. O 45 öğrenciyle hep kardeş olduk, içtiği tabaktan ayran içtik, su içtik.

Normal şartlarda benim yapacağım bir şey değil belki ama hiçbir kötü duygu hissetmedim yani gayet sevgi dolu, saygı dolu bir ortam oluştu. Yani bu 4 yıl içerisinde o kadar çok gelişmeler oldu ki, bizim okulumuz tepede, "Şahin Tepesi" diyorduk, su yok. Yani okulun şebeke suyu var, ama bahçe sulamaya falan su yoktu. Ne yapabiliriz? Köprügözü'ne oradan motorla su basabiliriz diye düşündük. Bunun için tabî bir maddî imkân lâzım, yine Hulûsi Efendi'ye gittim. Durumu arz ettim. Hocamın talimatıyla Abdurrahman Başer Bey, Başer Kimya, onlar sulama sistemine maddî destek oldular. Hatta Abdurrahman Bey rahmetli, bayram günü Hulûsi Efendi'yi ziyârete gitmiş. Hocam konuyu açmış.

Abdurrahman Bey de baş üstüne demiş. Oradan çıkınca lojmana geldi. Hizmetli dedi ki: "Hocam misafiriniz geldi, birisi soruyor." Evdeyim o zaman. Çıktım, kendisini tanıttı, kartını verdi, "Ben dedi, Abdurrahman Başer, Başer Kimya'nın Yönetim Kurulu Başkanı'yım. Hulûsi Efendi'nin talimatıyla sulama sistemini kuracağız ne ihtiyacınız varsa beni arayabilirsiniz." dedi. Hulûsi Efendi'nin yönlendirmesiyle çalışmalarla başladık. Köprügözü'ne büyük bir motor kurup su basmayı plânladık. Abdurrahman Bey'i aradım telefonla. Bana tabî çok inandırıcı gelmedi, çünkü büyük bir yatırım. Abdurrahman Bey'in sekreteri dedi ki: "Abdurrahman Bey şu anda toplantıda, çıkınca biz sizi arayacağız." Gerçekten 5-10 dakika sonra beni aradı Abdurrahman Bey. İhtiyaçlarımı söyledim, dedi ki, "Bana bir bankaya, Ziraat Bankası'na, o zamanki parayla 1000 liralık falan, işte bir hesap aç, ben de oraya istediğin miktarı göndereceğim." Gerçekten o para geldi. O parayla Hulûsi Efendi'yi de bilgilendirmek sûretiyle su motorunu aldık. Öğrenci de, öğretmen de, katılarak o kanalı, borunun geçeceği, kanalı öğrenci, öğretmen

beraber kazdık, beraber döşedik, dışarıdan bir işçilik almadık. Bu arada Hulûsi Efendi, "Boruları alırken, 40 metre bir irtifa var Köprügözü'yle okulun arasında, boruların en iyisini alın. Aman ha aman boruları sağlam alın." dedi.

Darende'de bir esnaf vardı, şimdi sağ mıdır, bilmiyorum, malzemeleri ondan alıyoruz. Plastik boruları da ondan aldık. Tabî bende de câhillik var, o zaman ekonomik olsun diye, çok böyle kalın etli bir boru almamıştık, dayanıklı boru almamıştık maalesef. Boruları döşedik, suyu basıyoruz, zayıf borular patlıyor, ekliyoruz, patlıyor, ekliyoruz, patlıyor. Hulûsi Efendi'ye de söylemeye de utanıyorum. Sonunda yanına gittim durumu arz ettim. "Ben sana başta söylemedim mi?" dedi. Komple tekrar o boruların hepsini söktük, dayanıklı en sağlam borulardan aldık. Suyu bastık okula. Suyu basınca, o öğrencilerin ve öğretmenlerin heyecanını, duygularını görerseniz, o kadar büyük bir mutluluktaki ki, tarifi mümkün değildi.

Suyu okula öyle çıkardık, ondan sonra işte fidanları diktik. Yine Hulûsi Efendi'nin girişimiyle, Elbistan'dan çam fidanları geldi. Çam fidanlarını da okulun etrafına diktik. Fidanları dikeceğimiz gün, yağmur yağıyor. Kimse de dışarı çıkmak istemiyor, işte herkes şemsiyeyle, vesaireyle ancak evine gidebiliyor. "Ya bu fidanların bugün dikilmesi lazım." dedim. Kuyuları kazdık ama fidanları koyup da kapatamıyoruz. Ben çıktım dışarıya şemsiye falan almadan, fidanlardan bir tanesini gömdüm. Bütün öğrenciler ve öğretmenler geldiler, o yağmurun altında hepsi o fidanları diktiler. Bugün hangi aşamada bilmiyorum, fidanlar, yani büyüyen ağaçlar etrafı güzelleştirmiştir sanırım. Hulûsi Efendi için bir tane özel bir çam getirmiştik o zaman. Bizim diktiklerimizden ayrı, biraz da büyüktü. Çocuklar top oynarken top gidiyor, o çamın tepesini kırıyor, o hayta dediğimiz, o ilk kaydettiğimiz öğrenciler, top oynarken bunu yapıyorlar. Çocuklar o kadar içten, o kadar dürüstler ki, geldiler odama, dediler

ki, "Müdür Bey, biz çamı kırdık." "Ben anladım ki çamı kırdık." diyorlar. "Olsun oğlum, taktırız." dedim, "Çamı kırdık/çam ağacını kırdık." hocam, dediler. Öyle üzölmüşler. O özel çam ağacının tepesi kırılıyor, yapacak bir şey yok tabî.

- Hulûsi Efendi Hazretleri'nin yaptırdığı okulun konferans salonunda yıllar sonra "Hulûsi Efendi Sempozyumları" düzenleniyor. İşin hikmetini nasıl değerlendiriyorsunuz?

- Sanat okulu 1983'te açıldı. 1990 yılında Hulûsi Efendi dâr-ı bekâya irtihâl etmiş. 1991 yılından itibaren okulun salonunda yıllarca da Somuncu Baba ve Hulûsi Efendi Sempozyumu yapılıyor. Sempozyumun ve anma toplantılarının orada yapılması mânâ açısından ehemmiyet arz ediyor. Yapılan güzel bir hizmetin ileride böyle güzelliklere vesile olması açısından da çok önemli görüyorum.

- Peki, daha sonraki yıllarda Şeyh Hâmid-i Veli Külliyesi'ni ziyâret ettiniz mi? O günkü hâlîni de biliyorsunuz, şimdi belki daha sonra Darende'ye gelme imkânınız oldu mu? Nasıl değerlendiriyorsunuz?

- Gitmedim maalesef ayrıldıktan sonra Darende'ye gidemedim, ama sosyal medyadan görüyorum şimdi. Vakıf Başkanı Hamideddin Ateş Efendi, 1990 yılından sonra hem vakıf hizmetlerinde hem külliyenin bugünkü hâlî gelmesine çok önemli gayretler göstermiş, Allah razı olsun tabî. Benim görev yaptığım tarihler içinde bugünkü bu güzellikler ve gelişim sözü konusu değildi. Tarihî bir cami ve türbe vardı; Somuncu Baba'nın Türbesi. Ama çok sıcak bir mekândı, yani mânevî olarak çok sıcak bir mekândı. Orada Hulûsi Efendi'yle çok namaz kıldık elhamdülillah. Ben bazen müezzinlik yapıyordum, gelince eşime de söylüyordu, "Müdür Bey müezzinlik yaptı." diye. Tabî, bizim de geçmişte imam-hatîpte okuduğumuz için bir altyapımız var bu konuda. Ama resmî devlet memuru olduğumuzdan bu yönümüzü çok belli

etmek istemiyorduk. Her gidişimde ben takke kullanmıyordum. Hulûsi Efendi de, "Müdür Bey'e takke verin." diyordu. Bir gün dedim ki, "Hocam, ev takke doldu." Bir de, o zaman daha genciz, altın yüzük, nişan yüzüğü takıyoruz. Hocam bize gümüş yüzük hediye etmişti. Hulûsi Efendi, evlerine ziyâretine gidince bana gümüş yüzük veriyordu. Demek ki zaman zaman bakıyor, bazen ben onu takmıyorum. Tekrar veriyor, tekrar takmıyorum. Sonra alıştık takmaya başladık. Bir gün dedi ki, "Müdür Bey, biz bir Allah'tan, bir de hanımdan korkarız değil mi?" dedi. "Doğru söylüyorsunuz hocam." dedim. Çok çok güzel günlerimiz, çok saygı duyduğum, çok sevdiğim, hâlâ adını anınca duyulduğum bir insandır Allah razı olsun... 1987'de camiden 65 yaşından emekli oluyor. O arada da Hamideddin Efendi camideki vazifeyi devralıyor. Ondan önce bir müddet Darende Çarşı Camii'nde de görev yapıyor.

- Kirvelik konusunu siz mi teklif ettiniz?

- Tabîî, Kilis'te çalıştığım için hani Doğu, Güneydoğu, oralarda kirvelik önemli bir şey. Dedim ki, "Hocam, küçük oğlumun kirvesi olur musunuz?" "Bizim kirvelik mi, sizin kirvelik mi" dedi? "Bizim kirvelik aşırdır." dedi. Hocam dedim, o zaman bizim kirvelikten olsun. Allah râzı olsun. Küçük oğlumun sünnetinde kirvesi oldu o zaman. Sünnette Hulûsi Efendi çok miktarda çocuklara hediye aldı.

- Peki, çocuklarınız iki evlâdınız şimdi ne iş yapıyor. Hangi meslekleri icra ediyorlar?

- Büyük oğlum pilot albay, F-16 pilotu. Balıkesir'de yaşıyor. Eylül'de Allah kısmet ederse emekli olacak. Aynı zamanda 2010'da Türk Hava Yolları'na geçmişti, kaptan pilot oldu. Tekrar hain kalkışmadan sonra, pilot ihtiyacı hâsıl oldu, tekrar mecbur ettiler, geriye döndü. Şu anda kısmet olursa, Eylül'de emekli olacak Türk Hava Yolları'ndan izinli olarak görünüyor. Tekrar Türk Hava Yolları'nda görevine başlayacak.

Küçük oğlum makina mühendisi, İstanbul Yıldız Teknik'ten mezun oldu. Önemli bir şirketin satın alma müdürüydü. Şu anda kendi şirketini kurdu. Yine soğutucular imal ettiriyor, gerek Ortadoğu'da gerek Türkiye'de, bunların pazarlamasını gerçekleştiriyor. Yani siparişleri alıyor, imal ettiriyor. Ticaretle iştigâl ediyor.

- Peki, Darende'yi ya da Hulûsi Efendi muhabbetini zaman zaman yenge hanımla evde veya dost meclislerinde konuşuyor musunuz?

- Konuşuyoruz, konuşuyoruz çok. Yani bizim için Hulûsi Efendi çok değerli, ailesi çok değerli. Yani Hamideddin Efendi'yle bu ara Darende'ye gitmediğimiz için sık görüşme imkânımız olmuyor, ama çok önceleri telefonla görüşmüştük. Vakıf çalışmaları için her türlü yorgunluğa, her şeye değer. Yani Hulûsi Efendi için her şeye değer. Ve şunu özellikle arz edeyim; bugün, benim düşünceme göre

Türkiye'nin ihtiyaç duyduğu din adamı portresi Hulûsi Efendi'dir. Aydınlık inanç, gelecek, teknoloji, hepsini bir arada öylesine yoğurmuş ki, Darende'de hangi hizmete baksanız altından mutlaka Hulûsi Efendi çıkar. Tabîî bu, bizzat onu o yıllarda gördüğümüz için daha yakînen, yani o ufkun göze yansımalarını da görebiliyorsunuz. Kesinlikle bütün millî bayramlarda oradadır, halkın ortak bir takım etkinliklerinde Hulûsi Efendi oradadır, maddeten ordadır, mânen de ordadır. Yani böyle bir din adamına, bu tür bir portreye din adamlarına ihtiyacımız olduğu kanaatindeyim. Maşallah Hamideddin Efendi de aynı izde yürüyor. Bir de ülkemizin geçmiş olduğu bâdirede, yanlış yolların ülkemize vermiş olduğu zararları gördüğümüz zaman Hulûsi Efendi örneğini belki daha iyi, çok daha iyi anlıyoruz. Yani bu açıdan, Hulûsi Efendi'nin istikametinin, ya da göstermiş olduğu yolun doğruluğunu, daha iyi tarif ve kıyaslayabiliyor, çok net görebiliyor.

- Hulûsi Efendi öğrencilere, çocuklara karşı nasıl davranırdı?

- Hulûsi Efendi İmam-Hatip Okulu öğrencilerinin kıyâfetlerini, tabîî hayırseverler vasıtasıyla temin ediyordu. Sanat okulunun öğrencilerine de bu konuda yardımları oldu. Öğrencilerim bunun farkındaydı. Yani Hulûsi Efendi'ye duydukları saygı, çok farklıydı, yani hepimizin, öğretmenler dâhil öğrenciler de bunun farkındaydı. Sadece yardım olduğu için değil, ilçedeki o mânevî şahsiyetin, onlar da farkındaydı. Aynı sevgiyi, aynı saygıyı onlar da duyuyorlardı. Yani çocuklara ve eğitime çok büyük bir önem veriyordu. Şefkatliydi Hulûsi Efendi, çok şefkatli, çok sevecen, sevgi dolu bir insandı.

Kendi ailesine eğitimci gözüyle de baktığımızda, yani kız-erkek ayrımı yoktu. Hulûsi Efendi, gençlerin, kız-erkek ayrımı yapmadan eğitimlerine çok büyük bir önem veriyordu. Çok önemliydi eğitim onun için.

- Peki, Yenge Hanıma dönelim şimdi de. Hulûsi Efendi'nin evinden sofrasından ikramlarından bahsedebilir misiniz?

- Benim isimim Hafize Turgut. Müdür Bey akşam okuldan gelince, "Ne yemek yaptın, ne yemek yiyeceğiz?" deyince, ben diyordum ki, "Hiç bir yemek yok şu anda, hadi gidelim Hulûsi Efendi'nin yemeğini yiyelim." diyorduk. Aynen "Hulûsi Efendi'nin evine yemeğini yiyelim." diyorduk. Biz gidince ayrı sofraya koyardı yukarıdaki kata, kütüphanenin olduğu yere yakın. Ben çocuklarım, işte dördümüz bir de Hulûsi Efendi beşimiz yemek yedik. Çok güzel yemekler yapılırdı. Meselâ mercimek yemeğini ben orada öğrendim. İçinde büyük büyük etler olan böyle güzel yemekleri vardı, orada öğrenince onu yapıyorum bazen. Bazen alt kat çok kalabalık olurdu, ama bizi yukarı alırdı, beraber yemek yedik. Benim küçük oğlumun kirvesi olduğu için, -benim küçük oğlum çok mülayim bir çocuk biliyor musunuz?- Ha, bunu sevenin tesiri olarak değerlendiriyorum.

- Hocam başka hatıralarınız vardır belki, okulla veya yöreyle ilgili veya da Darende'nin o günkü durumuyla ilgili nakledeceğiniz konular varsa dinlemek isteriz.

- Darende'nin o günkü durumuna göre, bugün sosyal medyadan takip ettiğime göre, bina inşaat vesaire yönüyle Darende bayağı gelişmiş. Bizim zamanımızda, öğretmenlerimize kiralık ev bulmak zordu, yoktu, lojmanda kalıyorduk. 4 daire vardı lojmanda. Yani hakikaten zor günlerdi

o gün için. Zor günlerdi, yani ilk zamanlar bize göre sıkıntılı günlerdi belki, ama bugün Hulûsi Efendi'nin sayesinde daha farklı aşamalara, konumlara gelmiş ilçe.

Bir gün dedim ki, Hulûsi Efendi râzı olursa, ben artık gideyim, tayinimi alırayım. Her seferinde diyordu ki, "Gönlüm râzı değil, gönlüm râzı değil." Dört yılın sonunda, "Peki." dedi, "Müdür Bey yardımcı olamam ama gönlüm râzı." İnanın ben, bakanlığa gittim, Bursa'da bana bir iş teklifi yapılmıştı. Plastik fabrikasına müdür olarak gireceğim, ben istifa etmeye bakanlığa gittim. Genel müdür, "Hoş geldin." falan dedi, "Hoş bulduk." dedim. "Hayrola" dedi, "İstifa etmeye geldim." dedim. "Ne istifası, müdür bey? Biz seni iyi bir yere vermeye çalışıyoruz." dedi. "Neresi?" dedim. "Şimdi söyleyemem, toplantıdayım."

dedi. "Ne zaman biter?" "Beşte biter." "Peki, dedim, ben beşe kadar buradayım." Bekledik, ben hanımla beraber haritaya bakıyorduk kendimize yer beğeniyorduk. Neresi olur, Yalova'ya gelince atlıyorduk, "Burası memleketimize yakın, bize düşmez." diye. Akşam geldim saat beşte, genel müdür, "Gözün aydın, seni Yalova'ya verdik." dedi. Ben fabrika müdürlüğünü falan unuttum. Hulûsi Efendi, râzı olunca iş görüldü. Darende'ye dönüyoruz ama kimseye söylemiyoruz, bir ay çatladık çünkü önümüze taş koyarlar diye çekindik. Darende'den sonra, Yalova'ya geldik. Allah'a şükür, orada güzel hizmetler verdik. İstanbul'da da görev yaptıktan sonra emekli olduk. Bursa'da yaşıyoruz.

Bu vesileyle Darende'deki dostlara selâmlarımı sunuyorum.

Bugün Varız, Yarın Yokuz

Bu yükseliş kalır yarım,
Semâya fırlayan okuz!
Erir gider umutlarım,
Bugün varız, yarın yokuz...

Melek çıkar, gelir gülüm,
Seyir biter, kopar filim...
Neler yıkıp geçer ölüm,
Bugün varız, yarın yokuz...

Felekte sözlerin kalır,
Açıkta gözlerin kalır,
Kalırsa izlerin kalır,
Bugün varız, yarın yokuz...

Her an çalış harıl harıl,
Şu son kitap için yorul!
Saat döner fırıl fırıl,
Bugün varız, yarın yokuz...

Celil şaşar gidiş nasıl?
Dümen çevir, kürek asıl.
Durur yürek, biter fasıl,
Bugün varız, yarın yokuz

Halil GÖKKAYA

Ya Muhammed

“Sevgi her yaşta, her şeye karşı duyulabilir. Fakat çocuğun sevgisi diğer yaşlardakinden çok farklı, saf, karşılıksız ve çıkarsız bir sevgidir. ‘Can evi’ insanın en hassas mekânıdır.”

Çocuk zihninde varlık ve kavramların ilk tecessüs ettiği zamanlarda büyük-küçük, güzel-çirkin, iyi-kötü gibi birtakım basit sıfatlarla tavsif edildiği malumdur. Ali Ekrem Bolayır "Yâ Muhammed" isimli naatinde çocuk psikolojisindeki bu mukayeseden faydalanarak, onların dünyasındaki Peygamber portresini çiziyor. Diğer şairlerin naatlarındaki gibi, ancak büyüklerin kavrayabileceği -meselâ bir hicret yahut miraç- hâdisesine temas etmeden, sadece çocukların dünyasını dolduran güzellikleri ele alan Ali Ekrem Bolayır'ın bu şiiri, naat edebiyatındaki bir boşluğu doldurması açısından dikkate değer bir özellik arz ediyor.

"Yâ Muhammed, büyük Peygamberimiz/Biz seni tâ cân evinden severiz!" mısralarında çocuk sevgisine işaret ediliyor. Sevgi her yaşta, her şeye karşı duyulabilir. Fakat çocuğun sevgisi diğer yaşlardakinden çok farklı, saf, karşılıksız ve çıkarsız bir sevgidir. "Can evi" insanın en hassas mekânıdır. Hayatla ölümün bulunduğu yerdir. Şair burada Peygamber sevgisinin yoğunluğunu ifade ediyor. O sevgili uğruna canın fedâ edilebileceğini anlatmak istiyor. "Her çocuğun küçük kalbi senindir/ Mâsum olan Rasûlullah'ı bilir." derken her insanın yaratılış itibâriyle İslâm fitratı üzerine yaratıldığına telmih vardır. İslâm fitratınca doğan mâsum da tabîi olarak Peygamberini sevecektir.

Kalpden kalbe yol vardır. Peygamberini seven çocuğu da elbet Peygamberi sever. Torunları Hasan ile Hüseyin'i seven Hz. Muhammed (s.a.v.), tabii ki, onların dindaşlarını, akranlarını da sevecektir. Nitekim Ebu Hüreyre'den naklen; "Rasûlullah (aleyhissalâtü vesselâm) (bir gün), Hasan İbnu Ali (r.a.)'yı öpmüş idi. Bu sırada yanında bulunan Akra' İbnu Hâbis, -sanki bunu tuhaf karşıladı ve "Benim on tane çocuğum var. Fakat onlardan hiçbirini öpmedim." dedi. Rasûlullah (aleyhissalâtü vesselâm) ona bakıp; "Merhamet etmeyene merhamet edilmez." buyurdu. Rezin, ilâve etti; Rasûlullah

Yâ Muhammed, büyük Peygamberimiz,
Biz seni tâ cân evinden severiz!

Her çocuğun küçük kalbi senindir,
Mâsum olan Rasûlullah'ı bilir.

Biz mâsumuz, kalbimizle anlarız,
Senin dünya cennetinde biz varız.

Hasan'ını Hüseyin'ini ne kadar
Sen severdin; işte bütün çocuklar

Nazarında evlâdının eşidir;
Çünkü hepsi ulu din kardeşidir.

Demek sen de bizi pek çok seversin
Bunu, bize, bildirdin kendin.

"Her çocuk Müslüman doğar." diyerek.
Yâ Muhammed bu sözünü öğrenmek,

Bize büyük yüreğini bildirir,
Her çocuğun temiz ruhu senindir!

Ulu Kâbe'n kalbimizde açılır,
Yüzümüzden senin nûrun saçılır

Yâ Rasûlullah büyüksün sen, büyük,
Biz çocuklar bu âlemde pek küçük

Ümmetiniz fakat gökte yıldızlar
Nasıl çoksa, dünyâda da o kadar

Çok sabî var; her birinin kalbinden
Hak Dîni'nin bir yıldızı doğarken,

Senin rûhun arş-ı â'lâda güler!
Etrafında uçar yavru melekler.

Seni elbet daha fazla severiz
Annemizden, babamızdan bile biz!

Kur'ân'ından senin sesin duyulur;
Kalbimize muhabbetin oyulur.

Küçük ümmetinin büyük rûhusun
Sana bütün çocuklar fedâ olsun!

Es-salât u ve'-selâmu aleyke yâ Rasûlullah
Es-salât u ve'-selâmu aleyke yâ Habîballah

(aleyhissalâtü vesselâm) şunu da söyledi: "Allah siz(in kalbiniz)den merhameti çıkardı ise ben ne yapabilirim?"

Şiirde "Her çocuk Müslüman doğar." mısralarıyla "Her çocuk muhakkak İslâm fıtrati üzerine doğar. Sonra anasıyla babası onu Yahudi yahut Hıristiyan yahut Mecusî yaparlar." hadîsi ile Rûm Sûresi 30. âyete yani "Fıtratullah"a işaret edilmiştir.

"Yâ Rasûlullah büyüsun sen, büyük/Biz çocuklar bu âlemde pek küçük" beyti yukarıda da söylediğimiz gibi çocukların nazarında Peygamber Efendimiz'in yerini ifade eden güzel anlatımlardan biridir.

Çocukların çokluğunu ifade etmek için gökteki yıldızlarla sayılabilecek kemiyette olduğunu ifade eden şair: "Senin rûhun arş-ı âlâda güler!/Etrafında uçar yavru melekler."

ifadesiyle "Ben kıyâmette ümmetimin çokluğu ile iftihar edeceğim." hadîs-i şerifine telmihte bulunuyor. Sonraki beyitlerde Hz. Muhammed (s.a.v.)'i anamızdan babamızdan daha çok sevmemiz gerektiği; O'nun söylediklerinin Kur'ân'ı açıklayıcı hükümler taşıması, Kur'ân-ı Kerim'de O'ndan bahsedilmesi gibi hususlar dile getirilir. Şiir, Peygamber Efendimiz'e salât ü selâm ile son buluyor.

Beyit esasıyla yazılan şiirde anlam her beyitte kendi içinde kalmamış diğer beyitlere de geçmiştir. Dil ve anlatım şairin yaşadığı döneme ve Ali Ekrem Bolayır'ın diğer şiirlerine göre oldukça sâde, bugünün çocuklarının bile rahatlıkla anlayabileceği bir Türkçeye sahiptir...

Rubâîler

Neyim Ben?

Âdem'le Havvâ'dan beri dünyâda mihmânım ben
Yasak meyve yediğim için çok pişmânım ben
Nefsle şeytan, rûhumla Halîfe-i Rahmân'ım ben
Ahsen-i Takvîm üzre yaratılmış insânım ben...

Şanlıurfa

İbrahimî şehir ki, uygarlıklar beşiği
Harameyn ve Kudüs'ten, sonsuz nûru, ışığı
"Sakin terk-i edebden", menkıbe olmuş Naat
Yûsuf Nâbî (Rûhavî), bir Peygamber Âşığı...

Aile Kurumunu Hedef Alan Diziler

Ne ahlâk, ne de etik; hiçbir kural tanımaz
Mukaddesat düşmanı; hiçbir kutsal tanımaz
Açık-gizli hedefi; son kalemiz âile
Toplumunu lif lif çözmek; meşrû, yasal tanımaz...

Vicdanları Sızlatan Diziler

Diziler, diziler, âh bu diziler
Seyrettikçe temiz vicdan sızılar
Hepsi birbirinin fotokopyası
Töre bozan, ruh kirleten yazılar...

Bekir OĞUZBAŞARAN

Camiye Cemaat Olmak

Hz. Peygamber (s.a.v.) Mekke'den Medine'ye hicret ederken yapmış olduğu ilk icraat, Medine'ye yakın bir yer olan Kuba'da bir mescid inşâ etmek olmuştur. Medine'ye hicretinden sonra yaptığı ilk icraat da aynıdır. Şehri iyice tanıdıktan sonra mescid yapımına müsâit bir arazi bakmaya başladı. Kentin uygun bir yerinde bulunan boş bir arsayı dayıları Neccaroğullarından satın almak istedi. Onlar ise üzerine Allah'ın evi inşâ edilecek bir arsadan bedel alamayacaklarını söylediler. Sonuçta Allah Rasûlü ashabıyla birlikte çalışarak, arsada bulunan eski zamanlardan kalma kabirleri başka bir yere naklettirdi. Tepecikleri düzelttirdi. Daha sonra mescidin inşâsında kullanılacak olan ağaçları da kestirdi. Sonra bu arsaya hep birlikte mescidi inşâ ettiler. Böylece Müslümanların bir araya gelecekleri, dertleşecekleri, her türlü meselelerini hâlledecekleri, en önemlisi de dinlerini öğrenecekleri bir mekân kazanılmış oldu. Allah Rasûlü sadece bu mescidle yetinmedi. Medine etrafındaki yerleşim yerlerinde de mescidler inşâ edilmesine öncülük etti, mescidsiz bir mahalle kalmamasını sağladı. Böylece insanların namazlarını birlikte kılacakları ve görüşecekleri ortamı hazırlamış oldu.

Hz. Peygamber (s.a.v.)'in önceliğinin bir mescid inşâ etmek olması üzerinde önemle durulması gerekmektedir. Zaten pek çok hadislerinde de cami inşâ edilmesini teşvik etmiş, Hz. Allah'ın cami inşâ edenleri mükâfatlandıracağını belirtmişlerdir.¹ Bunun yanında pek çok konuşmasında cemaatle kılınan namazın ehemmiyetine dikkat çekmişler ve camideki namazın 27 kat daha faziletli olduğunu belirtmişlerdir.² Unutmamak gerekir ki, Hz. Peygamber (s.a.v.) cemaatle namaz derken insanların kendi evlerinde cemaatle kıldıkları namazı değil camide kılınan namazı kastetmişlerdir. Çünkü Hz. Peygamber (s.a.v.) zamanındaki uygulama böyleydi.

Günümüzde Müslüman kimliğinin kazanılacağı, ümmet bilincinin oluşturulacağı

“Camiden koptuğumuz zaman erozyon başlamaktadır. Din etrafında kenetlenmemizi sağlayan en önemli kurumu hayatımızdan çıkarmış oluyoruz.”

yerlerin başında yine mescidler gelmektedir. Buralar, insanı din üzere tutan, kardeşlik hukukunun güçlü kalmasını sağlayan mekânlardır. Özellikle dinî bir eğitim almayan insanlarımız için camiler bilgilenme yerleridir. Onlar hoca efendilerin vaazlarıyla dinî bilgilerini geliştirirler. Bilmeleri gereken temel bilgileri öğrenirler. Uhuvet hukukunu burada inşâ ederler. Çünkü caminin kapısından içeri her vilayetten insanlar adım atarlar. Böylece kardeş olmanın mânevî havasını hep birlikte tadarlar. Dolayısıyla camiler mü'minlere kardeşlik havasını teneffüs ettiren mekânlardır. Cami dışında başka bir meclis bu havayı teneffüs ettiremez.

Bizler -hâşâ- birer peygamber değiliz. Toplumu tek başımıza dönüştürebilecek gücümüz yok. Müslüman kimliğimizi sadece birbirimizle dayanışma içerisinde kalarak

koruyabiliriz. İslâmî değerlerimizi bu yolla muhâfaza edebiliriz. Bu nedenle kendi başına kalan insanların başta namaz olmak üzere ibâdetlerden ve dinî değerlerden yavaş yavaş kopmalarından korkulur. Bu da gösteriyor ki, bizi mukaddeslerimiz üzere tutacak en güzel mekânlar camilerdir. Çünkü camiden koptuğumuz zaman erozyon başlamaktadır. Din etrafında kenetlenmemizi sağlayan en önemli kurumu hayatımızdan çıkarmış oluyoruz.

Rabb'imiz Kur'ân'ında şöyle buyurmaktadır: *"Allah'ın mescidlerini sadece, Allah'a ve âhiret gününe inanan, namaz kılan, zekât veren ve ancak Allah'tan korkan kimseler onarır. İşte doğru yola ermişlerden olmaları umulanlar bunlardır."*⁷³ Bu âyette sözü edilen camilerin imarı hususunu iki şekilde anlayabiliriz. Birincisi, caminin maddî bakımını yapmaktır. Kırılan, dökülen taraflarını onarmaktır. Camide ibâdetin aksamaması, fonksiyonunu yitirmemesi için gerekenleri yapmaktır. İkincisi ise caminin mânevî onarımını yapmaktır yani cemaatsiz bırakmamaktır, canlı tutmaktır. Esasında cami, mü'minlerin şerefli alınları onun içinde secdeye vardığı zaman değer kazanır. Cemaatsiz cami boş bir binadan ibarettir. Ona değer katan cemaattir.

Günümüzde hem ülkemizde hem de diğer pek çok İslâm ülkesinde en büyük problemlerden birisi budur. Her yerde dünyanın masrafı yapılarak çok güzel camiler yapılmakta ancak Allah'ın evleri mânevî anlamda bakımsız kalmaktadır. Cemaat sayıları çoğu yerde bir safı bile bulmayabilmektedir. Bu, esasında, camiden, dolayısıyla bize ait değerlerden kopuşumuzun da bir göstergesidir. Oysa cemaatle namaz kılmak tesbihin imâmesi mesâbesindedir. İmâme dağıldığında geri kalan tesbih taneleri de dağılıp gidecektir. Ülkemizde veya başka diyarlarda yaşanan pek çok sorunun temelinde işte bu yani camiden kopuş yatmaktadır. Camiden uzaklaşan kişi diğer kardeşlerine farklı bakmaya başlayabilmekte veya kulluk görevlerinde gevşeklikler olmaktadır.

Diğer taraftan ülkemiz insanı takdir edilmeyi ve eli öpülmeyi hak etmektedir. Her yanda inşâ edilmekte olan camiler onların camiye verdiği değer, İslâm'a bağlılığının bir göstergesidir. Pek çoğu, yaz aylarında aldıkları Kur'ân dersi ile okulda okurken haftada bir saatlik din dersi ile bu dine gönülden bağlanmışlardır. Bu sevgiyle yaptıkları başişlerle camilerimizi inşâ etmektedirler. Ancak bu yeterli değildir. Sevginin eyleme dönüşmesi gereklidir. Bu nedenle cami

inşaatıyla yetinmemelidir. Camiyi yapmak için infakta bulunan veya ücretsiz olarak inşaatında çalışan insanlarımızın, ibâdete açıldıktan sonra da Allah'ın evlerinin eşliğini aşındırmaya devam etmeleri gerekir.

Esasında sorun bu kardeşlerimizin mescitlere gelmeyişiyle sınırlı değildir. Bizleri çok daha büyük bir sorun beklemektedir. Şöyle ki, yaşı otuzun altında olan gençlerimizi camilerimizde pek göremiyoruz. Camideki cemaatten yaşı otuzun üzerinde olanlar bir anda vefât edecek olsa geriye neredeyse cemaat kalmayacaktır. Durum gerçekten de son derece vahimdir. Dinî eğitim almamasına rağmen camilere sahip çıkan ancak Allah'ın evini şenlendirmekte gevşeklik gösteren insanlarımızın çocukları maalesef camilerden kopuk yetişmektedirler. Camiyle aralarındaki bağ büyüklerinkinden daha zayıftır.

Bu acı ve yakıcı durum nedeniyle gençlerimizi cami ve cemaatle kaynaştırmak zorundayız. Onların millî ve mânevî değerlerimize bağlılığının camilerden geçtiğini unutmamalıyız. Değerlerden yoksun yetişen gençlerin terör adına ülkemize yaptıklarına bir bakalım. Allah korkusu taşımayan yıkanmış beyinlerin, nice ocaklara acı düşürmesinin arkasında yatan temel neden, dinden dolayısıyla camiden kopuk yetişmeleridir. Bu ülkede yaşayan herkesin kardeşi olduğunu öğrenmemiş, camide farklı etnik kimlik sahipleriyle alnını secdeye varmamış, insan öldürmenin ne kadar vahim bir şey olduğuna dair âyet ve hadisleri dinlememiş, kardeşlik hukukunu tatmamış ve her şeyden önemlisi din adına bir şey öğrenmemiş bir gençlikten ne bekliyoruz ki? Böylesi insanlar her an her türlü yanlışa ve fenâliğe düşmeye müsâittirler ve başkalarının elinde maşa olabilirler. Yaşadıklarımız tam anlamıyla budur.

Büyüklerimize çocuklarını camiye alıştırmak noktasında büyük bir görev düşmektedir. Belki hafta içi zor olabilir ancak hafta sonları fırsat bulduklarında ailece camiye gelmeleri evlâtlarına cami sevgisini kazandıracaktır.

Çünkü camide namaz kılmanın mânevî havası ile evde cemaatle bile olsa kılınan namazın havası aynı değildir. Cami bütünüyle bir ibâdet mekânı olduğundan daha kapıdan adımı atarken içerinin mânevî havası sizi kucaklar. Beraber yaptığınız ibâdetten mânevî bir haz alırsınız. Bu nedenle ailemizin de bu güzel atmosferi tatmasına imkân sağlamalıyız. Ayrıca bu bize şunu da gösterecektir:

Allah'ın evleri sadece erkeklerin mekânı değildir. Bu dinin mensuplarının yarısını hanımlar oluşturuyorsa, onları da camiyle buluşturmalıyız. Hocalarımızın vaaz kürsülerinden veya minberlerden anlattıkları sadece erkeklere yönelik değildir. Cami ve cemaatin mânevî atmosferini solumak erkeklere tahsis edilmemiştir. Bu yüzden -imkânlar çerçevesinde özellikle de büyük şehirlerde- Allah'ın evlerinden hanım kardeşlerimizi mahrum etmemeliyiz. Unutmayalım ki, Allah'ın evlerine devam etme alışkanlığı olanların dinî değerlere daha fazla sarıldıklarını ve dindarlıklarını güçlü bir şekilde muhâfaza ettiklerini hepimiz görmekteyiz. Çünkü cemaatle namaz insanı değerler üzerinde daha fazla hassaslaştırmakta ve gevşeklik göstermesini engellemektedir. Velhâsıl cami insanı iyi Müslüman yapmaktadır.

Esasında her şeyi cemaatten beklemek de doğru değildir. Camileri cazibe merkezi hâline getirmek de önemlidir. İnsanların namaz kılmak yanında camiye gitmeleri için başka sebepleri de olmalıdır. Bu nedenleri oluşturabilirsek camilere gelen cemaat sayısı artacaktır. Bu da gösteriyor ki, yapacak çok işimiz var. Özellikle de cami derneklerine büyük görev düşmektedir.

Dipnot

* Prof. Dr. Enbiya YILDIRIM, Ankara Üniversitesi

1. Ahmed, Müsned, 126.

2. Buhârî, 645.

3.9/Tevbe, 18.

Bursa'nın Gönül Mekânları: Emîr Sultan Camii ve Türbesi

“Yeşil Bursa ve Emîr Sultan deyince devamında Emîr Sultan Camii gelmektedir akıllara. Bursa'nın kutlu mâbedi Emîr Sultan Camii aslında tek bir camiden ibaret değildir. Bu, caminin yanında türbe ve hamamın da yer aldığı bir tarîkat külliyesi özelliği göstermektedir.”

Bursa deyince Emîr Sultan, Emîr Sultan deyince de Bursa gelir akıllara. Bursa'yla Emîr Sultan o derece etle tırnak gibidir. Bursalı meşhûr sûfî Emîr Sultan, Osmanlının dördüncü padişahı olan Yıldırım Bâyezîd (I. Bâyezîd)'in kızı Hundi Hatun ile evlenmiştir. Yani o, bu yönüyle Osmanlı sülâlesinin bir parçası ve bir padişah damadıdır.

Asıl adı Şemseddin Muhammed olan Emîr Sultan, aslında Özbekistan'ın kadim şehirlerinden biri olan Buhâra'da 770 (1368-69) yılı civarında doğmuştur. Nesebi Hz. Hüseyin'e dayanır. Lâkabı "Şemsüddin"dir. Kendisinin kutlu soyu yedinci kuşakta on ikinci imam Muhammed el-Mehdî el-Muntazar'a dayanır. Emîr Sultan'ın babası Seyyid Ali, Buhâra'nın tanınmış mutasavvıflarındandır. Halvetî şeyhidir. Annesini genç yaşta kaybeden Emîr Sultan annesiz büyümüş, babası ona hem annelik hem de hocalık yapmıştır.

17-18 yaşlarında iken babası vefât eden Şemseddin Muhammed, bir süre sonra hacca gitmek üzere Buhâra'dan ayrılmıştır. Birkaç sene Medine'de ikamet etmiştir. Daha sonra Bağdat'a uğrayarak tezkire müellifi Âşık Çelebi'nin cediti Seyyid Muhammed en-Nattâ'nın misafiri olmuş, onunla birlikte Anadolu'ya geçmiştir.

Karaman, Niğde, Hamîd-ili, Kütahya ve İnegöl yoluyla 1391'de, Yıldırım Bâyezîd zamanında, Bursa'ya varmıştır. Bursa'da kısa zamanda tanınmış ve sevilmiş, Emîr Sultan veya Emir Seyyid adlarıyla anılmaya başlanmıştır. Sadece halk arasında değil ulemâ ve meşâyih arasında da itibar görmüştür.

Kendisine Buhâra'da doğduğu için "Muhammed Buhârî", Seyyid olduğu için "Emir Buhârî", I. Bâyezîd Han'ın damadı olduktan sonra da "Emîr Sultan" denilmiştir. Osmanlı'nın kuruluş devrinde hayat süren; tefsîr, hadis, kelâm âlimi ve mutasavvıf Emîr Sultan, üç Osmanlı padişahı (I. Bâyezîd, I. Mehmed, II. Murad) döneminde yaşamış ve onları manen desteklemiştir.

"Emîr Sultan hasta rûhlara yaydığı doyumusuz ravîha, mâneviyat göklerinde uçmak için elzem olan birer kanat hükmündedir. O ki şehitlerin serdarı Hz. Hüseyin'in kokusunu yayar Bursa'nın yanık yüreğine. Hak ve hakikat dostlarını bir mîknatıs misali çeker kendine. Yanlış yollara sapanlara mânevî bir kılavuz/mürşit olur."

Ömrünü Bursa'da Geçiren Emîr Sultan Hazretleri 63 Yaşında Vefât Etmiştir

Hak dostu Emîr Sultan Hazretleri, Bursa'da Şemseddin Fenârî'den dersler aldı. Bursa'da Yıldırım Bâyezîd Han tarafından yaptırılan Ulu

Cami'nin açılışında bulundu. Emîr Sultan çok gayret göstermesine rağmen, Timur-Yıldırım çarpışmasının önüne bir türlü geçemedi. Emîr Sultan'ın, devamlı olarak sazdan örülmüş hasır üzerinde oturduğu söylenir. Yine onun, şu şiiri sıkça tekrarladığı rivayet edilir: "Eğer gönlün benimle olursa/Yemen'de olsan bile yanımdasın/Eğer gönlün benimle değilse/Yanımda olsan bile uzaktasın//Dinle bak Hak ne hoş söyledi/

Zebur'unda Dâvûd'a buyurdu/Düşman ol önce nefs belâsına/Ondan, bana uymakla kurtulasın// Gel şimdi sen de düşman ol nefsine/Zâyi eyle onu her ne dilerse/Sen bu işte atarak riyâyı/Kendine rehber kıl evliyâyı//Eğer anlarsan budur sana ol/Nefsinin şerrinden halâs ol/Nefsinin murâdından uzak dur/Düşersen eğer şeytana uzak dur."

Ömrünü Bursa'da geçiren Emîr Sultan Hazretleri 1430'da, Peygamber Efendimiz gibi o da

63 yaşında, çok sevdiği Rabb'ine vâsıl oldu. Cenaze namazını, vasiyeti üzerine Hacı Bayram-ı Velî kıldırdı. Kendi adını taşıyan Emîr Sultan Camii'nin yanına defnedildi. Taun (veba) hastalığından dolayı vefât etmiştir. Bursalı Ahmet Paşa'nın, vefâtına şöyle tarih düşürdüğü rivayet edilir: "İntikâl-i Emîr Sultan'a/ Oldu tarih intikâl-i Emir" Bu beyitteki "intikal-i emir" terkihi ebced ile Emîr Sultan'ın vefâtının hicrî 833 olduğunu gösterir.

Emîr Sultan Hazretleri, Yanlış Yollara Sapanlara Mânevî Bir Kılavuz/Mürşit Olmuş

Bir ömür hakikat peşinde koşan Emîr Sultan; hasta gönüllerin tabibi, Bursa şehrinin mânevî kutbudur. O, hasta gönülleri söz ve telkinleriyle iyileştirmiştir. Tanpınar'ın isabetli tespit ve deyimleriyle 'Belki de XV. asır Türkiye'sinin halk muhayyilesine en fazla mâl olmuş çehresisin.' dediği yüce şahsiyettir. Hasta rûhlara yaydığı doyumsuz rayiha, mâneviyat göklerinde uçmak için elzem olan birer kanat hükmündedir. O ki şehitlerin serdarı Hz. Hüseyin'in kokusunu yayar Bursa'nın yanık yüreğine. Hak ve hakikat dostlarını bir mîknatis misali çeker kendine. Yanlış yollara sapanlara mânevî bir kılavuz (mürşit) olur.

Ebediyetin rahmânî yüzünün nurlu akisleri onun kutlu sandukasından yansır. 'Şemsüddin' lâkabıyla, dinin güneşidir o. Rûhları diriltten mâneviyat rüzgârları estirir Bursa'ya seherlerde. Rûhları aç ve yaraları bîlaç olanlar, onun mânevî sofrasından nasiplenir. Keşmekeş rûhların düğümünü ancak o çözer. Mânevî rüzgârları Bursa'ya yönelten ve şerre karşı bir zırh vazifesi gören bugünkü türbesi, sadeliğiyle insanın bu dünyada bir nefes müddetince kalıcı olduğunu haykırmaktadır. O, maddeten ölse de mânevî yanıyla ölmedi; akıllara durgunluk veren menkıbeleriyle gönüllerde yaşamaya devam ediyor.

Erenlerin kutbudur Bursa'da medfûn Emîr Sultan, Bursa'nın aziz toprağı ona yorgan ol-

makla müşerreffir. O ki ilim meclislerinin müdâvimiydi. Kutlu türbesinin etrafında yapılan erguvan bayramları hiç unutulur mu? Peygamberimiz'i gülle müşahhaslaştıranlar, Emîr Sultan Hazretlerini de erguvanla bütünleştirmişler. O, erguvanlara kokusunu veren ermiştir.

Âşık Yûnus, ne güzel anlatmış Emîr Sultan'ı ve gül yüzlü dervişlerini; *"Emîr Sultan dervişleri/ Tesbih ü sena işleri/Dizilmiş hüma kuşları/Emîr Sultan tepesinde"* diye...

Emîr Sultan zilletin hoyrat kasırgasıyla tarumar olmuş gönülleri imar ve inşâ eden güzel insandı. O, ciğerparesi hükmündeki oğlu Emir Ali, iffet abidesi kızları ve Yıldırım Bâyezîd Han'ın biricik kızı olan muhterem zevcesi Hundi Hatun'la sonsuzluk uykusunu uyumaktadır kutlu türbesinde. Rûhları diriltten o müşfik rüzgârı esip durmaktadır Bursa'ya.

Bursa'nın Kutlu Mâbedi Emîr Sultan Camii Aslında Tek Bir Camiden İbaret Değildir

Yeşil Bursa ve Emîr Sultan deyince devamında Emîr Sultan Camii gelmektedir akıllara. Bursa'nın kutlu mâbedi Emîr Sultan Camii aslında tek bir camiden ibaret değildir. Bu, caminin yanında türbe ve hamamın da yer aldığı bir tarikat külliyesi özelliği göstermektedir. Külliye Bursa'nın doğu kesiminde ve şehre hâkim bir mevkide yer alır. Külliye'nin, bir hak ve hakikat dostu olan Emîr Sultan'ın Bursa'ya gelişinden hemen sonra kurulduğu tahmin edilmektedir. Bu tekkenin daha sonra Çelebi Sultan Mehmed veya II. Murad devrinde, şeyhin hanımı ve Yıldırım Bâyezîd'in kızı Hundi Fatma Hatun tarafından, hâlen mevcut caminin yerinde olduğu bilinen ilk caminin ve çevresindeki müştamilâtın inşâ ettirilmesiyle tam teşekküllü bir tarikat merkezine dönüştürüldüğü anlaşılmaktadır. Farklı rivayetler dile getirilse de külliye'nin bânisinin Hundi Hatun olduğu kanaati ağır basmaktadır. Bununla ilgili verilen şu bilgiler bizi doğruluyor: "Külliye, başlangıçta aynı zamanda tevhidhâne olarak da kullanıldığı anlaşılan cami,

derviş hücreleriyle diğer tekke bölümleri, imaret, türbe, Hundi Fatma Hatun'un 1429'da inşa ettirdiği hamam, Çelebi Sultan Mehmed'in torunu Hatice Hatun'un yaptırdığı mektep ile Cezerî Kasım Paşa'nın ilâvesi olan medrese binalarından meydana geliyordu. Bunlara ayrıca XVIII ve XIX. yüzyıllarda bir muvakkithâne ve kütüphane ile caminin güney ve batı yönlerindeki çeşmeler eklenmiştir. Bugün sadece XIX. yüzyılın başında yeniden yapılan cami ile türbe, hamam ve çeşmeler mevcuttur. "

Emîr Sultan Camii ve Külliyesi, XV. yüzyılda, Sultan Mehmed Çelebi'nin hükümdarlığı sırasında, Yıldırım Bâyezîd'in kızı Hundi Fatma Hatun tarafından kocası Emîr Sultan adına yaptırılmıştır. Bu tarihî mâbet günümüzde Türkiye'de en çok ziyâret edilen cami ve türbeler arasında Eyüp Sultan Türbesi'nden sonra ikinci sırada

gelmektedir. Bursa'nın en mühim kadim mimarî yapılarından. Söz konusu cami bugün Yıldırım ilçesi sınırları içerisinde yer almaktadır. Caminin bulunduğu mahalle de bu adla anılmaktadır. Cami ilk yapıldığında tek kubbeli iken 1507'de avlu ve üç kubbe revak eklenmiştir. Bu kadim mâbet 1210 (1795-96) depreminde tamamen yıkılmış ve III. Selim tarafından 1219 (1804-1805) yılında yeniden yaptırılmıştır. Cami 1855 depreminde tekrar hasar görmüş, tekrar onarılmıştır.

Emîr Sultan Külliyesi'nin Tamamlayıcılarından Biri de Türbedir

Emîr Sultan Külliyesi'nin tamamlayıcılarından biri de türbedir. Emîr Sultan Camii'nin hemen yanında yer alan türbede Emîr Sultan, oğlu Emir Ali, eşi Hundi Hatun ve iki kızının kabirleri

bulunuyor. Sultan Abdülmecid'in 1845'te tamir ettirdiği Emîr Sultan Türbesi, Sultan Abdülaziz tarafından, şadırvan avlusunun revakları ile birlikte 1868'de yeniden yaptırılmıştır.

Evliya Çelebi; tavanında mücevher, murassa eşya asılı, yüzlerce altın-gümüş çerağ ve kandil bulunan evvelki türbenin ihtişamını anlatmakla bitiremez. Fakat o türbenin göz alıcı ihtişamı ne yazık ki bugünlere erişemez.

Bursa'daki Emîr Sultan Külliyesi'nin Müştemilatlarından Biri de Tarihî Hamamdır

Bursa'daki Emîr Sultan Külliyesi'nin müştemilatlarından biri de tarihî hamamdır. Cami ve türbenin yanında yer alan bu hamam dikdörtgen plânlı inşâ edilmiştir. Kare biçimindeki soğukluğu ilk yapıldığında üzeri kubbeli iken sonrasında bu bölüm düz çatılı bir görünüme çevrilmiştir.

Hamamın ılıklığının çevresinde ise halvet hücreleri ve hela bulunmaktadır. Buradan da üç eyvanlı ve iki halvetli sıcaklık bölümüne geçilmektedir. Göbek taşının yer aldığı sıcaklığın üzeri de kıvrımlı bir kuşağın olduğu kasnak ve kubbe ile örtülüdür.

Çok Şükür Ki Emîr Sultan Camii Hiçbir Zaman Boş/Tenha Kalmıyor

Bursa'nın doğusunda, Uludağ'ın eteklerinde bulunan ve Bursa camileri içerisinde en büyük kubbeye sahip olan Emîr Sultan Camii hiçbir zaman boş/tenha kalmıyor. Başta bu kadim şehirde mukim Bursalılar olmak üzere, yurdun dört bir yanından gelen Müslümanlar bu camiye büyük bir teveccüh gösteriyor. Camide özellikle dinî günlerde mevlit okutulurken, Bursalılar sünnet ve düğünlerinden önce külliyedeki türbeyi ziyaret edip dua ediyorlar.

Emîr Sultan Hazretleri'nin Menkıbevî Hayatı

“Yıldırım Bâyezîd 1396 Niğbolu Zaferi'nin bir nişânesi olarak Bursa Ulu Cami'nin inşâsını başlatmıştı. Ulu Cami 1399'da tamamlanmıştır. Hatta caminin inşâsı sırasında işçilerin ekmek ihtiyacını Şeyh Hâmîd-i Velî karşılamış, kendi fırınında pişirmiş olduğu ekmekleri işçilere dağıtmıştır.”

Emîr Sultan Hazretleri, “Emîr Buhârî” diye de tanınır. Hz. Peygamber Efendimiz (s.a.v.)’in neslindedir. Kendisi “Şeyh Şemseddin Muhammed bin Ali el-Hüseyin” olarak bilinir. Aslen Buhâralı olup burada tahsil yapmış ve tarîkat terbiyesi görmüştür. Kendisi Kübreviyye tarîkatının Nurbahşiyye kolundandır. Hac yolculuğu sırasında Bağdat’a uğramış hacdan sonra da Anadolu’ya gelmiş ve Bursa’ya yerleşmiştir. Kendisi Seyyid ve Şerif’tir. Kısa sürede hâl ve hareketleri, ilmi ve olgunluğuyla herkesi etkilemiştir. Yıldırım Bâyezîd’in damadı olmuş kızı Hundî Sultan ile izdivaç yapmıştır. Yıldırım’ın İstanbul kuşatması sırasında dervişleriyle birlikte kuşatmaya katılmıştır. Ankara Savaşı’ndan sonra esir alınarak Timur’a götürülmüş, fakat Timur, Emîr Sultan’a izzet ve hürmet göstermek sûretiyle kendisini Bursa’ya tekrar göndermiştir. Tarihimiz boyunca Türk hükümdarlarının sâdât-ı kirâma, yani Seyyidlere karşı büyük bir tazim içerisinde olduğunu görmekteyiz.

Yıldırım Bâyezîd’in Emîr Sultan ile Tanışması

Yıldırım Bâyezîd, Macarlarla savaşında kolundan yaralanmış ve genç bir hekim ona yardım ederek yarasını sarmıştı. Yarası derin olmasına rağmen hekim öyle bir sarmıştı ki, Yıldırım Bâyezîd sabah sargıyı çözdüğünde hayretten donakalmış ve yaradan eser kalmamıştı. Bir de sargıda kullanılan bezin bir parçası hanımının nişanlıyken kendisine verdiği mendilin yarısıydı. Bunun sebebini öğrenmek, sırrını çözmek istedi; ancak yarasını saran hekim çoktan sırta kadem basmıştı. Osmanlı ordusu Niğbolu’da büyük kayıplar vermiş ve kaleye girmekte oldukça zorlanmıştı. Ama Sultan Bâyezîd büyük bir azim ve kararlılıkla taarruza geçecek ve kale kapısını açmayı başaracaktı. Orduyu âdetâ kaleye buyur eden asker, yarasını saran aynı genç hekimdi. Bu arada padişah Edirne’deyken, kızı Hundi Hanım’ın kendi rızâsı alınmadan evlendirildiğini duymuş ve çok öfkelenmişti. Bu işi gerçekleştirenleri cezalandırmak için bir adamını Bursa’ya

“Bursa Ulu Cami’nin açılışında imam ve hatiplik yapan Somuncu Baba Hazretleri Fâtîha Sûresi’nin yedi türlü tefsirini yapıyordu. Bursa’da böylesine hutbe okuyan, insanları derinden etkileyen biri daha görülmemişti.”

gönderecek; fakat araya hatırı sayılır kişilerin girmesi üzerine, cezâdan vazgeçecekti.

Rüya ve Kutlu İzdivaç

Yıldırım Bâyezîd’in kerîmesi, rüyasında Peygamber Efendimiz’i gördü. Rasûl-i Ekrem (s.a.v.) ona, “Oğlum Muhammed Buhârî ile evlen, sakın beni kırma ve sözümü dinle!” buyurdu. Temiz rûhlu, edeb ve hayâ sâhibi Hundî Fâtîma Sultan, rüyasını kimseye söyleyemedi. Ertesi gün yine Peygamber Efendimiz’i rüyada gördü. Server-i âlem, ona, “Eğer âhirette benden şefâat etmemi istiyorsan, Muhammed Buhârî ile evlen.” buyurdu. Hâlbuki Hundî Fâtîma Sultan’ın, Rumeli Beylerbeyi Süleyman Paşa ile evleneceği söylenmekte idi. Emîr Sultan, zâhiren fakir ve garip bir kimse idi. Hundî Sultan, bu çaresizlikler içinde bunalıp, duâ etti.

“Acaba Emîr Buhârî'nin bundan haberi var mı?” dedi. Kiminle ve nasıl haber gönderebileceğini düşünüyordu. Sonra kendisi gibi edep ve hayâ sahibi hizmetçisine rüyasını anlattı ve durumu Emîr Sultan'a bildirmesini söyledi. Hizmetçisi gidip durumu Emîr Sultan'a anlatınca, o, “Bizim de malûmumuzdur. Nikâhımız, Allahu Teâlâ tarafından kıyıldı. Dinimiz üzere burada da kıyılması gerekir. Durumu Hundî Fâtıma Sultan'a iletin.” dedi. Bunun üzerine Emîr Sultan, dünürler gönderip sultanın kızını istedi. Fakat Valide Sultan kızını vermek istemeyip, işi zora sürerek, dünürlere, “Emîr Sultan'a söyleyin, kırk deve yükü altın getirirse kızımı veririm.” dedi. Emîr Sultan Hazretleri de, “Sultan vâlidemiz develeri göndersinler, isteklerini yerine getirelim. İstedığı altınları gönderelim.” deyince, sarayı bir telâş aldı. Bu işe kimsenin aklı ermedi. Böyle fakir bir dervişin kırk deve yükü altını nasıl vereceğini, şaşkınlıkla karşıladılar. Saraydan kırk deveyi Emîr Sultan'a götürdüler. Emîr Sultan, develerle birlikte Nilüfer Çayı'nın

kenarına gitti. Develeri getirenlere, “Heybeleri bu kumlarla doldurun, sizler de istediğiniz kadar alın. Aldığınız altın olsun.” buyurdu. Kimisi şüphe ederek bir şey almadı. Kimisi de heybeleri ve keselerini doldurdular. Kırk deveden meydana gelen kervan saraya girince, Emîr Sultan, “Boşaltın, istediğiniz altın olsun.” dedi. Heybeler boşaltılınca, hepsi altın oldu. Kimi kendisi için de almadığı, kimisi de yolda aldıklarını döktüğü için çok pişman oldu.

Emîr Sultan ile Hundî Fâtıma Sultan'ın evlenmelerine karar verince, Fâtıma Sultan, kendi el işlemesi gömlek ve çamaşırları Harem Ağası ile Emîr Sultan'a gönderdi. Emîr Sultan, bohça geldiği zaman bir odada mangal yakmış, talebeleri ile sohbet etmekte idi. Harem Ağası içeri girip, “Valide Sultan'dan.” diyerek, bohçayı Emîr Sultan'a verdi. Bohçayı bir kenara bırakan Emîr Sultan, onların sıhhat ve âfiyetleri için duâ etti. Sonra bohçayı açıp, içinden bir mendil aldı. Mendilin içine birkaç köz parçası koyup, mendili kapadı. Tebessüm ederek Harem Ağasına, “Valide Sultan'a selâm söyleyiniz. Biz fakir dervişlerin, sultanlara hediyesi ancak böyle köz parçaları olur, kabul etmelerini arz ederim.” dedi. Harem Ağası, herkesin şaşkın bakışları arasında oradan ayrıldı. Yolda giderken mendilin yanıp yanmadığını merak etti; fakat mendilden duman bile çıkmıyordu. Saraya kadar kendisini zor tuttu. Hediye Valide Sultan'a teslim etti. Mendil sarayda olanların merakları arasında açıldı. Mendilin içinden ateş taneleri değil, gözleri kamaştıran elmas parçaları çıktı. Bu durumun, Emîr Sultan Hazretleri'nin kerâmeti olduğu anlaşıldı.

Şeyh Hâmid-i Velî ve Emîr Sultan Hazretleri

Şeyh Hâmid-i Velî/Somuncu Baba Hazretleri'nin Bursa'da hakîkî hâlini ilk kez gören ve anlayan, onun feyzinden istifade eden mânevîyat büyüğü Emîr Sultan Hazretleri olmuştur. Şeyh Hâmid-i Velî Hazretleri ile Emîr Sultan'ın ilk tanışması şu şekilde olmuştur: So-

muncu Baba Hazretleri fırının önünde ekmeklerin pişmesini bekliyordu. Başında yeşil bir sarık üzerinde nohudî renkte bir elbiseyle bir genç adam geldi. Elinde küçük bir çömlek vardı. Göz göze gelmişler bir tek kelime etmemişlerdi. İki büyük şahsiyet hiç konuşmadan tanışmışlardı. Emîr Sultan, çömleği pişirmesi için Somuncu Baba'ya verdi. Şeyh Hâmid-i Veli Hazretleri çömleği fırına sokmak istedi fakat çömlek fırına girmiyordu. Bunun üzerine Emîr Sultan'a dönerek, "Bu çömleği ancak sen fırına sokabilirsin." dedi. Emîr Sultan çömleği fırına sürdü fakat fırın soğuktu. Ateş yoktu fırında, fırın yanmıyordu. Buna rağmen Somuncu Baba fırının kapağını kapatarak birazdan pişer, çömleğini alırsın, dedi. Böylece iki gerçek dost birbirini bulmuş; Emîr Sultan, Somuncu Baba Hazretleri'nin feyzinden yararlanmaya başlamış, gerçek sırrına vâkif olmuştu.

Yıldırım Bâyezîd 1396 Niğbolu Zaferi'nin bir nişânesi olarak Bursa Ulu Cami'nin inşâsını başlatmıştı. Ulu Cami 1399'da tamamlanmıştır.

Hatta caminin inşâsı sırasında işçilerin ekmek ihtiyacını Şeyh Hâmid-i Velî karşılamış, kendi fırınında pişirmiş olduğu ekmekleri işçilere dağıtmıştı. Ulu Cami'nin tamamlanmasından sonra İslâm dünyasında mevcut olan âdet üzerine açılışı Cuma günü yapılacak, ilk namazı kazâ borcu olmayan birisi kıldıracaktı. Yıldırım Bâyezîd de bu ulvî görevi damadı Emîr Sultan'a vermek istiyordu. Fakat Emîr Sultan bu görev teklifi üzerine görevi kabul etmemiş ve Şeyh Hâmid-i Velî'yi işaretle şunları söylemiştir: "Kutb-ı zamân ve Halîfe-i hakikat-i Habîb-i Rahmân hâlâ şehir-i Bursa'da iken bu fakiri böyle hizmete lâayık ve şayan görmek münâsip değildir. O ki sâhib-i zaman ve kutb-ı daire-i imkândır. İlm-i zâhirde efdaldir."

Böylece Ulu Cami'nin şanına, şöhretine yakışır şekilde açılmasının ona ait olacağını dile getiriyordu. Somuncu Baba Hazretleri ise sırrının açığa çıktığını anlıyor ve Emîr Sultan'a, "Hay Emîr hay! Niçin bizi fâş ettin." diyor, fakat yine de Ulu Cami'nin açılışı için harekete geçiyordu. Bursa Ulu Cami'nin açılışında imam ve hatiplik ya-

pan Somuncu Baba Hazretleri Fâtîha Sûresi'nin yedi türlü tefsirini yapıyordu. Bursa'da böylesine hutbe okuyan, insanları derinden etkileyen biri daha görülmemişti. Herkes şaşkınlık ve hayranlık içerisinde Somuncu Baba Hazretleri'ni izlemiş ve kendisine bakakalmışlardı. Tüm insanlar onun büyük bir velî, zamanın kutbu, sultanı olduğunu anlamışlardı.

Vefâtı

İsmail Beliğ'in Güldeste'sinde ifade edildiği gibi, "Cenâb-ı Hakk'ın füyûzâtına mazhar kerâmet sahibi, velâyet tahtının sultanı" olan Seyyid Şemseddin Emîr Sultan Hazretleri; mücâdele, mücâhede, riyâzât, zikir, duâ, niyaz, tazarru', cihad, hizmet ve sa'y ü gayret dolu bir hayatta bin bir tatlı hâtıra bıraktıktan sonra 1429 yılında Allah'ın rahmetine kavuşmuştur. Şair Ahmed Paşa şu mısralarıyla tarih düşmüştür:

İntikâl-i Emîr Sultân'a

Oldu tarih: İntikâl-i Emîr

Cenaze namazını Hacı Bayram-ı Velî Hazretleri kıldırılmıştır. Emîr Sultan Hazretleri, türbesinde eşi Hundî Fatma Sultan, oğlu Emîr Ali ve iki kızı ile yatmaktadır. Türbesi Bursa'nın güneydoğusunda isminin verildiği mahallede, yüksek bir yerdedir. Türbesinin hemen karşısında, iki minareli Emîr Sultan Camii vardır. Etrafında büyük bir mezarlık bulunur. Allah'ın bu sevgili kulunun Bursa'ya kazandırdığı mânevî havadan herkes hissesine düşeni almaya çalışır.

Kaynakça

Hasan Turyan, Bursa Evliyalari ve Tarihi Eserleri, Bursa 1982.

Hüseyin Algül, Emîr Sultan, 1990 İzmir.

İlhan Yardımcı, Emîr Sultan, Bursa 2001.

Mehmet Önder, Anadolu'yu Aydınlatanlar, Yapı ve Kredi Bankası Kültür Yayınları, 1973.

Mustafa Necati Bursalı, İstanbul ve Anadolu Evliyalari, İstanbul 2011, C. 2.;

M. Ali Cengiz - Y. Adıgüzel - M. Gülseren, Somuncu Baba (Şeyh Hâmid-i Veli), Ankara 1965.

Seyyid Abdulkâfî Efendi, H. 1156 tarihli Tabakât Kitabı.

Geçti Ömür

Gerek atlı gerek yaya
Yollar ile geçti ömür
Gece gündüz saya saya
Yıllar ile geçti ömür

Bahar geldi güller açtı
Gök gürledi şimşek çaktı
Bazen yaptı bazen yıktı
Seller ile geçti ömür

Ne ondurdu ne güldürdü
Ne yaşlandığım bildirdi
Gonca gülümü soldurdu
Dallar ile geçti ömür

Her düşünüyü hayra yordum
Umut ettim hayal kurdum
Kimseye açmadım derdim
Eller ile geçti ömür

Kesildi dizde dermanım
Asılmış ölüm fermanım
Boşa savruldu harmanım
Yeller ile geçti ömür

Ayaz çöktü kara kışım
Ayrılmaz dert ile başım
Eşim dostum arkadaşım
Kullar ile geçti ömür

Hilkati der böyle kader
Kimi gelir kimi gider
Kimi cahil kem söz eder
Diller ile geçti ömür

Ramazan PAMUK

Kenan Rifâî'nin Sünbül Sinan Türbesi'nde Bulunan Bir Şiiri

“Kenan Rifâî Efendi, iman, salih amel ve ihlâs ile elde edilmesi mümkün olan Hakk'ın dostluğunu, Hakk'ın bir lütfu olarak Sünbül Sinan Efendi'nin elde etmesi sebebiyle ona duyduğu hayranlığı dile getirerek şiire başlamıştır.”

Halvetiyye Tarîkatı'nın on altıncı yüzyıldaki önemli temsilcilerinden Cemâlî Halvetî'nin (ö. 899/1494) halîfelesi olan ve üstâdının vefâtından sonra İstanbul'daki Koca Mustafa Tekkesi'nde vefâtına kadar hizmet eden Sünbül Sinan Efendi, aynı zamanda Halvetiyye'nin Cemâliyye şubesinin Sünbüliyye kolunun müessisidir. II. Bâyezîd (ö. 917/1512), Yavuz Sultan Selîm (ö.926/1520) ve Kanûnî Sultan Süleyman (ö. 974/1566) dönemlerinde devlet ricalinden büyük bir ilgi ve destek gören Sünbül Sinan Efendi, Merkez Efendi (ö. 959/1552) ve onun halîfeleri Yakub-ı Germiyânî (ö. 979/1571), Cem Şah Efendi (öl. ?), Akşehirli Cemal Efendi (öl. ?), Maksûd Dede (öl. ?), Kefeli Alaeddin Ali (öl. ?) ve Çavdarlı Şeyh Ahmed Dede (öl. ?) gibi isimlerle geniş bir coğrafyada etkili olmuştur. Kenan Rifâî Efendi ise Sünbül Sinan Efendi'nin hizmet anlayışını, son dönemde sûfî kişiliği ile etkin bir şekilde sürdüren isimlerden biridir. Bu çalışmada Kenan Rifâî Efendi'nin Sünbül Efendi türbesinde bir levhada yer alan şiiri merkeze alınarak, Kenan Rifâî Efendi'nin Sünbül Sinan Efendi'ye dair görüşleri değerlendirilecektir.

Kenan Rifâî Kimdir?

Kenan Rifâî Efendi'nin adı kaynaklarda Seyyid Abdülhalim Mehmed Kenan şeklinde geçmektedir. Kenan Rifâî Efendi, soyadı kanunundan sonra "Büyükaksoy" soyadını kullanmıştır. 1286/1869'da Selânik'te dünyaya gelen Kenan Rifâî, Filibe hanedanından Hacı Hasan Bey'in oğlu Abdülhalim Bey (ö. 1332/1904) ile Hatice Cenân Hanım'ın (ö. 1337/1919) oğludur. 1877-1888 yılları arasında Galatasaray Mekteb-i Sultânîsi'nde eğitim gören Kenan Rifâî daha sonra Hukuk Fakültesi'ne girmiş ve kısa bir süre sonra Balıkesir İdâdîsi müdürlüğüne tayin edilmiştir. Adana, Manastır, Kosova, Üsküp ve Trabzon Maarif müdürlüklerine getirilen Kenan Rifâî'nin ilk olarak Kâdirî-Üveysî bir şeyh olan Filibeli Edhem Efendi'nin mânevî terbiyesine girdiği bilinmektedir. O, Balıkesir'deki görevi sürecinde bu zâtın gözetimin-

“Kenan Rifâî Efendi ise Halvetiyye Tarîkatı'nın Cemâliyye şubesinin Sünbüliyye kolunun müessisi olan Sünbül Sinan Efendi'nin izini süren son dönem gönül erlerindedir. Kenan Rifâî Efendi, Sünbül Sinan Efendi'nin kabrinde aslı olan bir şiirinde, Sünbül Sinan Efendi'ye olan sevgi ve hürmetini ona verdiği değeri dile getirmiştir.”

de seyrüsülûkünü tamamlamıştır. Kenan Rifâî Efendi, Manastır'da bulunduğu sırada mânevî bir işaret üzerine Medine'ye gitmek için başvuruda bulunmuş, birkaç yıl sonra Medine İ'dâdî-i Hamîdî müdürlüğüne tayin edilmiştir. Burada şeyhü'l-meşâyih olarak görev yapan Seyyid Hamza er-Rifâî'ye hizmet etmiş ve ondan aldığı icâzet İstanbul'a geldiğinde onaylanmıştır. Böylece resmî olarak Rifâî şeyhi olan Kenan Rifâî, Dersâadet Dârülmualimîn-i Âliye Şubesi Fransızca muallimliği, Maârif Nezâret-i Celîlesi

Teftiş ve Muayene Heyeti azalığı ve Dârüşşafaka mektebi müdüriyeti ile Fransızca öğretmenliği gibi görevleri de ifa etmiştir. 1921 yılında emekli olduktan sonra Fener Rum Lisesi ve Yuvakimyon Kız Lisesi'nde vefâtından önceki hastalığına kadar Türkçe öğretmenliğine devam etmiştir.

Kenan Rifâî Efendi, Server Hilmi Bey, Hattat Aziz Efendi, Şeyh Cemal Efendi ve Şeyh Osman Hilmi Efendi gibi isimlere hilâfet vermiş, yine o Semiha Cemal, Sâmiha Ayverdi, Haydârîzâde İbrahim Efendi, Dürrîzâde Abdullah Efendi, Şeyhülislâm Nesimi Efendi, Meşkûre Sargut, Safiye Erol ve oğlu Kâzım Büyükaksoy gibi birçok ismin yetişmesine de vesile olmuştur.

Velûd bir müellif olduğu anlaşılan Kenan Rifâî Efendi'nin Muktezâ-yı Hayat (İstanbul 1308/1891), Rehber-i Sâlikîn (İstanbul 1909), Tuhfe-i Ken'ân (İstanbul 1911), Seyyid Ahmed er-Rifâî (İstanbul 1924), İlâhîyât-ı Ken'ân (İstanbul 1341), Mesnevi Hatıraları, Şerhli Mesnevî-i Şerif (İstanbul 1973, 2000) ve Sohbetler adlı eserleri yayınlamış, Kırk Derste Arapça, Dünyanın İnkılâbı ve Mesnevi Sohbetleri adlı çalışmaları ise henüz yayınlanmamıştır. 7 Temmuz

1950 tarihinde vefât eden Kenan Rifâî Efendi, Merkez Efendi Camii avlusunda şadırvan ile kabristan duvarı arasındaki hazîreye defnedilmiştir.

Kenan Rifâî Efendi'nin Sümbül Sinan Efendi'ye Yazdığı Şiir ve Değerlendirilmesi

Hat ve ney başta olmak üzere birçok sanat dalıyla ilgili olan Kenan Rifâî Efendi'nin şiirde de mâhir bir isim olduğu görülmektedir.

Onun şairliğini ve fikir dünyasını yansıtan önemli bir şiiri de gönül dünyasında derin izler bırakan Sümbül Sinan Efendi'nin kabrinin duvarında bir levhada bulunan manzûmesidir. Kenan Rifâî Efendi'nin şiiri şu şekildedir:

Lem 'ay-ı nûr-i velâyet hazreti Sümbül Sinan

Mukbil-i ehl-i tarîkat hazreti Sümbül Sinan

Vâsıl-ı dergâh-ı izzet vâkîf-ı esrâr-ı din

Ârif-i remz-i hakikat hazreti Sümbül Sinan

Merhaba yâ hazreti Sümbül Sinan yâ müctebâ

Merhaba ey zübde-i kevn-i me/din, ya mürtezâ

Şâh-ı iklîmi veh âyetsin Hüdâ'nın asianı

Menba-ı sırr-ı Hüdâsın hem habîb-i Mustafa

Şems ve Mevlânâ nasılsa Sen ve Merkez yekvücut
Verdi bizden hemen Muhammed, Ali nûr-i ziyâ
Nokta olmuştun bu bâ-yı kâinata sen hemen
Mazhar-ı mir'ât-ı Haksın hem halîl-i Kibriyâ
Öksüzün biçarenin dermanda tek dermanısın
Âşıkâ dârü'l-emânsın fâtih-i bâb-ı Hüdâ
Rahmetin şâmil senin dünya ve ukbâya müdâm
Muktedây-i evliyâsın hem de minhâc-ı Hüdâ
Ruh nasılsa cisme karşı âleme sen de osun
Her kime âb-ı hayatı verdiysen buldu bekâ
Cevher-i pak-i vücûdun kapladı âlemleri
Zâhir ü bâtında feyzin olmada cilve- nümâ
Bâb-ı lütfundan bizi dûr eyleme Allah için
Hâk-i payinde senin Ken'ân-ı Cenân dâim fedâ.

Kenan Rifâî Efendi'nin söz söyleme bakımından yetkinliğini göstermesi bakımından güzel bir örnek olan bu şiirin müellifin fikir ve gönül dünyası ile Sünbül Sinan Efendi'ye duyduğu derin sevgi ve hürmete işaret etmesi bakımından da önemli bir metindir. Kenan Rifâî Efendi, iman, salih amel ve ihlâs ile elde edilmesi mümkün olan Hakk'ın dostluğunu, Hakk'ın bir lütfu olarak Sünbül Sinan Efendi'nin elde etmesi sebebiyle ona duyduğu hayranlığı dile getirerek şiire başlamıştır.

Onu, Hakk'a dostluğun göstergesi olan velâyet nurunun parıltısı şeklinde tavsif eden Kenan Rifâî Efendi, Sünbül Sinan Efendi'ye şiir boyunca "Hazreti Sünbül Sinan" şeklindeki hitabı ile ona karşı beslediği sevgi ve hürmeti gözler önüne sermiştir. Akabinde Hakk'ın dergâhına ulaşmış, dinin sırlarına vâkıf olmuş ve hakikat işaretlerini içselleştirmiş bir kimse şeklinde Sünbül Sinan Efendi'nin başka vasıflarını da zikreden Kenan Rifâî Efendi, yaratılış gayesini fark etmesi, kulluk gayesinin gereği olarak Hakk'ın rızasını elde etmek için mânevî bir yolculuk gerçekleştirip bu yolculukta lütf-i ilâhî ile başarılı olması ve bu olgunlukla gönüllere sirayet etmesi nedeniyle ona duyduğu derin sevgiyi ifade etmiştir.

İkinci dörtlükte Kenan Rifâî Efendi, Sünbül Sinan Efendi'nin mânevî şahsiyetine yönelerek onunla karşılıklı bir konuşma seyri ile ona olan muhabbet ve saygısını dile getirmeye devam etmiştir. Bu bağlamda Kenan Rifâî Efendi, Sünbül Sinan Efendi'ye "Ey Seçkin Kişi" "Ey Hakk'ın Rızasını Elde Eden Kişi", "Ey Hüdâ'nın Varlığına Delil Olan Zât", "Ey Hüdâ'nın Sırrının Kaynağı" ve "Ey Hz. Peygamber (s.a.v.)'in Sevgilisi" gibi hitaplarla onun mânevî şahsiyeti ile irtibat kurarak ona olan hayranlığını dillendirmiştir. Bu ifadeleriyle Kenan Rifâî Efendi, Hakk'a dost olanların Hak tarafından seçilmeleri, Hakk'ın tecellilerinin özü mesabesinde olan Allah dostlarının bu özelliklerini fark edip ona ulaşmadaki gayretleri, Hakk'ın varlığına en büyük işaret olan insan sırrını çözmeleri, yine Hakk'ın sırlarına kaynaklık teşkil eden insân-ı kâmil olma nimeti ve bu nimete, Hz. Peygamber (s.a.v.)'in izini sürerek ulaşma metodunda mâhir olmaları gibi özelliklerine de işaret etmiştir. Bu temel vasıfları taşıması nedeniyle Sünbül Sinan Efendi'ye duyduğu sevgiyi temellendiren Kenan Rifâî Efendi, şiirin devamında Hz. Şems-i Tebrîzî ve Hz. Mevlânâ ile Sünbül Sinan Efendi ile Merkez Efendi arasındaki ilişkinin benzerliğine sözü getirmiştir. Kenan Rifâî Efendi'nin ifadesine göre Hz. Şems, Hz. Mevlânâ'nın gönül dünyasına nasıl dokundu ve Hz. Mevlânâ, Allah dostu olup Hakk'a vuslata ermenin adım ve sırlarını tüm insanlığa haykır-
dı ise Sünbül Sinan Efendi de Merkez Efendi'yi öyle yetiştirmiş ve Sünbül Sinan Efendi'nin mesajı Merkez Efendi vasıtasıyla büyük bir coğrafyada karşılık bulmuştur. Kenan Rifâî Efendi, Hakk'a vuslat yolunda mürşid-i kâmilin önemine dikkat çektiği bu mısranın ardından Hakk'ın ilk tecellisi olan nûr-i Muhammedî ve bu ilk tecellinin en büyük mirasçılarından biri olan Hz. Ali kanalı ile Sünbül Sinan Efendi'nin farkındalık ve yetkinlik sürecindeki başarısının temellerine değinmiştir. Varlık seyriindeki sözüne devamla Kenan Rifâî Efendi, kâinatın özü konumunda bulunan insan gerçeğine ulaşması, Hakk'ın tecellilerine mazhar olması ve Hakk'ın sevgilisi olması gibi özelliklerini de zikrederek Sünbül

Sinan Efendi'nin gönül dünyasındaki seçkin yerini ifade etmeye devam etmiştir. Aslında Kenan Rifâî Efendi'nin bu ifadelerinde onun Sünbül Sinan Efendi örneklemini üzerinden varlık düşüncesi, seyrüsülûk anlayışı ve insân-ı kâmile dair benimsediği fikirlerini izhar ettiği anlaşılmaktadır.

Sümbül Sinan Efendi'nin zâhirî ihtiyaç sahipleri için olduğu kadar hakîkati arayanlar için de vazgeçilmez bir yol gösterici olduğunu "Öksüzün biçarenin dermanda tek dermanısın/Aşıka darü'l-emânsın fatih-i bâb-ı Hüda" dizelerinde dile getiren Kenan Rifâî Efendi, Sümbül Sinan Efendi'nin zâhir ve bâtın her alanda kişinin elde etmesine vesile olacağı büyük nimetlere işaret etme sadedinde "Rahmetin şamil senin dünya ve ukbaya müdâm/Mukteday-i evliyâsın hem de minhâc-ı Hüda" ifadelerine yer vermiştir. Kenan Rifâî Efendi, Hak dostu olmanın ve Hak yoluna bende olmanın merhamet, dünya ve âhiret dengesini gözetmek ve yaratılmışlara hizmet etmekten geçtiğini de zımnen naklettiği bu veciz ifadelerinden sonra Sümbül Sinan Efendi'yi vesile edinerek Tanrı-âlem ve insan münasebetine dair görüşlerini serdetmeye başlamıştır. Buna göre insân-ı kâmil olarak Sümbül Sinan Efendi, bedene can veren rûh gibi hakîkatin temsilcisi olmuştur ve bu konumundan dolayı Hakk'ın izni ile hakîkat perdelerini kime aralamışsa o kimsenin Hak ile var olup O'nun tecellîleri ile nefsinin tasallutlarından kurtularak Hak ile var olma sırrına erdiğini dile getirmiştir. O, Hakk'ın bütün isimlerine ayna olarak âlemdeki her şeyin Hakk'ın varlığı karşısında yok hükmünde olduğu sırra vâkif olan Sümbül Sinan Efendi'nin zâhir-bâtın her şeyde Hakk'ın varlığı ile dolaşıp durduğunu da sözlerine eklemiştir. Son iki mısra da bir duâ temennisine yer veren Kenan Rifâî Efendi, Sümbül Sinan Efendi'den mânevî tesirini kendisinden esirgememesini istemiş ve bunu "Allah için" ifadesi ile perçinlemiştir. O böylece, Hakk'ın bütün isimlerini bünyesinde barındırdığı kabul edilen "Allah" ismine işaret ederek Sümbül Sinan Efendi'nin bu ismin mazharı olması nedeniyle insân-ı kâmil mertebesine ulaştığı

mesajını da nakletmiş ve "Hâk-i payinde senin Ken'an-ı Cenan daim feda" cümlesi ile Sümbül Sinan Efendi'nin ayağının tozuna her zaman canını vermeye hazır olduğunu vurgulayarak şiirini nihayete erdirmiştir.

Sonuç

Sümbül Sinan Efendi, nefsi ıslah edip kalbi tasfiye ederek hakîkat yolunda Hakk'a vâsıl olmayı hedefleyen sûfîlerin bu misyonlarını eserleri, irşad faaliyetleri ve mânevî tesirleriyle etkili bir şekilde temsil eden isimlerdendir. Kenan Rifâî Efendi ise Halvetiyye Tarîkatı'nın Cemâliyye şubesinin Sümbüliyye kolunun müessisi olan Sümbül Sinan Efendi'nin izini süren son dönem gönül erlerindedir. Kenan Rifâî Efendi, Sümbül Sinan Efendi'nin kabrinde asılı olan bu şiirinde, Sümbül Sinan Efendi'ye olan sevgi ve hürmetini ona verdiği değeri dile getirmiştir. Bu şiirinde Kenan Rifâî Efendi, gönül ehline olan muhabbetini, Hakk'ın insân-ı kâmil ve âlemlerle münasebetine dair görüşlerini, seyrüsülûk, tecellî, Hakk'ın lütufları ve tasarruf gibi birçok konuya dair düşüncelerini serdetmiş, bu işleyişle aslında tasavvufî birikimini ve söz söylemedeki maharetini gözler önüne sermiştir. Kenan Rifâî Efendi'nin Sümbül Sinan Efendi, Hak dostları ve mânevî seyirle ilgili görüş ve düşüncelerini bu şiirinde dile getirdiği usûl ve içerikle sınırlamak mümkün değildir. Son dönemde eserleri, talebeleri ve irşad faaliyetleri ile kişisel ve toplumsal kodlarımızın oluşmasında önemli isimlerden biri olan Kenan Rifâî Efendi'nin özellikle mânevî kişiliği daha derinlikli araştırmalara konu olmalı ve anlam arayışındaki problemleri nedeniyle çeşitli sıkıntılar yaşayan günümüz insanına onun yol gösterici fikirleri daha kapsamlı bir şekilde aktarılmalıdır.

Dipnot

* Dr. Fâtiğ ÇINAR, Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi. Yazının geniş dipnotlarını web sitemizin makaleler bölümünde bulabilirsiniz.

İlgaz da

Seyyah oldum diyâr diyâr,
Yerim İlgaz'da İlgaz'da.
Yollara bakar gün sayar,
Yârım İlgaz'da İlgaz'da.

Beyhûde geçmiş zamanım,
Âhıma yetmez amanım.
Gurbette tüter dumanım,
Korum İlgaz'da İlgaz'da.

Sürüp ötelere atı,
Seyran etmişim hayatı.
İki evlek bir de çatı,
Varım İlgaz'da İlgaz'da.

Ömrümce dolandım durdum,
Bu menzile nasıl erdim.
Bir yüce dağ olmuş derdim,
Karım İlgaz'da İlgaz'da...

Uykularım lime lime,
Kime anlatırım kime.
Yayla rengi düşlerime,
Yorum İlgaz'da İlgaz'da.

Rüzgâr erişince başa,
Ömür biçilmez yaprağa.
Gün gelir düşer toprağa,
Serim İlgaz'da İlgaz'da.

Satılmış ŞEN

'Dünyanın En Uzun Yaşayan Adamı'

Bitlisli Zaro Ağa

"Ömrünün son on yılı dikkate alındığında, hiçbir insanın hayatı, "dünyanın en yaşlı adamı" olarak Türk ve Dünya kamuoyunda Zaro Ağa'nunki kadar yakından takip edilmemiştir. Öyle ki, basının yoğun alâkası onu 'Türkiye'nin ilk medya halk yıldızı' hâline getirmiştir."

Bitlisli Zaro Ağa, Türkiye'nin en uzun yaşayan insanı unvânıyla tarihe geçmiştir. Kimi kaynaklara göre de, dünyanın en uzun yaşayan birkaç kişisinden biridir. Osmanlı Devleti vatandaşı olarak doğmuş, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olarak vefât etmiştir. 10 padişah (I. Abdülhamid, III. Selim, IV. Mustafa, II. Mahmud, Abdülmecid, Abdülaziz, V. Murad, II. Abdülhamid, Mehmed Reşad, Vahdeddin), 28 sadrazam, 1 cumhurbaşkanı (Atatürk), 5 başbakan gördüğü ve 6 savaşa katıldığı rivâyet edilmektedir.

1774 veya 1777 yılında Bitlis'in Mutki ilçesinde, Meydan Mahallesi'nde dünyaya gelmiştir. Doğduğunda Osmanlı tahtında, Sultan I. Abdülhamid (1725-1789) bulunuyordu. 18. yüzyılın sonlarına doğru Mutki'den kalkıp, hayatına yeni bir sayfa açmak niyetiyle İstanbul'a gitmiştir. Ömrünü Tophane'de, küçük ve mütevâzi bir evde geçirmiştir.

1798'de Osmanlı Ordusu'na girmiş, Yeniçeri Ocağı'na kaydolmuştur. 1799'da Akka Kalesi'nde, Komutan Cezzar Ahmed Paşa ile beraber Napolyon'a karşı savaşmıştır. 1826'da Yeniçeri Ocağı'nın kapatılması sürecinde bir müddet Ayaşofya bölgesindeki yeraltı tünellerinde saklanmıştır. 93 Harbi'nde bacağından yaralanmış, tedavi edildikten sonra İstanbul'a dönmüştür.

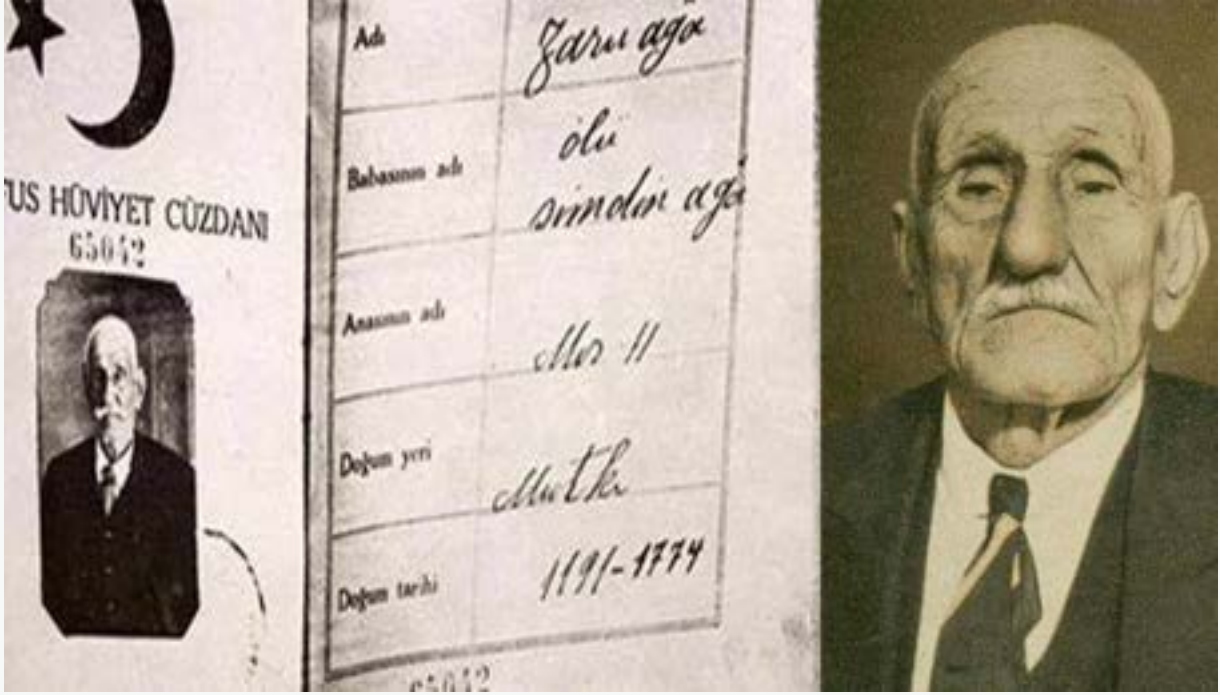
İri vücudu ve kuvvetli adaleleri ile İstanbul sokaklarında yıllarca hamallık yapmıştır. Payitahtta Selimiye Kışlası, Beşiktaş Ortaköy (Büyük Mecidiye) Camii, Tophane Nusretiye Camii ve Dolmabahçe Sarayı inşaatlarında amele olarak çalışmıştır. Elli yaşlarında İstanbul Hamal Cemiyeti'ne kâhya/başkan seçilmiş ve uzun seneler bu görevi sürdürmüştür. 1924'te Dr. Emin Erkul'un (1881-1964) başkanlığı zamanında belediyeye serhademe, yani baş hizmetli tayin edilmiştir. Vefât edeceği ana değin bu vazifede kalmıştır. Ömrünün son on yılı dikkate alındığında, hiçbir insanın hayatı, "dünyanın en yaşlı adamı" olarak Türk ve Dünya kamuoyunda Zaro Ağa'ninki kadar yakından takip edilmemiştir. Öyle ki, basının yoğun alâkası onu "Türkiye'nin ilk medya halk yıldızı" hâline getirmiştir.

"Zaro Ağa, son yıllarda sağlıklı beslenme ve uzun yaşamanın sırları bağlamında sık sık basın ve kamuoyunun gündemine gelmektedir. Nasıl bu denli uzun yaşayabildiğiyle alâkalı hakkında çeşitli araştırmalar yapılmıştır."

Dünya basınının ilgisini 1920'li yıllarda çekmiştir. O zaman 150'lili yaşlarını idrak ediyordu. Uzun bir ömre sahip olması merak uyandırmış; kendisiyle tanışma ve bunun sırrını öğrenme arzusuyla birçok Batı ülkesinden davetler almıştır. İlk yurt dışı seyahatini, 1921'de Fransa'ya gerçekleştirmiştir. Katıldığı gösterilerde kullanılan "148 yaşında dünyanın en yaşlı kişisi" yazılı kartpostal dikkat çekmiştir. 1925'te İtalya'ya; 1930'da alkol karşıtı bir derneğin davetlisi olarak Yunanistan'a gitmiştir. 1930'da ABD'yi ve 1931'de de İngiltere'yi ziyaret etmiştir.

Uzun yaşamasını dünyaya duyurmak ve bunu ranta dönüştürmek isteyen Hermen Norden isimli bir Amerikalı tarafından 1930'da Amerika'ya davet edilmiştir. 18 Temmuz 1930'da ayak bastığı Amerika'da, 9 ay boyunca eyalet eyalet dolaştırıp,

"Modern Methuselah" (İncil'de adı geçen ve 969 yıl yaşadığı sanılan kutsal bir kişilik) sıfatıyla çeşitli şehirlerde teşhir edilmiştir. "İşte dünyanın en yaşlı adamı!" sloganıyla sahnelere çıkartılmıştır. Her gösteri sonrasında 10 dolara fotoğrafları imzalatılmış ve "Eğer fotoğraf çektirirken Zaro Ağa'yı öpersen 5 dolar daha vereceksin!" denmiştir.

ABD'de gazetelerin başköşeleri süsleyen Zaro Ağa, binlerce kişi tarafından ziyâret edilmiş, sözleri büyük levhalar hâlinde duvarlara asılmış ve New York'un en yüksek binası Chrysler Building'in çatısına çıkarılmıştır. Bu esnada Broadway'de bir taksi çarpması yüzünden günlerce hastanede yatmıştır.

Avrupa turnesinde ise, İngiltere, İskoçya, Fransa, İtalya ve Yunanistan'da çeşitli açılışlar, sergiler ve etkinliklerde boy göstermiştir. 9 Ağustos 1931'de İngiltere ve Liverpool şehrinin ünlü takımı Everton'un, Barcelona futbol takımını 4-0 yendiği tarihî maça, Bitlisli Zaro Ağa da çıkmış ve Goodison Park Stadyumu'nda bir gösteri icra etmiştir. Tıktık tıklım dolu olan statta, Everton'un dünyaca ünlü futbolcusu ve gol kralı, kaptan Dixie Dean ile maç öncesi ısınma hareketleri yapmıştır. Üzerinde Everton'un forması olduğu halde tribünlerdeki on binlerce taraftarın tezahürat ve alkışları ile ağır-

lanmıştır. Gerçekleştirilen gösteri, İngiliz basınında geniş şekilde yer aldığı gibi dünya haber ajanslarına da aktarılmıştır.

Tek parti döneminde Millî İktisat ve Tasarruf Cemiyeti'nin organize ettiği bir reklâm kampanyasında, başrol Zaro Ağa'ya verilmiştir. Onun yaşlı, ama dinç olmasından faydalanarak Türk ürünlerinin uluslararası piyasada tanıtılması hedeflenmiştir. Hazırlanan reklâm kartpostallarının bir yüzünde Zaro Ağa'nın iki kadının ortasında duran resmi, öteki yüzünde ise; "Kim Zaro Ağa gibi Türk üzümü ve fındığı yerse zeytinyağı ve İzmir inciri ile sindirim sistemini harekete geçirirse onun gibi bu yaşta sağlıklı olur." ibâresine yer verilmiştir. Dört dile çevrilen bu reklam kartpostalları tüm dünyaya dağıtılmıştır.

Son günlerini İstanbul'da geçiren Zaro Ağa, 29 Haziran 1934 tarihinde Şişli Etfal Hastanesi'nde fani dünyadan ayrılmıştır. Yapılan otopside ölümünün böbrek, mesane ve prostat iltihabından kaynaklandığı; oldukça uzun yaşamasına rağmen varem, kalp büyümesi, beyin damarı tıkanıklığı ve üç böbreklilik gibi sağlık problemlerine sahip olduğu belirlenmiştir. Hastane başhekimisi Rifat Hamdi, 162 yaşında vefât ettiğini açıklamıştır.

Zaro Ağa'nın mezarı, Eyüp Sultan Kabristanı'ndadır. Mezar taşına şu ifade nakşedilmiştir: "Bitlisli Şemsi Ağa oğlu 160 yaşında ölen Zaro Ağa'nın rûhuna Fâtîha 1934" Ölümü, Türk ve yabancı kamuoyunda âdetâ bir kahraman kaybedilmiş gibi

geniş yankı uyandırmıştır. Yattığı hastane günlerce gazetecilerle dolmuş ve vefâtı "Dünyanın en yaşlı adamı öldü!" başlıklarıyla duyurulmuştur.

Sayısız evlilik yapan Zaro Ağa'nın, 5'i kız, 8'i erkek toplam 13 çocuğu ve bunlardan 29 torunu olmuştur. Biri hariç tüm çocuklarının vefâtını görmüştür. Öldüğünde, en son doğan ve 97 yıl yaşayan kızı, 60 yaşlarındaydı. Basında yayımlanan bir mülâkatta, "Neden bu kadar çok evleniyorsun?" sorusuna Zaro Ağa şöyle cevap vermiştir: "Ne yapayım, aldığım kadınlar çabuk ihtiyarlayıp ölüyorlar!.."

Zaro Ağa, son yıllarda sağlıklı beslenme ve uzun yaşamanın sırları bağlamında sık sık basın ve kamuoyunun gündemine gelmektedir. Nasıl bu denli uzun yaşayabildiğiyle alâkalı hakkında çeşitli araştırmalar yapılmıştır. Dahası, uzun yaşamının sırlarını keşfetmek gayesiyle beyni, ciğeri ve kalbinin Amerika'ya götürüldüğü ve incelendiği iddialarına konu olmuştur.

En çok bulgur, yoğurt ve zeytinyağı yediğini ifade eden Zaro Ağa, uzun bir hayat sürmesinin sırrını, akşam yemeklerini erken yemesine ve sofrada sadece yoğurt ya da ayran ile ekme bulundurmasına bağlamış ve bol bol yoğurt tüketilmesini tavsiye etmiştir. Çok az et yiyen Zaro Ağa, ayrana doğranmış ekme yerken kendisini izleyenlere şunu demiştir: "Çok yaşamak istiyorsan yemeğine dikkat et. 100 senedir bunu yerim ben!"

Filmlere ve romanlara mevzu olacak kadar macera dolu bir yaşam öyküsüne sahip Zaro Ağa ile ilgili yeni yeni kitaplar yazılmaya başlanmıştır. Bunların sayısının çoğalacağına ve beyaz perde-

Kaynakça:

Cumhuriyet gazetesi, 1.07.1934; Akşam gazetesi, 30.06.1934; Rohat Alakom, Eski İstanbul Kürtleri (1453-1925), İstanbul, 1998; Faik Bulut, Türk Basınında Kürtler, İstanbul, 1992; Burçak Evren, "Dünyanın En Yaşlı Adamı Bir Garip Zaro Ağa", Tarihi, Kültürü ve Sanatıyla VI. Eyüpsultan Sempozyumu Tebliğler 10-12 Mayıs 2002, Eyüp Belediyesi Yayınları, 2003; Gökhan Açura, "Türkiye'nin En Çok Yaşayan Adamı Zaro Ağa Nasıl Öldü?", Albüm dergisi, Haziran 1998, Sayı: 5; Ayşe Hür, "Modern Methuselâh Zaro Ağa", Taraf gazetesi, 26.06.2011; Nidayi Sevim, Medeniyetimizin Sessiz Tanıkları, İstanbul, 2007; Yeni Şafak gazetesi, 11.02.2003; Radikal gazetesi, 30.06.2011.

Ođlumla Bırkaç Not

“Hiçbir zaman Hakla râbitanı kesme, Ona ilticâ et,
her daim niyaz ve istiğfar hâlinde ol!”

Son dönemlerde geleneğe uyup, oğluma hitâben nasihatler yazıyorum. “Din nasihatidir.” fetvâsınca, nasihatın sadece söz olmadığını, içinde samîmiyet barındırdığını müdrik olarak yaşadıklarımı, tecrübe ettiklerimi, okuduğum eserler üzerinde düşündüklerimi, dert edindiklerimi, dertlendiklerimi aforizmalara dönüştürüp kayda alıyorum.

“Ey oğul” ifadesi, gelenekte çoğu nasihatnamelerde kullanılan bir hitap şeklidir. Oğul, yalnız erkek evlât da değildir; bütün çocuklarımızı ifade eder. Fakir bu aforizmaları eveleminde oğlumu ve kızlarımı düşünerek yazıyorum; ama esasen bir hocanın evlâtları sadece çocukları değil, öğrencilerdir. Hitap metne dönüştüğünde, onu okuyan herkesedir. Fakat şunu açıkça söyleyeyim, öncelikle bu yazılan aforizmalar, tutulan notlar kendimedir. İnsan önce kendine yazar. Bu bakımdan bunlar, biraz da kendimden kendime mektup hüviyetini hâizdir. Velhâsıl bana, sana ve ona “oğul” babından birer işaret.

Bugün gönlüme, bu işaretlerden birkaçını burada bir arada sunma niyeti düştü. Umarım hayra vesile olur. Oğul, bilgiler, “Tatlı şifâ mı istiyorsun, acı ilaç iç.” demişler... Acı ilaç, samîmî, makul ve müspet eleştiridir. Dost tenkidi, şifâdır. Ey oğul, bir yarışa girdiğinde “Harp hiledir.” düsturundan hareketle, seninle aynı pistte koşan kardeşlerinin ayağına onun mânevî kişiliğini, şahsiyetini ve itibârını hedef alan çelmeler takmaktan kaçın! Âdil ve hakça bir yarış olsun! Oğul, çalış, çabala! Projelerin, ufkun, vizyonun, gücün ve kuvvetinle alana çık ve yürü. Şunu bil ki, hile ve tuzaklar kurarak, çelme takarak ulaştığın zaferde, hiç beklemediğin bir anda en yakınlarından sana öyle mukâbelede bulunanlar olur ki; âkıbet şaşar kalırsın.

O bakımdan, hak ve hukuktan, meşru gayret ve tutumlardan hareketle zaferini taçlandır. Kimseyi hor görme oğul, kimseyi küçük görme! Bilirsin, II. Mehmet, Fâtih unvanını genç yaşta aldı. Yaşın kemâli elbette önemlidir; ama nice ileri yaşta tecrübesizler, nice muhteris kifâyetsizler gördüm. Serinkanlı, sağduyulu, hak ve hukuktan yana vicdanlı birisi ol, Hak sana önünü açacak, tecrübeli bilgeleri yol arkadaşı olarak verecektir.

“Danışmayı, görüşmeyi ve bilişmeyi esas alan, koruyup gözetken bir lider ol ki, dağları, deryaları aşacak ufka erişsin. Yoksa hırs gözlerini kör eder, kerâmeti kendinde ararsın ve kendini merkeze alırsın.”

Danışmayı, görüşmeyi ve bilişmeyi esas alan, koruyup gözetken bir lider ol ki, dağları, deryaları aşacak ufka erişsin. Yoksa hırs gözlerini kör eder, kerâmeti kendinde ararsın ve kendini merkeze alırsın; çeldirici akıl sana “Benden sonra her şey harap.” inancını dayatır; inanırsın da. Hak muhâfaza etsin, aklın üstünde bir akıl olduğunu unutursun. İşte kaybettiğin zaman, o zamandır.

Bu yüzden oğul, kahır da lütfu da sahiplerin sahibinden bil; hiçbir zaman Hakla râbitanı kesme, Ona ilticâ et, her daim niyaz ve istiğfar hâlinde ol! Hak muînin, elçisinin ahlâkı ziyetinin, yolunda giden âlim ve ârifler, tecrübeli âmirler yoldaşın, alperen rûhlu gençler yârenin ve sırdaşın olsunlar!

Şu da var: Malın, mülkün ve makamın hakkını verememek... Bu endişe önemlidir. Oğul, bu endişeyi taşımadan, dünyalık bir şeye talip olma! Hakîm Tirmîzî'nin dediği gibi, “Senin için takdir edilmemiş bir şey için üzülme, sana verilene de sevinip vereni unutma.”... İmdi, vereni unutma!

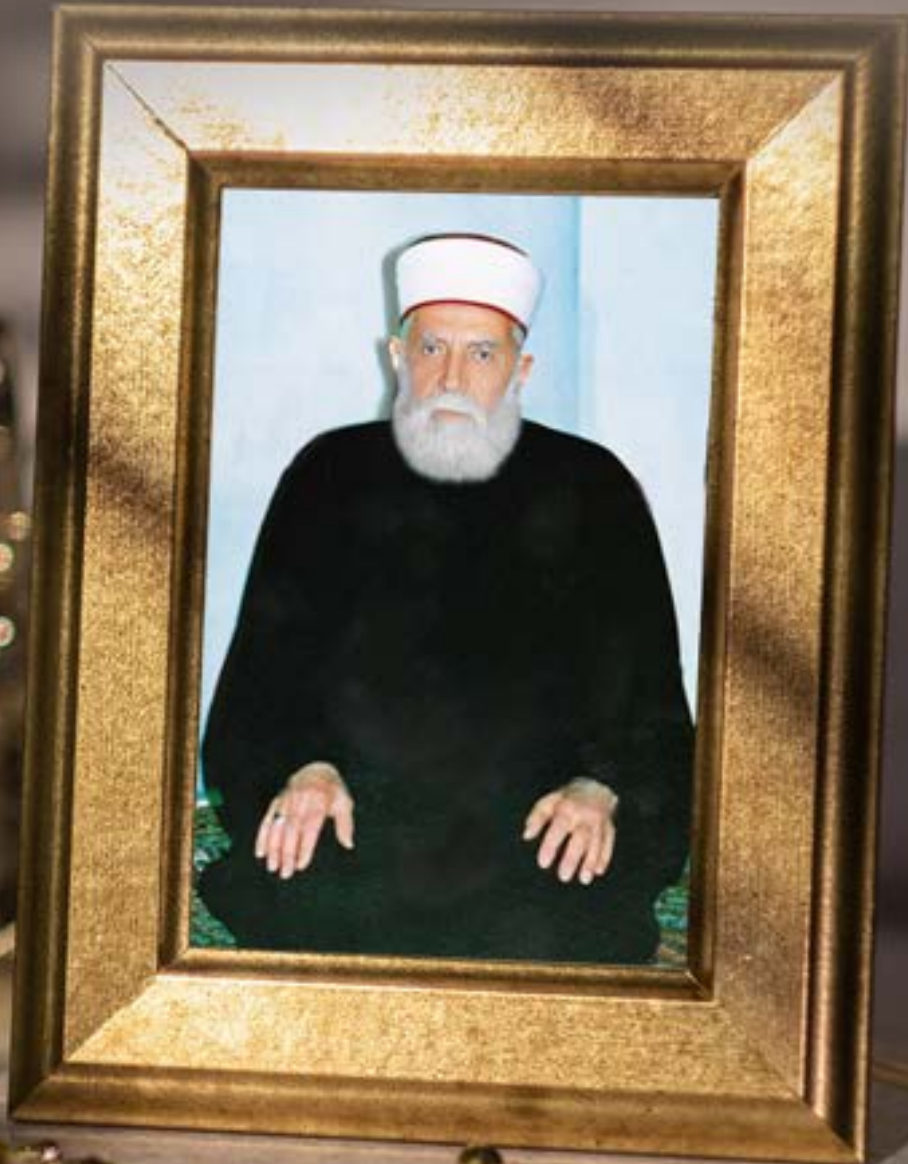
Bil ki oğul, ne takdir edildiyse, o olacaktır. Aziz okuyucum, bazılar başarıya endeksli eğitim sistemi ve etkili insan modelleri karşısında benzinin sunduğu bu notları romantik veya ironik bulacaktır; olsun. Belki de onlar haklılar. Fakat bu satırların sahibi, mutluluğu ve huzuru, modern zamanların başarı eğilimlerinden ziyâde, içimizde aramamız gerektiğine kanidir. Nihayetinde hepimiz, iyiliğin ve güzelliğin hâkim olması için elimizden geleni yapmalıyız.

Hulûsi Efendi'nin "Nasîhat" Şiirinde Güneş Misali Şefkatli, Toprak Gibi Tevâzulu ve Su Gibi Cömert Olmak

"Hulûsi Efendi'nin şiirlerinde toprak vurgusu, mürşidi İsmail Hakkı Efendi'nin soyadının etkisiyle şekillenmiştir."

Süffiler, derin hakikatleri ifade etmek, bilgeliği ifade etmek için dilin sınırlarını aşmak ve bazı hikmetleri sadece içeriden olanlara saklamak için sembolik dil kullanımına yönelirler. İbnü'l-Arabî'ye göre güneş, ay ve yıldızlar, Allah'ın evrenin bazı yararlarını onlara bağladığı unsurlardır. Allah, güneş, ay ve yıldızları daha çok ısı ve ışık olarak insanların gözlerine sunmuş, bazı hikmetleri ise onların ardında saklamıştır. İnsanlar genellikle onları sadece ısı ve ışıklarıyla tanır, ancak ibretle bakıldığında arkalarında gizlenen hikmetleri görmek mümkündür. Yeryüzündeki ışığın kaynağı güneş olduğu gibi, varlığın kaynağı da Allah'tır. İbnü'l-Arabî'nin düşünce sisteminde güneş, varlığın birliği ve yaratıkların Allah'a bağımlılığının sembolüdür. Güneş, yetkinliği sembolize ederken, ay eksikliği sembolize eder.

İbnü'l-Arabî, peygamberler arasındaki farkı güneş-yıldız sembolizmi ile ifade eder. Ona göre güneş, Hz. Peygamber (s.a.v.)'i, yıldızlar ise diğer peygamberleri temsil eder. Güneş doğduğunda yıldızların ışıkları, güneşin ışığına katılır. İlk olarak rûhu yaratılan Hz. Peygamber (s.a.v.)'in dünyaya geliş sürecine kadar gönderilen diğer peygamberler, ona vekil olarak gönderilmiştir. Kendisi bir güneş gibi zuhûr edince artık bütün ışıklar, ondan nurunu almaya başlamışlardır.

Onun, hem kendinden önceki peygamberlerin hem de kendinden sonraki halifelerin hakikatlerine sahip olduğu anlamına gelir. Bu şekilde, O, "Evvel, Âhir, Zâhir ve Bâtın olan" Allah'ın ahlâkiyla ahlâklanmış olmaktadır. Bu beyti değerlendirirken, Hz. Mevlâna'ya atfedilen yedi öğüt, evrensel erdemlere atıf olduğunu belirtmekte fayda vardır. Bu erdemlerin bazıları, farklı kişiler veya filozoflar tarafından önemsenmeyebilir veya itiraz edilebilir, ancak genel olarak ahlâkî değerlere ve ahlâklı olmaya önem veren herkes tarafından benimsenen erdemlerdir. Tevâzu, hilm, cömertlik, hoşgörü, merhamet, dürüstlük ve sıdk gibi erdemler, bireylerin, toplumların ve hatta küresel düzeyde insanlığın

"Hulûsi Efendi, toprak kavramını merkeze aldığı dizelerinde tevâzu, hizmet etmek, sevgilinin ayaklarına hizmet etmek, isim ve sıfatlardan geçmek, ayıpları örtmek, temizlik ve arınmak, aslını hatırlamak ve aslına dönmek gibi konuları vurgulamaktadır."

her zaman sahip olması gereken ve geliştirmesi gereken erdemlerdir. Gelir dağılımındaki dengesizlik ve adâletsizlik, yoksulluğun devam ettiği bir dünyada cömertlik ve yardımseverliğin azaldığı, savaşların ve şiddet olaylarının arttığı bir çağda şefkat ve merhametin değeri daha iyi anlaşılmaktadır. Medeniyetler arası çatışmaların arttığı bir dönemde hoşgörü, doğruluk ve dürüstlüğün önemi daha da belirginleşmektedir. Bu öğütlerde geçen erdemlerin kozmik temellendirmeler de önemlidir. Doğadan alınan örnekler, herkesin bildiği ve yaşamını olumlu yönde etkileyen ortak varlıklardır. Doğa, iyiliğin mutlak kaynağı olan Allah'ın eseridir, bu neden-

le bize iyilikte örnek olabilir. Hz. Mevlânâ, “Şefkat ve merhamette, güneş gibi ol!” diyor. Şefkat ve merhamet, günümüzde giderek unutulmuş ve yerini şiddet ve zulme bırakan erdemler arasında en önemlisidir. Gelişmiş silahların kullanıldığı vahşî savaşlar dünya genelinde devam etmekte ve her gün yüzlerce insan ölmekte, binlerce kadın dul, yine o kadar çocuk da öksüz ve yetim kalmaktadır. Hz. Mevlânâ, şefkat ve merhametin önemini vurgulayarak insanları kategorilere ayırıp zulmetmek yerine, her varlığa sıcacık bir gönülle yaklaşmayı ve imkânlarımız ölçüsünde onlara yardım etmeyi öğütlemektedir. Ona göre, sevgi ve acıma insanlığın doğal özellikleridir; öfke ve istek ise hayvanlıkla ilişkilendirilen huylardır. Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi (k.s.) bir beytinde şöyle buyurmaktadır:

*Güneş gibi şefkatli yer gibi tevâzu’lu
Su gibi sehâvetli merhametle dolu ol*

(Güneş misali şefkatli ve merhametli ol, toprak gibi tevâzu göster, su gibi herkese cömert davran, merhamet duyguları ile yüreği dolu ol.)

Hz. Mevlânâ’nın toplum tarafından yaygın olarak bilinen yedi öğüdünden biri, “Tevâzu ve alçakgönüllülükte toprak gibi ol.” şeklindedir. Hz. Mevlânâ’nın düşüncesinde, beden ile ilâhî can arasındaki ilişki önemli bir konumdur. Beden ve can, temel özellikleri bakımından farklıdır ve insan, bu nedenle kendisini dünyada bir yabancı olarak görebilir. Toprak, tasavvufî Türk edebiyatı ve halk inançlarında sıkça kullanılan sembollerden biridir ve yaratılış sürecinin ana maddesini temsil eder. Ayrıca, ölümün sembolü olarak da kabul edilirken, yaşamın kaynağı olan hava, su ve ateşle birleşerek hayatın temelini oluşturur. Toprak, insanın zayıflığının ve güçsüzlüğünün bir sembolüdür. İnsan, kendi gücüyle Yaratıcı’sının yardımı olmadan gerçek varlıkla bağlantı kuramaz. Bu nedenle, insan gücüyle yapabileceği şeylerin sınırlı olduğunun farkına varır ve Allah’a güvenir. İlâhî muhabbetin perdeleri, bu gerçeğe vâkıf olan bilgiler için açılır ve bu da alçakgönüllülük ve tevâzuyla ilişkilendirilir.

Şeytan, kibirden dolayı cennetten kovulmuştur ve bu nedenle, müritler ve yolcular önce nefislerini kontrol etmeli ve gururlarını kırmalıdır. Bu şekilde, tevâzu ile cehâletten uzaklaşabilirler. İnsan, topraktan yaratılmıştır ve eninde sonunda toprağa dönecektir. Yaratılış mitlerinde, insanın yeryüzünün halifesi olduğu ancak aynı zamanda zayıf ve muhtaç bir kul olduğu vurgulanır. İnsan, ilerlerken ilk varlığını hatırlamalı ve toprağa dönüşünün bilincinde olmalıdır. Bu bilinç, onu diğer yaratıklardan daha değerli kılar. Tasavvufî düşüncede, toprak genellikle sûfîyi sembolize eder. Toprak, çirkinliklere rağmen güzellikleri ortaya çıkarır ve insanların yaşamlarını sürdürebilmeleri için gıda sağlar. Bu nedenle, kötülüğe iyilikle yanıt verme, kibirden uzak durma ve saf kalple yaşama gibi erdemleri temsil eder. Bu şekilde, insan kişisel benliğinden kurtulabilir ve olgunlaşabilir. Toprak gibi olmak, tevâzu ve alçakgönüllülüğün bir ifadesidir.

Hulûsi Efendi’nin şiirlerinde toprak vurgusu, mürşidi İsmail Hakkı Efendi’nin soyadının etkisiyle şekillenmiştir. Bu nedenle, Hulûsi Efendi’nin toprağı şiirlerinde nasıl konu ettiğini anlamak, sembolik anlatımın içeriğini ve şeyhini nasıl tasvir ettiğini anlamak için önemlidir. Hulûsi Efendi, toprak kavramını merkeze aldığı dizelerinde tevâzu, hizmet etmek, sevgilinin ayaklarına hizmet etmek, isim ve sıfatlardan geçmek, ayıpları örtmek, temizlik ve arınmak, aslını hatırlamak ve aslına dönmek gibi konuları vurgulamaktadır. Bu hususları ele alan beyitler, fenâ kavramının ahlâkî boyutunu ön plâna çıkarmak için kullanılmıştır. Hulûsi Efendi, varlığı kirlilikle sembolize ederken toprak olmanın değerini vurgulamaktadır. Sûfî geleneğinde, anâsır bilgisinden faydalanılarak ahlâk eğitimi verilmiştir. Yûnus Emre gibi şairlere göre toprak, dışarıdan bakıldığında sıradan gibi görünse de içsel olarak yüceliği temsil eder. Toprak olma metaforu, varlıkla bağların kesilmesi ve mânevî yüceliğe ulaşma arasındaki ilişkiyi tasvir etmektedir. Hulûsi Efendi, büyük bir tevâzu örneği sergilemiştir. Yaptığı tüm faaliyetleri,

Hak için gerçekleştirmiş ve Hak ile birlikte olmaya gayret etmiştir. Adâlet ve hakîkate uygun bir düzen kurmayı hedeflemiş ve yaptığı büyük hizmetlere rağmen, mütevâzı bir kişilik sergilemiş ve adını duyurmaktan kaçınmıştır. Tasavvuf yolunda ulaştığı kemâlâtı, varlığını yok etmek olarak görmüş ve mütevâzı olanların yerinin Arş-ı Âlâ olacağını belirtmiştir. İnsanlara, Hak dostlarının yolunda mütevâzı olmalarını ve onları Allah'ın lütfu olarak görmelerini tavsiye etmiştir. Sevgiliyi hatırlatan her şey, onun bulunduğu yerler ve ayağının bastığı topraklar, âşıkların gözlerini ve gönüllerini neşelendirir. Cemâlullah'ı görmeyi arzulayan bir derviş, yoklukla karşılaşsa bile kalbi saf, yüzü yumuşak ve özü toprak gibi tertemiz olmalıdır.

Hulûsi Efendi'nin "Su gibi sehavetli ol!" öğüdü'nün mülhemi olan Hz. Mevlânâ'nın bir diğer öğüdü de şöyledir: "Cömertlik ve yardım etmede, akarsu gibi ol!" Akarsular ve nehirler, cömertlik ve yardımseverlikte örnek alınacak

niteliklere sahiptir. Öncelikle, onların ayırt etmeksizin herkese su sağlaması ve hayat kaynağı olması önemlidir. Su, insanlara ve hayvanlara, zenginlere ve fakirlere, herhangi bir ayırım yapmaksızın bolca hayat verir. Su, temizler, arındırır ve huzur verir. Dünya genelinde, açlık, yetersiz beslenme, barınma sorunları gibi birçok insanın karşılaştığı zorluklar düşünüldüğünde, suyun cömertliği ve yardımseverliği insanlık için hayatî öneme sahiptir. Hz. Mevlânâ'nın öğretilerinde de vurgulandığı gibi, cimrilikten uzak durmak ve cömert olmak önemlidir. Mal ve mülkün kölesi olmak yerine özgür bir şekilde hareket etmek, bencil olmaktan kaçınıp sevgi ve yardımseverlikle dolup yükselmek insanın erdemlerinden biridir.

Dipnot

*Prof. Dr. Oğuzhan AYDIN, Ankara Gazi Üniversitesi

Leyla Hanım'ın Rasûlullah'a Münacaatı

“Âhir zaman edebiyatı, Hz. Peygamber (s.a.v.)'in irtihâlinden hemen sonra başlamıştır. Dolayısıyla herkesin, kendi yaşadığı dönemi ahir zaman olarak telâkki ettiği ve geçmişe özlem duyduğu görülmektedir.”

İstanbul'da doğan Leyla Hanım, lirik üslûbu ve irticâlen şiir söyleme yeteneğiyle tanınan bir şairdir. İlk eğitimini ailesinden almış, edebiyat ve şiir konusunda dayısı Keçecizade İzzet Molla'dan faydalanmıştır. Mevlevî Tarîkatı'na mensup olan Leyla Hanım, Mevlânâ için methiyeler yazmış, Şeyh Gâlip'ten etkilenmiştir. Sade bir dil kullanan ve rind meşrep bir tavır sergileyen şair, eserlerinde aşkı merkeze almıştır. Hayatının son yıllarında, tek eseri olan Dîvân'ını Mısır'da bastırmıştır. Dîvân şiiri geleneğinin sayılı kadın temsilcilerinden biri olan Leyla Hanım, 1847 yılında İstanbul'da vefât etmiş ve Galata Mevlevîhânesi'nin haziresine defnedilmiştir.¹ Dîvân'ında 5 na't-ı şerife yer veren şair, hepsini Yâ Rasûlallah redifi ile kaleme almıştır.

*Devâdır hâk-i kûyün hastegâna Yâ Rasûlallah
Şifâ bahşetti nutkun cism ü câna Yâ Rasûlallah*

(Yâ Rasûlallah! Köyünün toprağı hastalara şifadır; sözlerin ise hem bedene hem de rûha şifâ verir.)

Dinin gayesi, iki cihan saadetidir. Hz. Peygamber (s.a.v.)'in sözleri de hem beden hem de rûh sağlığı açısından insanlara rehberlik etmektedir. Beyitte geçen cism ü cân terkibi, bu düşüncüyü çağrıştırmakla birlikte Rasûlullah Efendimiz (s.a.v.)'in uygulama ve telkinlerinin sağlık açısından ne denli önemli olduğu, her geçen gün bilim insanları tarafından ortaya konmaktadır. Pandemi dönemlerinde uygulanan karantina, sosyal mesafe ve hapşırık sırasında ağzın kapatılması gibi hususlar bu bağlamda hatırlanabilir. Bununla birlikte aziz okuyucumuz şu sorulara aklı ve gönlü ile cevap vermelidir: "Sünnete uygun yaşamak için hayatımızın sonuna kadar bilimin, sünnetlerin hikmetlerini keşfetmesini mi bekleyeceğiz?"² Ya da hikmeti bilim tarafından keşfedildiğine sünnete tabi olmak, gerçekten sünnete tabi olmak mıdır?

*Kevâkib saymadan isyânımın ta'dâdı müşküldür
Eğer afv etmesen sığmaz cihâna Yâ Rasûlallah*

"Dinimize göre, bizzat zamanın kendisinde bir kötülük veya uğursuzluk bulunmamaktadır. Bununla birlikte ilgili hadisler, bir tür sakındırma üslûbu barındırmakta; Müslümanları gaflete ve günaha karşı uyarılmaktadır."

(Yâ Rasûlallah! İsyanlarımı saymak, yıldızları saymaktan daha zordur. Eğer affetmezsen, günahlarım bu cihana sığmaz.)

Şaire göre günahlarını saymak uçsuz bucaksız gökyüzündeki yıldızları saymaktan daha zordur. Hatta günahları affedilmediği takdirde cihana sığmayacak kadar çoktur. Mübalâğa sanatının kullanıldığı bu beyitte, sığmaz yüklemnin öznesi Leyla Hanım olarak düşünülüp ikinci bir yorum yapılacak olursa, anlam şu şekilde değişir: Günahlarım affedilmezse, olanca genişliğine rağmen yeryüzü bana dar gelir; rûhumda yaşadığım sıkıntı, beni hiçbir yere sığmaz hâle getirir.

*Buyurdun ümmetim isyân eder âhir zamân olsa
Meseldir afv olur hâl-i zamâna Yâ Rasûlallah*

(Yâ Rasûlallah! "Âhir zamanda ümmetin isyan eder." buyurdun. Rivâyet odur ki zamanın durumuna göre affolunur.)

Birebir beyitte geçen ifadeler olmasa da hadis-i şeriflerde âhir zamanda fitnelerin çoğalacağı, günahların yayılacağı ve insanların helâl-haram ayırımı gözetmeksizin kazanç elde edeceği bir dönemden söz edilmektedir.³ Dinimize göre, bizzat zamanın kendisinde bir kötülük veya uğursuzluk bulunmamaktadır. Bununla birlikte ilgili hadisler, bir tür sakındırma üslûbu barındırmakta; Müslümanları gaflete ve günaha karşı uyarmaktadır.

Âhir zaman edebiyatı, Hz. Peygamber (s.a.v.)'in irtihâlinden hemen sonra başlamıştır. Dolayısıyla herkesin, kendi yaşadığı dönemi ahir zaman olarak telâkki ettiği ve geçmişe özlem duyduğu görülmektedir. Esasında herkesin za-

manı, kendine âhir zamandır ve herkes, kendisine sunulan imkânlarla imtihan edilmektedir. Şairin, beytin ikinci mısraında vurguladığı da budur. Umulur ki âhir zamanın zorluklarıyla karşı karşıya kalan bir kimsenin, insanların çoğu fesada uğradığında Allah rızası için yaptığı küçük fakat samîmî amelleri, onun kurtuluşuna vesile olur.

*Huzura varmağa bâr-ı günâhdan yok mecâlim vâh
Şebâbette dönüp kaddim kemâna Yâ Rasûlallah*

(Yâ Rasûlallah! Vah bana ki günah yükümün ağırlığından dolayı huzuruna varmaya takatim yok. Gençlikte boyum, kemana dönmüştür.)

*Be-hakkı Hazret-i Zehrâ terahhum eyle bir kerre
Yanıp yakıldığım dem âşıkâna Yâ Rasûlallah*

(Yâ Rasûlallah! Yanıp yakıldığım an Zehra hakkı için âşıklara bir kere merhamet eyle.)

İlk beyitte gençliğine rağmen belinin günah

yükünden dolayı büküldüğünü ifade eden şair, ikinci beyitte merhamet dilenmektedir. Özellikle bu ikinci beyit, sıklıkla tartışılan tevessül kavramına işaret etmektedir. Zira şair Be-hakkı Hazret-i Zehrâ ifadesiyle, Peygamber Efendimiz (s.a.v.)'den kızı Fatıma'nın (r.anhâ) hatırı için kendisini başışlamasını dilemektedir. Tabii burada Allah'a tevessül edilmediği açıktır ve konu tartışmanın dışındadır. Beyitte dikkat çekici bir diğer husus ise hanım bir şair olan Leyla Hanım'ın Hz. Peygamber (s.a.v.)'in aile efradından hanım bir ismi vesile edinmesidir. Leyla Hanım'ın günahlarını ön plâna çıkarması ve Rasûlullah Efendimiz'e yalvarması, şiirin na't niteliğini bir ölçüde gölgede bırakmaktadır. Adeta şair, Rasûlullah'a bir münâcaatta bulunmaktadır.

*Ne rütbe ağlasam isyânımın bir zerresi olmaz
Boyansa ağlamaktan dîde kâna Yâ Rasûlallah*

(Yâ Rasûlallah! Ne kadar ağlasam ve hatta ağlamaktan gözlerim kana dönse de gözyaşlarım isyanımın bir zerresi bile olmaz.)

*Bu kara yüzle dûzahdan dahî şerm eylerim billâh
Değil Leylâ kulun lâyük cinâna Yâ Rasûlallah⁴*

(Yâ Rasûlallah! Allah'a yemin olsun ki bu kara yüzümle cehennemden bile utanırım. Leyla kulun cennete lâyük değildir.)

Na't-ı şerifin son iki beytinde şair, günahlarının çokluğundan söz etmektedir. Öyle ki pişmanlığı, gözyaşları ve ağlamaktan gözlerinin kan çanağına dönmesi bile, isyanının büyüklüğü karşısında anlam ifade etmemektedir. Bir önceki beyitte merhamet uman şair, bu iki beyitte ümidini yitirmiştir. Zira yüzünün karalığı, yalnızca cenneti ümit etmesine engel olmakla kalmamakta, onu cehennemden bile utanır hâle getirmektedir.

Es-salâtü ve's-selâmü aleyke Yâ şeffî'a'l-müznibîn.

Dipnot

Dr. Hamit DEMİR, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi

1. İsmail Ünver, "Leyla Hanım", Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, (Erişim 13 Ağustos 2025).

2. Bedri Gencer, Modernliğin Hikmetinden Sual (Ankara: Kadim Yayınları, 2016), 135.

3. Konu ile ilgili hadisler için bk. Muhammed b. İsmâil Buhârî, Sahîhu'l-Buhârî (Şam: Dâru İbn Kesîr, 1993), "Fiten", 6; "İstiskâ", 27; "Büyü", 7.

4. Leyla Hanım, Leylâ Hanım Dîvânı, haz. Mehmet Arslan (Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü, 2018), 198.

Erkam'ın İzinde

“Safa Tepesi’ndeki ev, romanın kalbidir. Bu ev, yalnızca fiziksel bir mekân değil; bir ruhun, bir davanın ve bir ümmetin doğuşunu temsil eder. Roman boyunca bu ev, güven, eğitim, diriliş ve umutla özdeşleşir.”

Dergimizin çocuk eki yazarlarından Erbay Kücet, Erkam'ın İzinde adlı romanında okuyucuyu asırlar öncesinin Mekke'sine götürüyor. Beyan Yayınları tarafından yayımlanan ve 216 sayfadan oluşan bu eser; inancın nasıl filizlendiğini, genç bir yüreğin nasıl bir medeniyetin doğuşuna tanıklık ettiğini çarpıcı bir dille aktarıyor.

Roman, tarihî bir atmosfer içinde hem bireysel hem de toplumsal bir dirilişin öyküsünü sunuyor. Erbay Kücet, sade ve akıcı diliyle, okuyucuyu olayların içine çekiyor; kimi zaman Safa Tepesi'nin tozlu sokaklarında, kimi zaman imanla çarpan kalplerin en mahrem odalarında gezdiriyor.

Hikâye, genç bir delikanlı olan Erkam'ın hayatına odaklanır. Erkam, kendi inanç yolculuğunda hakikatin sesini duymaya davet edilir. Mekke'nin Safa Tepesi'nde bulunan mütevazı bir evde yaşadıkları, dönemin karanlık atmosferine düşen ilk aydınlık kıvılcım hâline gelir.

Bu ev, yalnızca taş duvarlardan ibaret değildir. Burada eğitim verilir, iman güçlenir, cesaret beslenir. Köleler, yoksullar ve toplumun görmezden geldiği insanlar, bu kapıda bir sığınak bulur. Evin sıcaklığı ve güveni, misafirlerine yalnızca barınak değil, aynı zamanda ruhlarına ferahlık verir.

O ev, Mekke'nin sessizliğinde yükselen bir başkaldırıdır. Zincirlerin çözüldüğü, unutulmuşların adının yeniden izzetle anıldığı bir diriliş mahfili... Hz. Peygamber (s.a.v.)'in çağrısının yan-kısı, Mekke sokaklarına ulaşmadan önce, o dört duvar arasında çınlamıştır.

Erkam, genç yaşına rağmen inancın gücüne sarılır. Hikâye, küçük bir inanç kıvılcımının çağlar boyu sürececek bir medeniyeti nasıl doğurabileceğini gösterir. Safa Tepesi'ndeki ev, toplumun dışladığı insanların güvenle sığınabileceği bir yer olur. Köleler, yoksullar ve yetimler, burada eşit ve değerli bir birey olarak kabul edilir.

Roman, ilmin ve bilginin insanları nasıl özgürleştirebileceğini, karanlığı nasıl aydınlığa çevirebileceğini anlatır. O dönemde imanını açıkça yaşamak cesaret ister. Erkam ve ev halkı, inançlarını korumak uğruna her türlü zorluğu göze alır. Safa Tepesi'ndeki ev, romanın kalbidir. Bu ev, yalnızca fiziksel bir mekân değil; bir ruhun, bir davanın ve bir ümmetin doğuşunu temsil eder. Roman boyunca bu ev, güven, eğitim, diriliş ve umutla özdeşleşir. Küçük bir mekânın dünyayı değiştirebilecek kadar güçlü bir etki yaratabileceğini sembolik bir dille ortaya koyar.

Erbay Kücet'in dili, sade ama derinliklidir. Kısa cümlelerle güçlü imgeler kurar, okuyucunun zihninde sahneler canlandırır. Karakterlerin duyguları, olayların gerilimi ve tarihî atmosfer öyle ustalıkla aktarılır ki, okuyucu satır aralarında dönemin ruhunu hisseder. Yazar, roman boyunca hem tarihî gerçekliğe sâdik kalır hem de edebî bir estetik sunar.

Roman, "Bir ev dünyayı değiştirebilir mi?" sorusuyla başlar ve "İnancın varsa, kapını aç..." çağrısıyla noktalanır. Bu davet, yalnızca Erkam'a değil; tüm insanlığa yöneliktir. Küçük bir inanç kıvılcımı, doğru ortamda büyüyerek çağları aydınlatan bir meşaleye dönüşebilir.

Romanın, gençliğin potansiyelini ve idealizm gücünü anlamak, inanç, cesaret ve dayanışmanın tarihî bir örneğini görmek, sembolik anlatımla bezenmiş güçlü bir kurgu deneyimlemek, kendi çağımızda da geçerli evrensel mesajlar bulmak için okunması gerektiğini düşünüyoruz. Erkam'ın İzinde, yalnızca bir tarihî roman değil; aynı zamanda bir çağrıdır. İnancın, sabrın ve cesaretin birleştiğinde neleri değiştirebileceğini gösteren bu eser, hem bireysel hem de toplumsal bir diriliş hikâyesi sunar. Her satırı düşündüren, her sayfası umut veren bir roman...

Beyan Yayınları

Tel: 0 212 512 76 97

Ömür Boyu Camide: Emin Saraç Hoca

“Emin Saraç Hoca'nın en büyük hizmeti, ilmin merkezi olan Fâtih Camii'nde neredeyse yok olmak üzere olan tedrisat geleneğini ve ders halklarını tam da 'bitti, kalmadı' denilecek noktadayken yeniden canlandırmasıdır.”

Bir ömür boyu camide tedrisat ile meşgûl olmak büyük bir ideal, büyük bir sabır ve büyük bir istikrar gerektirir. Aşk olmadan böyle bir şeyi başarmak mümkün değildir. İslâm için yapılabilecek belki de en büyük fedakârlık böylesi bir hizmettir. "Hangi hizmet daha güzeldir?" diye bir soru soracak olursak kuşkusuz bu sorunun cevabı; "Merkezinde cami olan hizmet." olacaktır. Merkezinde cami olan hizmet hedefi on ikiden vuran hizmettir.

Okyanuslarda buz dağı adı verilen kütleler vardır ve bu kütlelerin suyun üstünde bazen küçük bir kısmı görünür ama asıl kütle suyun altındadır. İşte Emin Saraç Hoca denince benim aklıma okyanustaki buzdağları geliyor. O, bu çağda hayatına şahitlik ettiğim memleketimizde yaşamış en büyük âlimlerden biriydi.

Prof. Dr. Ahmet Coşkun Hoca'nın hâtırâtından okuduğum veciz söz tam da onu anlatıyor. Kayseri'de Cami-i Kebir'in eski imamlarından Divrikli Hacı Ahmet Efendi Hoca, zayıf karakterli gösteriş merakındaki kimselerle, ağır başlı ve gösterişten sakınan bütün yaptıklarını sırf Allah için yapan kimseleri şöyle tasvir edermiş:

"Bazı insanlar vardır, tavuk gibi, basit bir yumurta yaptıktan sonra 'gıt gıt gıdak' diye bağıır, kıyameti koparırlar; sanki ne yapmışlarsa, dünyayı velveleye verirler. Bazı insanlar da, koskoca bir tay meydana getiren at gibi kendilerini göstermez, sessiz sedasız olarak bu sevimli yavrularını büyütür hizmete hazır ederler."

Bunu naklettikten sonra; "Yaptıkları, küçük işleri şişirerek anlatan kimselerle, büyük işler yaptıkları hâlde bunu hiç kimseye hissettirmeyenleri gördükçe hocaefendinin bu güzel benzetmesini hatırlarım." diyor Ahmet Coşkun Hoca.¹ Bu fakir de bu sözleri okuyunca sessiz sedasız büyük hizmetler yapan Emin Saraç Hocamızı yâd ettim.

Hayatı Camiydi

Emin Saraç Hoca, Fâtih Camii ile Ekmekçi-zade Medresesi'nde uzun yıllar ders vermiştir.

"Ecdâdımız mektep ile birlikte camiyi başlı başına bir olgunlaşma merkezi olarak görmüştür. Cuma namazı, bayram namazı, teravîh namazı ve cemaatle kılınan diğer namazlarda buluşan Müslümanlar edep ve erkâna dair birçok bilgiyi camilerden öğrenebiliyorlardı. Ayrıca camilerin köşelerinde medeniyetimizin temel unsurları olan tefsir, hadis ve ahlâk kitapları okutma geleneği vardı."

Hatta ömrü Fâtih Camii'nde geçti dersek yanlış olmaz. Bunun dışında İstanbul'un birçok yerinde derslere ve sohbetlere devam etmiştir. Oğlu Prof. Dr. Yekta Saraç Bey babasının cami ile olan irtibâtını şöyle anlatıyor:

"Fâtih Camii onun için her şeyden çok daha önemliydi. Onun hayat kaynağı ve sevinciydi. Fâtih Camii'nden velev ki çok kısa bir süre için olsun, ayrıldığında o ayrı kalış ona çok zor gelirdi. Ömrünün 60 yılını kubbesinin altında ders okutarak geçirdi. Vefâtından sonra da Fâtih Camii'nin gölgesinde kalmayı Allahu Teâlâ kendisine nasip etti. Vefâtının bir gün öncesine kadar dersten, kitaptan kopmadı. Pek çok müftü, profesör, imam, hatta bazı diyanet işleri başkanları dahi kendisinin halka-i tedrisinde bulunmuşlardır, kendisinden ders okumuşlardır."

Talebesi Osman Şahin Hoca, hocasının cami ve derslerle olan münâsebeti konusunda şunları söylüyor: "Hocam çok acil bir durum olmadıkça dersi asla terk etmez, derse tek kişi bile gelse dersi bırakmazdı. Fâtih Camii'nde yıllarca soğuk kış günlerinde dizlerine örtüler örtmek suretiyle ders okutmuş, yine de dersi bırakmamıştır. Ben, Fâtih Camii'ne imam olduktan sonra Hocam, soğuktan kurtuldu ve kendisi de imam

odasını şereflendirdi. 1996'dan sonra derslerini imam odasında yapmaya başladı.

28 Şubat döneminde yaklaşık 50 yıldır hiç bırakmadan sürdürdüğü dersine bir müddet ara verilmesi istendi. O kadar üzülmüştü ki o gece üç defa burnu kanamıştı. Öğrencilerine, 'gelmeyin' demesine rağmen kendisi aynı saatte odaya gelip tek başına dersi mütâlâa etti yine de dersi bırakmadı."²

Şifâ Dersleri

Emin Saraç Hoca'nın en büyük hizmeti, ilmin merkezi olan Fâtih Camii'nde neredeyse yok olmak üzere olan tedrisat geleneğini ve ders halklarını tam da "bitti, kalmadı" denilecek noktadayken yeniden canlandırmasıdır. Hayat suyu verdiği geleneklerden birisi de Üstadı Ali Haydar Efendi'den şevkini aldığı Şifâ-i Şerif okutma geleneğidir.

Bildiğimiz kadarıyla Şifâ-i Şerif dersleri bir Osmanlı geleneği olarak 1920 yılına kadar devam etmiş. Bu tarihten itibaren kesintiye uğrayan dersler Emin Saraç Hocamızın telkiniyle Prof. Dr. Yaşar Kandemir Hocamız tarafından Eyüp Sultan Camii'nde tekrar başlatılmış ve uzun süre devam etmiştir. Osmanlı'dan sonra bu geleneğin sürdürülmesi âdeta bir kimlik ve şahsiyet mücâdelesine anlamına geldiği için önem arz etmektedir.

Emin Saraç Hoca cami derslerini kendisi sürdürdüğü gibi talebelerini de bu konuda yönlendirmiştir. Hocasının bu konudaki teşviklerini talebesi İsmail İpek Hoca şöyle anlatıyor: "Zonguldak Devrek Müftülüğüne giderken Tarikat-ı Muhammediyye, Amasya Müftülüğüne giderken de Riyâzu's Sâlihîn'i sabah namazlarından sonra cemaate okumamı tembih etmişlerdi. Hamdolsun bu kitapları defalarca okuyarak sohbet etmek nasip oldu."³

Bilindiği gibi ecdâdımız mektep ile birlikte camiye bağlı başına bir olgunlaşma merkezi olarak görmüştür. Cuma namazı, bayram namazı, teravîh namazı ve cemaatle kılınan diğer na-

mazlarda buluşan Müslümanlar edep ve erkâna dair birçok bilgiyi camilerden öğrenebiliyorlardı. Ayrıca camilerin köşelerinde medeniyetimizin temel unsurları olan tefsir, hadis ve ahlâk kitapları okutma geleneği vardı.

Bunlardan bazılarını zikredek olursak, mesela Bursalı İsmail Hakkı Hazretleri tefsirini ilk önce Ulu Camii'nde vaaz olarak sunmuş, sonra tefsir olarak yayına hazırlamıştır. Anadolu'da birçok hocalar bu tefsiri baştan başlayıp sonuna kadar vaaz kürsülerinde okumuşlardır. Prof. Dr. Ahmet Coşkun'un hatıratından öğrendiğimize göre, bu geleneği sürdürmüş olan hocalardan birisi de Sivas merkez vaizi merhum Erzurumlu Ahmet Yılmaz Hocaefendi'dir. Kendisi bu tefsiri baştan sona kadar Sivas Meydan Camii'nde okumuş ve vaaz olarak işlemiştir.⁴

Özellikle bir tefsir bir de hadis kitabını burada zikretmemizin sebebi, ahlâkın ve edebî kaynağı olarak Kur'ân ve Sünnet'in topluma nasıl işlendiğini gösterebilmek içindir. İslâm'dan ayrı bir ahlâk veya ayrı bir âdâb-ı muâşeret yoktur. Cami de bunun öğretildiği merkezdir. Cami dersleri geleneği sayesinde insanlarımız edebî, adabî ve güzel ahlâkı öğrenmiş ve İslâm şahsiyeti kazanma yolunda önemli mesafe kaydetmişlerdir. Bununla beraber cami dersleri ilim halkalarının nesilden nesle aktarılmasında, ehl-i sünnet akidesinin bozulmadan taleb-i ulûma iletilmesinde etkili olmuştur.

Dipnot

1. Bkz. Sohbetler ve Hatıralar, s. 223
2. İlim Yolunda Bir Ömür, s. 58
3. İlim Yolunda Bir Ömür, 93
4. Bkz. Prof. Dr. Ahmet Coşkun, Sohbetler ve Hatıralar, s. 43

Gönül Ferman Dinlemez

Tutuşunca hasret közü
Gönül ferman dinlemezmiş.
Görmez edip gören gözü
Gönül ferman dinlemezmiş.

Hazan olsa yeşil bağlar,
Silinmez eski sevdalar.
Karşı koysa karlı dağlar
Gönül ferman dinlemezmiş.

Aşk sesini hissedince,
Yürek titrer ince ince.
Akli başından gidince
Gönül ferman dinlemezmiş.

Bilse bile hakikâti,
Kalbinedir itaati.
Verme boşa nasihâti
Gönül ferman dinlemezmiş.

Mansur'u düşürür dara.
Pervâneyi verir nara.
Benliği atıp kenara
Gönül ferman dinlemezmiş.

Âşık bilmez uzak yakın,
Kızgın çöle eyler akın.
Mecnun'u kınama sakın
Gönül ferman dinlemezmiş.

Ahmet Sami BENLİ

Karınca Huzura Varınca

“Paranın gücünü burada biraz irdelemek gerekiyor. Çok para çok güç demek anlamına gelmiş durumda. Çok paranız varsa her şeyi yaptırabilirsiniz, her şeye sahip olabilirsiniz gibi bir algı var. Ama yukarıda biraz değinmeye çalıştığımız gibi amansız bir hastalığa yakalanmanız durumunda paranın âciz kaldığına şâhit oluyoruz.”

Hayatla bir yaşam mücadelesi verirken kimseye muhtaç olmamak, kendi ayaklarımız üzerinde durmak için bir çaba içindeyiz. İnsan olarak bu haklı bir mücadele olarak karşımızda aslında. Hayatımızı idame ettirebilmek için bir işe ve kazancımızı sağlamaya ihtiyacımız var. Dolayısıyla bu hayat içerisinde bir mücadelenin içine sürüklendiğimiz de göstergesi.

Allah bizlere adına anne ve baba dediğimiz iki güzel varlığı bir nevi koruyucu olarak vermiş. Belli bir yaşa gelene kadar da onların gölgesinde hayata hazırlanmamızı sağlamış bir nevi. Allah yine merhametinin bir tecellisi olarak özellikle annelere çok güzel bir sabır, merhamet duygusunu vermiş. Baba ne kadar kırsa da anne içinde bulunduğu merhamet duygusu ile çocuklarını her zaman koruyup kollama güdüsü ile hareket etmektedir. Nihayetinde yuvadan uçmaya hazır olan kuşlar elbette kanatlanmaya başlayacak ve hayatın acımasız tokadını da belki tatmış olacaklar. Hayatımızda olan bitenler yine hayata bakışımızla alâkalı aslında. Ona nasıl bir anlam yüklediğimizle alâkalı, neyi ne kadar yerli yerine oturttuğumuzla alâkalı. Kelimelerin mânâlarını dolu dolu mu değerlendirdik yoksa kelimeleri anlamsızlaştırarak mı hayatımıza uyguladık, bunlar çok önemli.

Dünya âleminde iki önemli unsur var artık karşımızda; biri insanlık diğeri para. İnsanlık doğumumuzdan vefâtımıza kadar olan süreçteki insanî ilişkilerin tamamı aslında. Para ise bu süreçte bazı şeylere ulaşabilmemiz için gereken araç. İşte burada hangisine ne görev atfettiğimiz çok önemli. Bizim verdiğimiz değere göre ikisinden birisi ön plâna çıkıyor. Hayatımızda daha fazla değer görüyor ve o değere göre de hayatımız şekilleniyor. İnsanlık dediğimiz kavramın günümüzde hoyratça harcadığını görebiliyoruz. Kimileri insanlık yapan kişileri "enayi, saf" gibi yakıştırmalarla alay edecek duruma dahi getirebiliyorlar. Neyi nerede nasıl konumlandığımız çok önemli. Ve nerede durduğumuz da çok önemli. Hayatı sadece başıboş ya-

"Paranın kazanma hırsı içerisinde benlik duygusu ön plâna çıkar. Ben daha mutlu olmalıyım, ben daha başarılı olmalıyım, ben daha çok kazanmalıyım gibi düşünceler içerisinde kendimizi paranın alım gücü karşısındaki büyüleyici dünyasına bırakıyoruz."

şayanlar, rüzgâr nereye eserse oraya doğru yönelip giderler. Ama hayatına bir anlam vermiş insanlar ise rüzgârı hedeflerine doğru esmesi için uğraşırlar ya da rüzgâr nereye esiyorsa hedeflerine ulaşabilmek için ondan yararlanmaya çalışırlar. Eğer kendimizi rüzgârın kollarına bırakırsak bu kontrolsüz olur ki bir kaya parçasına çarpmamak işten bile değildir. O yüzden hayata kontrollü bir şekilde devam etmemiz gerekiyor. Bugün meselâ araçlarda otomatik pilot uygulaması var ve sürücüsüz bir şekilde araç yoluna devam ediyor ama bu teknoloji de daha tam olarak yerleşebilmiş değil, yine insan beynine muhtaç, onun kontrolüne muhtaç. Ve unutmayalım ki sınırlı bir bilgiye sahip olan insan beyninin de anlayamayacağı ve adlandıramayacağı bir sürü olay var kâinatta.

Hayatımızın merkezine parayı koyarsak ne olur diye düşünmek lâzım biraz. Bir şeye ulaşabilmek için aracı olarak kullandığımız para bize ne zarar verebilir ki? Güzel bir şey işte, para olunca bir şeye ulaşmak kolay oluyor, istediğimizi alıyoruz. Bu ve buna benzer birçok şey sıralanabilir. Hayatta sahip olduğumuz bazı şeyler var. Allah bunları bizlere bahşetmiş. İnsan olarak vücudumuzda sahip olduğumuz her şey; el, ayak, göz, burun, dudak vb. bir de göremediğimiz ama varlığını bildiğimiz beynimiz var ve bunun içinde dönen adına akıl dediğimiz düşüncelerin yoğrulduğu bir mekanizma var. Günümüzde beyne olan müdâhaleler de çok kısıtlı. Yani Allah muhâfaza beyne bir şey oldu

mu tedavisi çok zor durumda. Neredeyse yok gibi. İşte bize bu kadar mükemmel bir akli veren Yaratan, aklımızı kullanarak bazı şeylere ulaşmamızın yollarını da açmış. Tabii hayat kurallara bağlı, iyi kötü, güzel çirkin, uzak yakın vb. birçok zıt durumlar, duygular mevcut. Zaten biri olmasa diğerinin varlığından bile haberdâr olamazdık sanırım. Hayatımızın içinde de para kavramı var. Eskilerde para olmadan önce insanlar ne yetiştiriyorsa takas ederek ihtiyaçlarını görüyordu. Zamanla çeşitlenerek bugün para dediğimiz metayı hayatımız içinde kullanıyoruz.

Paranın gücünü burada biraz irdelemek gerekiyor. Çok para çok güç demek anlamına gelmiş durumda. Çok paranız varsa her şeyi yaptırabilirsiniz, her şeye sahip olabilirsiniz gibi bir algı var. Ama yukarıda biraz değinmeye çalıştığımız gibi amansız bir hastalığa yakalanmanız durumunda paranın âciz kaldığına şahit oluyoruz. Yine bazı hasbî duyguları; gerçek bir dostu, gerçek bir sevgiyi, saygıyı yine paranızla satın alamazsınız. Paranın kazanma hırsı içerisinde benlik duygusu ön

plâna çıkar. Ben daha mutlu olmalıyım, ben daha başarılı olmalıyım, ben daha çok kazanmalıyım gibi düşünceler içerisinde kendimizi paranın alım gücü karşısındaki büyüleyici dünyasına bırakıyoruz. Bunun devamında ise bencilce düşünceler silsilesi içinde boğulup gidiyoruz. Sadece kendini düşünen, kendi ihtiyaçlarına odaklanan, etrafında olup bitene tamamen vurdumduymaz, taş kalpli bir insan olarak çıkmış oluyoruz. Bencilliğin had safhaya çıkmasıyla birlikte inanan insanlar için Allah'ın zayıf insanların hakkını vermek olarak koyduğu zekât, sadaka gibi yardımlaşma vecibelerini göz ardı etmiş oluyoruz. İnanmayan insanlar içinse insanî yardımlaşma olarak tanımlanabilecek duygular burada göz ardı edilmiş oluyor. Bugün insanlar sosyal medyada zaman zaman yardım yarışına giriyor ve maalesef büyük çoğunluğu da riyakâr bir şekilde sadece gösteriş olsun diye, adına içerik üretiyoruz dedikleri insanî duygularla oynayan birtakım tavırlar içine giriyorlar. Samîmiyetten uzak, gösterişin had safhada olduğu, insaniyetin yakından uzaktan alâkası olmayan davranış biçimlerinin sergilen-

diğine şahit oluyoruz. Bunun yanında gerçekten güzel yardım yapan insanlar da yok değil. Her şeyi para üzerine kurduğumuz bir yaşam biçimi içerisinde, kazanayım da nereden gelirse gelsin anlayışı gelişmiş durumda.

Günümüzde para kazanayım da kaynağı ne olursa olsun diyerek kazancımızın nereden geldiğine pek dikkat etmiyoruz gibi. Oysa kazancımızı nasıl elde ettiğimiz önemli, bunu nasıl kazandığımız ve nasıl harcayacağımız gibi konular önemli. Adına hak dediğimiz birçok şey örtbas edilerek ya da başkalarının hakkı gasp edilerek elde edilen paraların bizleri mutluluğa, huzura götürebileceğini mi düşünüyoruz acaba? Elimizde bulunan özel ya da devlete ait imkânları babamızın çiftliği gibi kullanma lüksüne sahip olduğunu mu düşünüyoruz acaba? Hakkı teslim etmek ve hakkı yerine getirmek çok önemlidir ve ağırdır. Bunu yapabilmek ve sürdürebilmek de ağırdır. Ama zaten kolay olan bir şey imtihan olmaz sanırım. Dolayısıyla hakkı teslim etme konusunda akıl ve vicdan terazisi bize birçok şey söyler. Eğer bu teraziler bozulmuşsa dünyadaki adâlet terazilerine takılır, o terazilerden de bir şekilde geçerse, âhiretteki terazilerin bozuk olmadığına olan inancımız ile hakkın elbet bir gün teslim edileceğini biliyoruz. Dolayısıyla bir karıncanın bile hakkının sorgulanacağı günde, birilerinin hakkını çiğneyerek elde ettiğimiz imkânların, kazandığımız paraların ya da başka başka durumların yanımıza kâr kalacağını düşünecek kadar gaflet içinde miyiz, bunu iyi bir şekilde sorgulamak lâzım.

İnsanın nefesine kolay gelen şeyler her zaman doğru olmayabilir, yanıltabilir. Nasihatlerden uzak kalışımız, her şeyi ben bilirim kibri ile gidişimiz bizi bir yere götürmez. Biraz durup kendimizi dinlemek, insan olmanın gereklerini düşünmek kendimizi belki muhâkeme etmeye götürür. Ayağımız bir kayarsa uçurumdan kendimizi nasıl kurtarırız bilemiyorum. İnşallah uçuruma sürüklenen bireyler olmadan hakkı teslim ederek yaşayan insanlar oluruz duâsıyla güzel günleri dileyelim.

Ebediyete Doğru Yola Çıkanların Ardından

“Ömer Ziya Ağabey yüreğinde Allah, İslâm, Kur’ân, vatan ve bayrak sevgisi taşıyan herkesi çok sever, zinhar grup, hizip, cemaat, tarîkat veya parti ayırımı yapmazdı. Birini kucaklaması için onun mü’min olması kâfiydi. Ölçüsü İlahî Kelâm Kur’ân-ı Kerim’di.”

Her gün fânî dünyadan, bâkî âleme taşınan insanlar var. Bu seyrü sefer elbette daimîdir. Dünyanın kurulmasıyla Hazret-i Âdem (a.s.) ile başlamış, kıyâmete kadar da devam edecektir. Yeryüzündeki muvakkat misafirhânedeki ömrünü tamamlayanlar bizimle bazen vedalaşarak bazen de buna fırsat bulamayarak Cenâb-ı Hakk'ın "İrcî/Bana dönünüz." emrine uyarak son nefeslerini veriyor ve âhiret yurduna göç ediyorlar. Bilhassa ilim, kültür, sanat, edebiyat, tefekkür ve tasavvuf dünyamızdan bazı sîmâların ömürlerini tamamlamaları ve ebediyete doğru yola çıkmaları esnasında farklı hâllerle karşılaşılıyor. Kimisinin ziyâi duyuluyor, bu vefâtlardan haberdar oluyoruz. Dolayısıyla aynı şehirde isek dinî görevlerimizi de yapıyor, cenaze namazlarını kılıyor, haklarımızı helâl ediyor, kabristanlarda defin işlemlerine iştirak ediyoruz. İçimiz buruk, biraz da hüznle mezarlıklardan dönüyoruz. Kimi ölümler de ne yazık ki sessiz sedasız oluyor ve içimizde bir hicran yarası bırakıyor. Zira aylar sonra hatta bazılarında seneler sonra haberdar olabiliyoruz. Bu yazımda vefât etmiş iki büyüğümüzden bahsedeceğim. Her hayattan ders alınabilir, ibret çıkarılabilir. Ümit edilir ki bu yazı da böyle bir hayra vesile olur. Bizi bir nebze düşünmeye sevk eder.

Bâbiâli'nin Güler Yüzü

Bâbiâli'nin güler yüzü, kitap yayıncılığımızın kıdemli ve emektar büyüğü, Marifet Yayınları'nın kurucusu ve sahibi Ömer Ziya Belviranlı ağabey, dünya sürgününü bitirip Hakk'a yürüdü. Vefât haberini aldığım gün dostum yönetmen Mustafa Nadir Önay ile birlikte hastanede ziyâretine gidecektik. Tarih 4 Ağustos 2025 Pazartesi. Nasip olmadı, ertesi günü Bağlarbaşı'nda İlâhîyat Camii'nde kalabalık bir cemaat ile cenaze namazını kıldık. Haklarımızı "helâl" edip "iyi bildiğimizi" ikrar eyledik. Sonra da ebedî istirahatgâhına teslim etmek üzere yola çıktık. Caminin içi ve avlusu doluydu. Büyük bir kalabalık Ziya Ağabeyi uğurlamaya gelmişti. Genelde bu tür vefâtlarda cami avlusu kalabalık olur

"Gönül kapısı hep aralıktı. Rahmetli yazar Yusuf Özarıslan'dan yayıncı Mesut Zeybek'e kadar pek çok dostuna destek olmuş, daraldıklarında onlara sahip çıkmış, yer yurt temin etmişti."

ama kabristana defin işlemine katılan çok az olur. Ama bu sefer durum farklıydı. Sahrayı Cedid Mezarlığı'na da çok büyük bir kalabalık geldi. Kur'ân-ı Kerim tilâvetiyle, duâlarla, ilâhîlerle ve gözyaşları arasında ebedî istirahatgâhına tevdi edildi büyüğümüz. Cenaze için dostları ve vefalı meslektaşları koşup Bağlarbaşı'na gelmişti. Vefalı ağabeyimiz Dr. Necmettin Turinay ise ta Ankara'dan kalkıp "son görevi"ni yapmak için İstanbul'a gelmişti. Şüphesiz bu, hem İslâmî hem de insanî bir vazifeydi.

Belviranlı Ailesi

Kendisinden önce ağabeyi Ali Kemal Belviranlı'nın kitapları ile tanışmıştım. Okul yıllarında aruz veznini, Osmanlı Türkçesi'ni öğreten kitabını okumuştum. Bir de Ali Ulvi Kurucu'nun Gümüş Tül ve Alevler isimli şiir kitabını yayına hazırlamıştı. İstanbul'a geldiğimde ilk ziyâret ettiklerim arasında Ömer Ziya Belviranlı vardı; Bâbiâli'de, Çatalçeşme Sokağı Defne İşhanı'nda Marifet Yayınları...

Semtin en çok ziyâret edilen, sevilip sayılan ağabeylerindendi. Bugün nesli azalan eski zamanın mefkûre sahibi nâşirlerindendi. Başta merhûm yazarımız Mehmed Niyazi olmak üzere pek çok yazarı, şairi, ilim ve fikir adamını bu mekânda görür, sohbetlerini dinlerdik. Ziya Ağabey yayın camiasında, fikir dünyamızda ve inanç âlemimizde iyi bir şahsiyet olarak gönüllerde taht kurmuştu. Kendisine itimat edilir, istişarede bulunulurdu. Ziyâretçilerini önce sıcak tebessümü karşılardı.

ESKADER'i arkadaşlarla kurduğumuzda ilk ziyâret edip desteğini, teşvikini ve duâsını aldığımız büyüklerimizdendi. Her hayırlı faaliyeti alkışlar, her iyi hizmetin koruyucusu, kollayıcısı hatta takipçisi olurdu. Merhûm "Bilge Tarihçi"miz Ziya Nur Aksun için saygı toplantısı düzenlediğimizde çok sevinmişti. O toplantıda hediye edilmek üzere Dr. Necmettin Turinay ve Ömer Ziya Ağabeyle birlikte bir biyografi kitabı hazırlamıştık. Bu ortak kitap, büyük değer taşıyor.

Eski nesil yayıncılar arasında hiç değişmeyen, ideallerinden asla vazgeçmeyen sağlam bir fikir ve inanç insanıydı Ömer Ziya Bey. Marifet Yayınları'nda pek çok seçkin kitap neşretmişti. Bilhassa İslâmî neşriyata ağırlık veriyordu. Ali Ulvi Kurucu ve Ali Kemal Belviranlı'nın kitapları da bu neşriyat arasında yer almış, kültür hayatımıza kazandırılmıştı. Çıkardığı musiki ve sanat dergisi Kök unutulamaz. Kök'ün sayfaları, devrin üstatlarına her vakit açıktı.

Gönül kapısı hep aralıktı. Rahmetli yazar Yusuf Özarlan'dan yayıncı Mesut Zeybek'e kadar

pek çok dostuna destek olmuş, daraldıklarında onlara sahip çıkmış, yer yurt temin etmişti. Esasen Ömer Ziya Ağabey muvahhit bir kişiliğe sahipti. Yüreğinde Allah, İslâm, Kur'ân, vatan ve bayrak sevgisi taşıyan herkesi çok sever, zinhar grup, hizip, cemaat, tarîkat veya parti ayırımı yapmazdı. Birini kucaklaması için onun mü'min olması kâfiydi. Ölçüsü İlâhî Kelâm Kur'ân-ı Kerim'di; orada "Mü'minler kardeşlerdir." buyruğu vardı.

Nerede O Eski Bâbiâli?

Bir ara Bâbiâli'nin eski havası bozuldu. Turistik işyerleri Cağaloğlu'nu istilâ edince zor geçinen yayıncılara gurbet yolu göründü. Allah'tan fazla uzağa değil, Sirkeci'ye inmiş, bir handaki küçük odaya sığınmıştı. Ama artık yayıncılık yapamıyor ve her zaman yerinde bulunamıyordu. Marifet Yayınları, 'nebâti bir hayat' sürecine girmişti; yeni kitaplar çıkarılamıyordu. Sonra yayınevini bir naşire devredildiğini duydum. İnşallah Marifet markası, hep devam eder.

1946 yılında Konya'da başlayan ömür, 4 Ağustos 2025 tarihinde tamamlandı. Temel eğitimden sonra Yüksek İslâm Enstitüsü'nden mezun olmuştu. Zekai Konrapa, Nihad Sâmi Banarlı, Ali Nihad Tarlan, Üsküdarlı Ali Hoca, Halil Can ve Ömer Nasuhi Bilmen gibi hocalardan ders almıştı. Yeniden Millî Mücadele Mecmuası'nı çıkarıncılar arasında bulunmuştu. Daha sonra merkezi Konya'da olan İstanbul'da şubesi bulunan Nedve Yayınları'nı ardından da Marifet Yayınevi'ni kurmuş, bu iki müesseseden yüzlerce kitap çıkarmıştı.

Kâmil Büyüker'in kendisiyle yaptığı mülâkatta "Yayıncılığı bırakmak, evlâdını kaybetmek gibidir." demişti. Hakikaten Marifet'i bıraktıktan sonra büyük keder yaşamış ve âdeta bir yakını kaybetmiş gibi hüzünlenmişti. Hizmetle, mücâdele ile geçen güzel bir ömür sürdü şükür. Bâbiâli'nin ferahlık veren ismi, gülen inançlı yüzüydü. Hakikî bir mü'min olarak ömrünü hayırla tamamladı, emâneti sahibine teslim etti ve kutlu seferine çıktı. Dostları inşallah hatırasını

yaşatacaktır. Aziz Ağabeyime Cenâb-ı Allah rahmet eylesin. Rûhu şad, kabri nur mekânı cennet, menzili mübarek, makamı yüksek olsun. Belviranlı Ailesi'ne, yayın dünyamıza sabır dilerim. Türkiye'nin başı sağ olsun.

Cavit Ersen'in Oğlu

Kıymetli edebiyatçı dostum Muhsin Karabay, aylardan beri Anadolu'yu dolaşiyor, muhtelif şehir ve ilçelerimizde, kasaba ve köylerimizde kültür sanat muhitlerini ziyâret ediyor. Geçenlerde kendisini telefonla aradım. Nerede olduğunu sordum. "Darıca'dayım." dedi. Buna çok sevindim. Zira İstanbul'a yaklaşmıştı, demek ki yakında dönecekti. Bu arada kendisine, "Hazır Darıca'da iken merhûm yazarımız Cavit Ersen'in mezarını ziyâret etsen çok iyi olur. Duâ eder, Fâtîha okursun." dedim. Muhsin Hoca zaten kabristanlara meraklı. "Tabii giderim ama yerini bilmiyorum ki." dedi. Ben de tarif etmeye çalıştım. Yıllar önce romancımızın oğlu Ömer Süreyya Ersen ile Darıca'ya gidip merhumun kabrini ziyâret etmiştik. O sırada çektiğim birkaç fotoğrafı yolladım. Kendisi orada bazı kişilerle görüştü ancak bulamadı. Ben de kendisine buradan yardımcı olmaya çalıştım. Bu arada yol göstermesi için Ömer Süreyya Bey'i aradım. Ancak telefonu cevap vermedi. Dönüş bekledim, olmadı. Her ihtimale karşı telefonu Muhsin Bey'e de yolladım.

Bir Yıl Sonra Aldığım Vefât Haberi

Dostum Muhsin Karabay aramış, o da ulaşamayınca internetten bakmış. Aradığımız Ömer Süreyya Ersen'in bir yıl önceki vefât haberini görüp bana gönderdi. TGC, Ömer Süreyya Ersen için 1 Ağustos 2024 tarihinde bir duyuru yayımlamış. İlânda, Ersen'in 31 Temmuz 2024 Çarşamba günü vefât ettiği bildiriliyor ve şöyle deniliyordu: "Uzun yıllar mesleğimize başarıyla hizmet veren üyemiz Ömer Süreyya Ersen'i kaybetmenin üzüntüsü içindeyiz. Meslektaşımızın ailesine ve basın topluluğumuza başsağlığı diliyoruz." Ömer Süreyya Ersen'in cenazesi, 3 Ağustos 2024 Cumartesi günü öğle namazının ardından Ataköy 9. Kısım Yunus Emre Camii'nden

alınarak Kilyos Mezarlığı'nda toprağa verilmiş. 1949 yılında Adana'da doğmuş, Adana Erkek Lisesi'nden mezun olmuştu. Bâbiâli'ye 1966 senesinde girmiş, Sabah gazetesinde çalışmaya başlamıştı. Yeni İstanbul, Günaydın, Hürriyet ve Aydınlık gazetelerinde görev almıştı. Evli ve üç çocuk babasıydı. Merhum babası Cavit Ersen hakkında geçmiş yıllarda düzenlediğim toplantılara davet etmiştim kendisini. Memnuniyetle katılmış ve konuşmuştu. Bâbiâli Sohbetleri'nde Kızıl Zindanlar'ın yazarı Cavit Ersen'i anmıştı. Ömer Süreyya Bey baba dostları Üstün İnanç ve Gürbüz Azak ile birlikte bu toplantıda hatıralarını anlatmıştı. Yönettiğim toplantıda bir konuşmacımız da akademisyen Dr. Erol Ülgen'di. Konuşmacılarımız, kalabalık bir dinleyici kitlesine hitap etmişlerdi. Ayrıca yine romancımıza dair oğluyla, yani Ömer Süreyya Bey ile mülâkat yapmıştım. Cavit Ersen'in bazı romanlarını Mihrabad Yayınları'nda neşrederken sıklıkla görüşüyorduk. Şimdi vefât haberini bir yıl sonra duymanın derin hüznü içindeyim. Eskiden gazeteler böyle vefâtları okuyucularına mutlaka duyururdu. Bırakın oğlu Ömer Süreyya Ersen'i, bir zamanların Türkiye'deki efsane yazarı, romancısı Cavit Ersen'in vefât haberi bile medyada yer almamıştı. Ne diyelim? Allah ikisine de rahmet eylesin. Ruhları şad, kabirleri nur, mekânları cennet, menzilleri mübarek, makamları yüksek olsun inşallah.

İşte değerli okuyucular, gördüğünüz gibi bazı vefâtlar duyuluyor ve insanlar son görevlerini yapıyorlar. Kimi ölümler de var ki sessiz sedasız bir şekilde gerçekleşiyor ve biz bunu çok sonraları öğrenebiliyoruz. Hâlbuki böyle olmamalıydı. En azından babası büyük yazarımız, romancımız Cavit Ersen'in hatırı için dahi olsa Ömer Süreyya Bey'i de dostlarla birlikte uğurlayabilmeliydik. Olmadı, olamadı. Ne diyelim. İki ağabeyimize de gani gani rahmet dileyelim.

Öğretmen Veli İlişkilerinde Nelere Dikkat Edilmeli?

“İletişim; kişilerin birbirlerinin duygu ve düşüncelerinin karşımızdaki insanda meydana getirdiği anlamı bilme sürecidir. İletişimin temeli saygı ile başlar. İletişimde en önemlisi empatidir. Kısaca karşımızdakinin penceresinden bakmaktır.”

Öğretmen; velilerle kuracağı sıkı samîmî, etkin bir işbirliği sayesinde istediği sonuca ulaşabilir. Öğrencilerde görülen başarısızlık ve davranış bozukluklarının sebeplerinden en önemlisi aile içi sorunlardan kaynaklanmaktadır. Okulda öğrencilere kazandırmak istediğiniz olumlu davranışlar aile tarafından desteklenmiyorsa istediğiniz sonuca ulaşmanız mümkün olmayacaktır.

Öncelikle kılık kıyafetimiz düzgün olmalı, saygı ve nezâketle selâmlaşma, güler yüzle karşılaşma, yer gösterip ikramda bulunma, saygı ile hitap etmek önemlidir. Konuşurken sağa sola bakmak, başka şeyle uğraşmak karşımızdakine saygısızlık sayılabilir.

Veliye güven verebilme, konuşmaları dikkatle dinleme, gerektiğinde kısa ve akıllıca cevaplar verip dinlediğimizi söz ve davranışlarımızla belli etme, söylenenleri onaylama da önemlidir. Söyleyeceğimizi kısa ve öz olarak söylemek gerekir. Gerekli durumlarda izin alarak görüşmeyi not almak, sorularını cevaplamak, istek ve görüşlerini almamız da önemlidir.

Velilerin sorularına cevap verirken söz ve davranışlarımız ölçülü ve doğal olmalı, sorulan soruya cevap verilmeli, cevaplar kısa ve tutarlı olmalıdır. Cevabını bilmediğinizi belirtmeli, biliyormuş gibi yapmamalı, görüşmeyi nezâketle bitirirken görüşmekten duyduğunuz memnuniyeti belirtmeli, teşekkür ederek her zaman görüşmeye hazır olduğunuzu iletmelisiniz.

İletişim; kişilerin birbirlerinin duygu ve düşüncelerinin karşımızdaki insanda meydana getirdiği anlamı bilme sürecidir. İletişimin temeli saygı ile başlar. İletişimde en önemlisi empatidir. Kısaca karşımızdakinin penceresinden bakmaktır.

İletişimde sözcüklerin % 10, konuşma tarzının % 30, vücut dilinin % 60 oranında etkili olduğunu unutmayalım. Her insan takdir edilmek ister ve bundan mutluluk duyar.

“Söyleyeceğimizi kısa ve öz olarak söylemek gerekir. Gerekli durumlarda izin alarak görüşmeyi not almak, sorularını cevaplamak, istek ve görüşlerini almamız da önemlidir.”

Nasihah Takvimi

ARTIK CEBİNİZDE!

Nasihah Takvimi Mobil Uygulamasını Android ve iOS için indirebilirsiniz.

NASİHAT TAKVİMİ

Nasihah Yayınları tarafından hazırlanan Nasihat Takvimi'ni mobil telefonunuzdan takip edebilirsiniz.

- Namaz Vakitleri
- Bilgilendirici İçerikler
- Tebrik Kartları
- Dini Gün ve Geceler
- İmsakiye
- Kible Bul

DİVÂN-I HULÛSİ-İ
DÂRENDEVÎ'NİN SESİ

Divan Radyo

YAYIN HAYATINA
DEVAM EDİYOR

HULÛSİ AŞK

Gülzar-ı
Muhabbet

HALİL NECİPOĞLU

Divan
RADYO

www.divanradyo.com

okut
indir

Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi Vakfı'nın yayın hizmetlerinden biri olan Divan Radyo yayın hayatına başladı. Radyomuzda Osman Hulûsi Efendi'nin Divân-ı Hulûsî-i Dârendevî adlı eserinden ilahi ve şiir dinletileri başta olmak üzere dinî ve tasavvufî yayınlar yapılmaktadır. Radyomuzu web sayfamız üzerinden ve telefonunuza yükleyeceğimiz mobil uygulamalar ile dinleyebilirsiniz. İlginiz için teşekkür ederiz...

